

คดีปราสาท พระวิหาร

ปี ค.ศ. 1962 และ 2013:
ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง

Cases concerning the Temple of
Phra Viharn in 1962 and 2013:
Matter of Fact and Matter of Law

เชิดชู รักษะบุตร

Chirdchu Raktabutr

**คดีปราสาทพระวิหาร
ปี ค.ศ. 1962 และ 2013:
ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง**

Cases concerning the Temple of Phra Viharn
in 1962 and 2013:
Matter of Fact and Matter of Law

เชิดชู รักตะบุตร
Chirdchu Raktabutr

INTERNATIONAL STUDIES CENTER

คดีปราสาทพระวิหาร ปี ค.ศ. 1962 และ 2013: ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง
Cases concerning the Temple of Phra Viharn in 1962 and 2013:
Matter of Fact and Matter of Law

เชิดชู รักตะบุตร

Chirdchu Raktabutr

จัดพิมพ์โดย ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ กรุงเทพฯ

พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤษภาคม 2565 จำนวน 700 เล่ม

พิมพ์ที่ บริษัท พี. เพรส จำกัด เลขที่ 129 สุขุมวิท 81 แขวงอ่อนนุช
เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10250 โทร. 02 742 4754

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

เชิดชู รักตะบุตร

คดีปราสาทพระวิหาร ปี ค.ศ. 1962 และ 2013: ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง.--

กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (ISC) กระทรวงการต่างประเทศ, 2565.
102 หน้า.

1. ปราสาทพระวิหาร -- คดีความ. I. ชื่อเรื่อง.

341.42

ISBN 978-616-341-112-9

คำนำ

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (International Studies Center - ISC) ขอขอบคุณเอกอัครราชทูต เชิดชู รักตะบุตร อดีตอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ และวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้อนุญาตให้ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์เรื่อง “ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงในการต่อสู้คดีปราสาทพระวิหาร เมื่อปี พ.ศ. 2505 (ค.ศ. 1962) และ พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013)” ซึ่งเป็นเอกสารวิจัยส่วนบุคคลในหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ประจำปีการศึกษา 2559-2560 โดยใช้ชื่อว่า “คดีปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505 (ค.ศ. 1962) และ พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013): ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง” เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการต่างประเทศของไทยและเป็นเอกสารอ้างอิงในประเด็นข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงในกรณีข้อพิพาทเกี่ยวกับเขตแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านต่อไป

ข้อพิพาทเกี่ยวกับพื้นที่บริเวณปราสาทพระวิหารมีความเป็นมาที่ยาวนาน และเกี่ยวข้องกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การเมืองความมั่นคง และประชาชนมาเป็นเวลานาน การแผ่อำนาจของเจ้าอาณานิคมทำให้ไทยสูญเสียดินแดนไปเป็นอันมาก เป็นเรื่องที่กระทบความรู้สึกของคนไทยอย่างกว้างขวางและรุนแรง ถึงแม้เวลาจะล่วงเลยไปนานแต่ความรู้สึกนั้นก็ยังไม่หมดไป และปะทุขึ้นเป็นปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชามาเป็นระยะ ๆ ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ มีความเชื่อเช่นเดียวกับผู้เขียนว่า การศึกษาและวิเคราะห์คำพิพากษาในคดีปราสาทพระวิหารและการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากคดีนี้ให้แก่อนุชนรุ่นหลังจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อที่จะป้องกันประเด็นปัญหาในลักษณะเดียวกันไม่ให้เกิดขึ้นในพื้นที่บริเวณอื่น ๆ อีก

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ

พฤษภาคม 2565

คำนำจากผู้เขียน

คติพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชาเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหาร เป็นคดีที่ได้รับความสนใจมากในวงการกฎหมายระหว่างประเทศ และเป็นคดีที่ศาลได้วางหลักการหลายประการเกี่ยวกับสนธิสัญญาและเขตแดน เป็นคดีที่ได้รับการกล่าวถึงในการเรียนการสอนวิชากฎหมายระหว่างประเทศอยู่เสมอ

คดีนี้ไม่เพียงแต่เป็นการต่อสู้ระหว่างไทยกับกัมพูชา แต่ยังเป็นการต่อสู้ระหว่างข้อกฎหมายกับข้อเท็จจริง และเป็นการต่อสู้ระหว่างการแสดงออกกับการนิ่ง (Silence) ไม่เพียงแต่เท่านั้น ยังเป็นการต่อสู้ที่หลักฐานฝ่ายตนถูกศาลนำมาตีความเป็นปฏิกิริยากับท่าทีของตนเองทั้งฝ่ายไทยและกัมพูชา

ผลของคดียังเป็นที่น่าฉงนใจ กล่าวคือต่างฝ่ายต่างไม่สามารถกล่าวได้ว่า ตนชนะหรือแพ้คดีนับเป็นคำพิพากษาที่น่าศึกษาอย่างยิ่งคดีหนึ่ง

คดีนี้ วัตถุแห่งข้อพิพาทเกิดขึ้นมานานกว่า ๑๐ ศตวรรษมาแล้ว เหตุแห่งข้อพิพาทเกิดขึ้นนานกว่า ๑ ศตวรรษ ศาลเคยพิพากษามาครั้งหนึ่งเมื่อครั้งศตวรรษที่ผ่านมา และเพิ่งพิพากษาตีความไปอีกครั้งหนึ่งเมื่อไม่นานมานี้ แต่จนถึงปัจจุบัน คำพิพากษาไม่สามารถให้ความกระจ่างแก่คู่ความได้หมดสิ้น ดังนั้น ประเด็นนี้จึงน่าจะได้รับการศึกษาวิเคราะห์จากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต่อไป

เอกสารในคดีมีเป็นจำนวนมาก คำพิพากษาและเอกสารของคู่ความก็มีความยาวและความซับซ้อน ที่สำคัญคือเหตุผลและคารมทางกฎหมายที่แต่ละฝ่ายอ้าง เป็นสิ่งที่น่าศึกษาต่อไปเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณและมีความซาบซึ้งในความรู้ความสามารถและความพยายามอย่างเต็มกำลังของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนในคดีทั้งสอง ซึ่งรวมทั้งตัวแทน ที่ปรึกษากฎหมาย คณะเจ้าหน้าที่ผู้ค้นคว้าเอกสารประวัติศาสตร์ และคณะเจ้าหน้าที่ที่ให้การสนับสนุนในการดำเนินคดีทั้งสองทุกๆ คน

เชิดชู รักตะบุตร

สารบัญ

บทคัดย่อ	8
บทนำ	10
บทที่ 1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	14
คำฟ้องของกัมพูชาต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ฉบับลงวันที่ 6 ตุลาคม 2502 (ค.ศ. 1959)	16
บันทึกคำให้การของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 20 มกราคม 2503 (ค.ศ. 1960)	20
บันทึกคำให้การของไทย ฉบับลงวันที่ 29 กันยายน 2503 (ค.ศ. 1960)	21
บันทึกคำให้การเพิ่มเติมของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2504 (ค.ศ. 1961)	22
บันทึกคำให้การเพิ่มเติมของไทย ฉบับลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2505 (ค.ศ. 1962)	22
คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ฉบับลงวันที่ 15 มิถุนายน 2505 (ค.ศ. 1962) และความเห็นแย้งของผู้พิพากษาบางท่าน	24
คำพิพากษาในส่วนปฏิบัติการ (Operative Provision / Dispositif)	38
คำร้องขอให้พิพากษาตีความของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 28 เมษายน 2554 (ค.ศ. 2011)	42
ข้อสังเกตเป็นลายลักษณ์อักษร (Written Observation) ของไทย ฉบับลงวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011)	44

	คำตอบของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 8 มีนาคม 2555 (ค.ศ. 2012)	52
	ข้อสังเกตเป็นลายลักษณ์อักษรเพิ่มเติมของไทย ฉบับลงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012)	54
	คำพิพากษาคดีความของศาลในปี 2556 ฉบับลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2556 (ค.ศ. 2013)	56
บทที่ 2	ข้อกฎหมายกับการใช้เหตุผลของคู่ความและศาล	64
	ประเด็นต่อสู้เรื่องอำนาจศาล	65
	คำพิพากษาของศาลในเรื่องอำนาจศาล	69
	ประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องเขตแดน	70
	การใช้เหตุผลของกัมพูชาในปี 2502 (ค.ศ. 1959)	70
	ข้อต่อสู้ของไทยในปี 2502 - 2505 (ค.ศ. 1959 - 1962)	72
	คำพิพากษาคดีความในปี 2556 (ค.ศ. 2013)	80
บทที่ 3	การเตรียมความพร้อมสำหรับการดำเนินการต่อไปในอนาคต	86
บทที่ 4	เราจะจัดการเรื่องนี้ต่อไปอย่างไร	92
บรรณานุกรม		98

แผนภาพ

2-1	แผนที่ภาคผนวก 1	19
2-2	แผนผังแสดงภาพตัดขวางอย่างง่าย แสดงสภาพภูมิประเทศบริเวณเขาพระวิหาร	23
2-3	ภาพขยายเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 แสดงปราสาทพระวิหารอยู่ในฝั่งกัมพูชา	27
2-4	ภาพขยายแผนที่ภาคผนวก 1 แสดงปราสาทพระวิหารอยู่ใต้เส้นเขตแดน	31
2-5	แผนที่ Schéma directeur pour le zonage de preah vihear	40
2-6	แผนผังแนบท้าย Joint Communiqué เรื่องการขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก	41
2-7	แผนผังแสดงเส้นที่กระทรวงมหาดไทยเสนอคณะรัฐมนตรี เมื่อปี 2505 ซึ่งกัมพูชาอ้างว่าไทยดำเนินการแต่ฝ่ายเดียว (Unilateral)	43
2-8	ป้ายแสดงเขตบริเวณปราสาทพระวิหาร ตามคำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ	45
2-9	แผนที่แสดงการตีความเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 ของกัมพูชา	53
2-10	แผนผังเปรียบเทียบเส้นตามมติคณะรัฐมนตรีปี 2505 กับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญฝ่ายกัมพูชา	55

บทคัดย่อ

ประเด็นแห่งคดีของคดีปราสาทพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชาอยู่ที่อธิปไตยเหนือปราสาทมูลเหตุสำคัญแห่งคดีปราสาทพระวิหารเกิดจากแผนที่ที่เป็นผลงานของคณะกรรมการผสมสยาม-ฝรั่งเศส ซึ่งมีหน้าที่ปักปันเขตแดนนั้นมีความแตกต่างจากข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ในภูมิประเทศ จึงเป็นสาเหตุของการแสดงเครื่องหมายปราสาทพระวิหารไว้ทางทิศใต้ของเส้นเขตแดนที่ปรากฏในแผนที่ ซึ่งเป็นฝั่งกัมพูชาของเส้นในแผนที่ ทั้งๆ ที่ตามความเป็นจริงของภูมิประเทศ กับตามข้อบทของสนธิสัญญาแล้ว ปราสาทตั้งอยู่ทางทิศเหนือของสันปันน้ำซึ่งอยู่ในฝั่งไทย ซึ่งเป็นดั่งนั้นทั้งตามข้อเท็จจริงในสภาพทางภูมิศาสตร์ของภูมิประเทศและตามข้อบทของสนธิสัญญา แต่จากความเป็นมาในประวัติศาสตร์ การทำงานของคณะกรรมการผสมสยาม-ฝรั่งเศส ผู้ทำหน้าที่ปักปันเขตแดน สิ้นสุดลงก่อนที่จะทำแผนที่สำเร็จ คณะกรรมการผสมฯ ไม่เคยตรวจสอบความถูกต้องและไม่เคยรับรองแผนที่นั้น อย่างไรก็ตาม ประเทศภาคีสันธิสัญญาได้รับใช้งานและได้รับประโยชน์จากแผนที่ฉบับนั้นมาเป็นเวลานานทั้งในแง่ความมีเสถียรภาพและความเป็นที่สุดของเส้นเขตแดน เมื่อมีข้อพิพาทเกี่ยวกับการครอบครองพื้นที่เกิดขึ้น และได้มีการนำคดีขึ้นสู่ศาลจึงเกิดเป็นประเด็นข้อกฎหมายว่าความเป็นสามเส้าระหว่างสนธิสัญญากับแผนที่ และสภาพภูมิประเทศจริง นั้น สิ่งใดเป็นเครื่องชี้อธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหาร ประเด็นแห่งคดีได้ทวีความซับซ้อนยิ่งขึ้น เมื่อกัมพูชาต้องการขยายข้อพิพาทจากประเด็นอธิปไตยเหนือปราสาทเป็นประเด็นด้านเส้นเขตแดน และขอให้ศาลพิพากษาว่าเส้นในแผนที่เป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาไปด้วย ซึ่งการขยายประเด็นแห่งคดีนั้น มีผลให้เกิดการขยายพื้นที่พิพาทจากปราสาทหรือบริเวณปราสาทพระวิหารเป็นเขาพระวิหารและพนมตรับหรือภูมะเขือ ข้อพิพาทที่ซับซ้อนในปี 2505 (ค.ศ. 1962) ได้ถูกหยิบยกขึ้นขอให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตีความอีกครั้งในปี 2554 (ค.ศ. 2011)

ในคดีแรกทั้งสองฝ่ายต่อสู้ด้วยเหตุผลทางกฎหมายและหลักฐานทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง แต่ศาลได้วินิจฉัยโดยอาศัยหลักกฎหมายว่าด้วยการปฏิบัติต่อมา (Acquiescence) กับหลักกฎหมาย

ปิดปาก (Estoppel) ไม่ให้ไทยยกขึ้นต่อสู้ว่าไทยไม่รับรองแผนที่ เป็นผลให้ศาลวินิจฉัยว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยกัมพูชาแต่ในเวลาเดียวกัน ศาลก็วินิจฉัยว่าประเด็นข้อพิพาทในคดีนี้มีเรื่องเดียวคือเรื่องอธิปไตยเหนือดินแดน ซึ่งไม่ใช่เรื่องเส้นเขตแดน ดังนั้น แม้ศาลจะพิจารณาเรื่องสถานะของแผนที่และเส้นในแผนที่ซึ่งเป็นคุณแก่กัมพูชาในประเด็นอธิปไตยก็ตาม แต่ศาลก็วินิจฉัยในฐานะที่เป็นเหตุผลในการพิพาทฯ แต่ไม่พิพาทฯ ให้ในฐานะที่เป็นคำบังคับที่กัมพูชาจะอาศัยมาตีความ เพื่ออ้างสิทธิในพื้นที่อื่นๆ นอกเหนือจากบริเวณปราสาทความข้อนี้ได้รับการยืนยันอีกครั้งในคำพิพากษาคติความเมื่อปี 2556 (ค.ศ. 2013) คำพิพากษาคติความได้ให้ความกระจ่างแก่คู่ความมากขึ้นว่า พื้นที่บริเวณปราสาทที่ไทยต้องถอนทหารนั้น คือยอดเขาพระวิหาร ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเด่นชัดทุกด้าน ส่วนทางทิศเหนือ ศาลตีความว่าเป็นเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 ดังนั้น ในเมื่อแผนที่ภาคผนวก 1 ถูกสร้างขึ้นโดยผิดจากความเป็นจริง คำพิพากษาทั้งสองครั้งจึงยังไม่สามารถเฉลยข้อพิพาทระหว่างสองประเทศได้ทั้งหมด ซึ่งจะยังเป็นหน้าที่ของคู่ความทั้งสองที่จะต้องใช้วิธีเจรจากันต่อไป

บทนำ

ข้อพิพาทเกี่ยวกับพื้นที่บริเวณปราสาทพระวิหารมีความเป็นมาที่ยาวนาน เกี่ยวข้องกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง การทหาร และภาคประชาสังคมมาเป็นเวลานาน ตามภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ปราสาทพระวิหารสร้างในพุทธศตวรรษที่ 15 (คริสต์ศตวรรษที่ 9) ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 เป็นที่สักการะในศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูซึ่งพบหลักฐาน ต่อมาว่าได้เปลี่ยนเป็นวัดในพระพุทธศาสนาในภายหลัง จวบจนอารยธรรมขอม เสื่อมลงการมีอยู่ของปราสาทพระวิหารได้เลือนไปจากความรู้จักและความทรงจำ ของผู้คน จนกระทั่งเมื่อปี 2442 (ร.ศ. 118 – ค.ศ. 1899) พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงใหญ่ต่างพระองค์มณฑลอีสาน ซึ่งมีเขต ปกครองครอบคลุมจังหวัดอุบลราชธานี ได้ค้นพบปราสาทแห่งนี้อีกครั้งหนึ่ง

การค้นพบปราสาทพระวิหารครั้งนั้นเกิดขึ้นในช่วงเวลาก่อนการเสีย ดินแดนครั้งที่สองจึงไม่มีประเด็นปัญหาว่าปราสาทพระวิหารกับดินแดนที่เป็นที่ตั้ง แห่งปราสาทนั้นจะไม่ได้เป็นของไทยโดยชอบอยู่ในเวลานั้น แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อปี พ.ศ. 2450 (ร.ศ. 126 - ค.ศ. 1907) ภายหลังการเสียดินแดนครั้งที่สอง

ให้แก่อินโดจีนฝรั่งเศส ก็ได้เกิดข้อพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชาขึ้นเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ซึ่งในช่วงแรกมีความกำกวมว่าข้อพิพาทนั้นเป็นเรื่องของเขตแดนระหว่างสองประเทศ หรือพิพาทกันในเรื่องปราสาท (ต่อมาในภายหลังศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีคำวินิจฉัยในประเด็นนี้ด้วยแล้ว) ซึ่งเป็นช่วงที่ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศได้เสื่อมทรามลงถึงขั้นการตัดความสัมพันธ์ทางทูต และมีการจับและขังนักการทูตไทย ทั้งนี้ยังไม่แน่ว่าได้เกิดการสู้รบกันหลายครั้งตลอดแนวชายแดน ในที่สุดกัมพูชาตัดสินใจฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเพื่อหาทางระงับข้อพิพาทโดยสันติตามกฎบัตรสหประชาชาติ สำหรับประเทศไทยแม้ไม่เคยมีความประสงค์ที่จะใช้กลไกของศาลโลกในการระงับข้อพิพาทในเรื่องนี้ แต่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เพราะเหตุผลหลายประการทั้งด้านกฎหมายและด้านการเมือง อันได้แก่ ข้อผูกมัดซึ่งไทยเคยทำไว้ตั้งแต่ครั้งสันนิบาตชาติกับสภาพการที่เพิ่งผ่านพ้นการเป็นประเทศผู้แพ้สงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งได้รับการยอมรับให้มีสถานะของประเทศผู้ชนะสงคราม ตลอดจนการได้รับการยอมรับให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหประชาชาติ ในลำดับแรกๆ สำหรับคดีนี้ในช่วงแรกไทยพยายามปฏิเสธไม่ยอมรับอำนาจศาล แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ จึงจำเป็นต้องเข้าสู่สถานะการเป็นคู่ความต่อสู้คดีกับกัมพูชา และต่อมาภายหลังการมีคำพิพากษาในปี 2505 (ค.ศ. 1962) ความกังขาว่าปราสาทพระวิหารเป็นของผู้ใดก็ยังไม่หมดไปจากใจของประชาชนไทย ภายหลังการถอนทหารไทยจากบริเวณปราสาทในปีนั้น การเจรจาเรื่องขอบเขตของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องก็ยังไม่เกิดขึ้น สถานการณ์พิพาทได้สงบลงด้วยหลายเหตุผล ส่วนหนึ่งเกิดจากสภาพการเมืองที่วุ่นวายในกัมพูชาซึ่งลุกลามกลายเป็นสงครามในกัมพูชา ต่อมา ภายหลังจากการเกิดสันติภาพในกัมพูชาขึ้นเมื่อปี 2543 (ค.ศ. 2000) แล้ว รัฐบาลกัมพูชาได้เริ่มการบูรณประเทศและได้เสนอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ทำให้ปัญหาเรื่องปราสาทพระวิหารกลับมาถูกลำขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ถึงแม้ว่าในช่วงก่อนหน้านี้ไทยได้เล็งเห็นถึงปัญหาเขตแดนไทย-กัมพูชาว่ามีอยู่มากตลอดแนว ซึ่งสามารถเป็นเหตุให้เกิดข้อพิพาทระหว่างประเทศขึ้นได้ จึงได้พยายามป้องกันปัญหาเหล่านี้ด้วยวิธีการสำรวจจัดทำหลักเขตแดนเพื่อให้ทราบแนวเขตแดนอยู่ที่ใด อันจะเป็นการป้องกันพิพาทระหว่างกันได้เป็นอย่างดี ซึ่งสองประเทศก็ได้ดำเนินการไปในหลายพื้นที่แล้ว ครั้นถึงเวลาที่กัมพูชาขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก แต่ได้ประกาศขอบเขตบริเวณที่จะขึ้นทะเบียนขึ้นทะเบียนที่ไม่ถูกต้อง

ตามที่ไทยยึดถือตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี 2505 (ค.ศ. 1962) ภายหลังกำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศแล้ว ไทยจำเป็นต้องทำการประท้วง และมีการดำเนินการทางการทูตหลายอย่าง ในเวลาเดียวกัน กระแสความเห็นของสังคมที่มีต่อเรื่องนี้ก็รุนแรงขึ้น อันนำมาสู่การเผชิญหน้าทางการเมือง และการกระทบกระทั่งด้วยกำลังทหารในเวลาต่อมา สถานการณ์ทำให้กัมพูชาต้องหันหน้าไปพึ่งสหประชาชาติอีกครั้ง โดยมีความพยายามดำเนินการในกรอบคณะมนตรีความมั่นคง แต่ไม่ประสบความสำเร็จ กัมพูชาจึงเลือกใช้กลไกรงับข้อพิพาทโดยทางศาลอีกครั้งหนึ่ง

ข้อเขียนนี้จะกล่าวถึงข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย กับแนวทางการต่อสู้คดีของแต่ละฝ่ายตลอดจนเหตุผลทั้งตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศใช้ในการวินิจฉัยคดีโดยจะจำกัดอยู่เฉพาะในข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2452 (ค.ศ. 1909) จนถึงปัจจุบัน โดยจะไม่ก้าวล่วงไปถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ก่อนหน้านั้น ตลอดจนจะทำการศึกษาข้อกฎหมายระหว่างประเทศกับสนธิสัญญาและเอกสารประวัติศาสตร์เฉพาะที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ทั้งนี้ จะไม่ทำการวิเคราะห์คำพิพากษาและจะไม่พิจารณาแนวทางการปฏิบัติตามคำพิพากษาเนื่องจากว่าเป็นเรื่องที่รัฐบาลของทั้งสองประเทศยังจะต้องพิจารณาร่วมกันต่อไป

บทที่ 1

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ข้อเขียนนี้ได้ศึกษาจากเอกสารที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. คำฟ้องของกัมพูชาต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ฉบับลงวันที่ 6 ตุลาคม 2502 (ค.ศ. 1959)
2. บันทึกคำให้การของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 20 มกราคม 2503 (ค.ศ. 1960)
3. บันทึกคำให้การของไทย ฉบับลงวันที่ 29 กันยายน 2504 (ค.ศ. 1961)
4. บันทึกคำให้การเพิ่มเติมของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2504 (ค.ศ. 1961)
5. บันทึกคำให้การเพิ่มเติมของไทย ฉบับลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2505 (ค.ศ. 1962)
6. คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ฉบับลงวันที่ 15 มิถุนายน 2505 (ค.ศ. 1862)
7. ความเห็นแย้งของผู้พิพากษา Quintana, Wellington Koo และ Sir Percy Spender

8. คำร้องขอให้ตีความคำพิพากษาของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 28 เมษายน 2554 (ค.ศ. 2011)

9. ข้อสังเกตเป็นลายลักษณ์อักษรของไทย ฉบับลงวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011)

10. คำตอบของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 8 มีนาคม 2555 (ค.ศ. 2012)

11. ข้อสังเกตเป็นลายลักษณ์อักษรเพิ่มเติมของไทย ฉบับลงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012)

12. คำพิพากษาตีความของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ฉบับลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2556 (ค.ศ. 2013)

คำฟ้องของกัมพูชาต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ฉบับลงวันที่ 6 ตุลาคม 2502 (ค.ศ. 1959)

สาระสำคัญของคำฟ้องของกัมพูชาเมื่อปี 2502 (ค.ศ. 1959) คือกัมพูชา กล่าวหาไทยว่าตั้งแต่ปี 2492 (ค.ศ. 1949) ไทยยึดครองดินแดนส่วนหนึ่งของกัมพูชา ที่จังหวัดกัมปงธมซึ่งมีปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ ต่อจากนั้น ในปี 2497 (ค.ศ. 1954) ไทยได้ละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติ โดยส่งกำลังทหารเข้าไปในดินแดนกัมพูชา ในบริเวณนี้ ทั้งนี้ กัมพูชาอ้างเหตุผลสามประการในการกล่าวหาและอ้างสิทธิของตน คือ

1. ข้อบทของสนธิสัญญาสยามฝรั่งเศสที่กำหนดให้เทือกเขาดงรักบริเวณ ที่เป็นที่ตั้งของปราสาทเป็นของกัมพูชา

2. กัมพูชาไม่เคยละทิ้งอธิปไตยในบริเวณนี้ และ

3. ไทยไม่เคยใช้อธิปไตยในบริเวณนี้

ข้อบทของสนธิสัญญาที่กัมพูชาอ้างถึง คือ ข้อ 1 ของอนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2447 (ค.ศ. 1904) ที่ระบุว่า

*เขตแดนในระหว่างกรุงสยามกับกรุงกัมพูชานั้น ตั้งต้นแต่ปากคลอง
สดงโรลูลอสข้างฝั่งซ้ายทเลสาปเปนเส้นเขตแดนตรงทิศตะวันออก
ไปบรรจบถึงคลองกะพงจามตั้งแต่นั้นต่อไปเขตแดนเป็นเส้นตรง*

ทิศเหนือขึ้นไปจนบรรจบถึงภูเขาพนมดงรัก (คือภูเขาบรรทัด)
ต่อนั้นไปเขตรแดนเนื่องไปตามแนวยอดภูเขาปันน้ำในระหว่าง
ดินแดนน้ำตกน้ำแสนแลดินแดนน้ำตกแม่โขงฝ่ายหนึ่งกับดินแดน
น้ำตกน้ำมูนอีกฝ่ายหนึ่ง จนบรรจบถึงภูเขาผาต่าง แล้วต่อเนื่องไป
ข้างทิศตะวันออกตามแนวยอดภูเขาขึ้นจนบรรจบถึงแม่โขง ตั้งแต่
ที่บรรจบนี้ขึ้นไปแม่โขงเป็นเขตรแดนของกรุงสยามตามความข้อ 1
ในหนังสือสัญญาใหญ่ ณ วันที่ 3 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก 112

ข้อบทข้างต้นนี้กำหนดให้เส้นเขตแดนไทย-กัมพูชาบริเวณเทือกเขาดงรัก
เป็นไปตามสันปันน้ำ (Watershed) ของเทือกเขานั้น นอกจากนั้นข้อ 3 ของ
สนธิสัญญาฉบับนั้นที่กำหนดให้มีคณะกรรมการผสมสยาม-ฝรั่งเศส ประกอบด้วย
เจ้าหน้าที่ของทั้งสองฝ่าย ทำหน้าที่ปักปันเขตแดน (Delimitation of The Frontier)
ซึ่งกัมพูชาอ้างในคำฟ้องว่าเส้นเขตแดนขั้นสุดท้าย (Final Frontier Line) แสดงว่า
ปราสาทพระวิหารอยู่ทางทิศใต้ของเขตแดนที่เส้นรุ้ง 102 องศา 20 ลิปดาตะวันออก
และเส้นแวง 14 องศา 25 ลิปดาเหนือ โดยแนบแผนที่ภาคผนวก 1 มาตราส่วน
1:200000 แสดงเขตแดนบริเวณนั้นกับคำฟ้องด้วย

กัมพูชาอ้างด้วยว่า คณะกรรมการผสมฯ ได้ทำการสำรวจพื้นที่จริง
ในบริเวณปราสาทพระวิหารระหว่างปี 2447 – 2450 (ค.ศ. 1904 – 1907) โดยให้
ร้อยเอกแคร์แลร์ (Captain Kerler) กับร้อยเอกอุม (Captain Oum) ซึ่งเป็น
กรรมการด้วย เป็นผู้ดำเนินการ กัมพูชาอ้างด้วยว่าเส้นเขตแดนที่ได้ปักปันไว้ตาม
สนธิสัญญา 2447 (ค.ศ. 1904) นี้ได้รับการรับรองโดยพิธีสารต่อท้ายสนธิสัญญา
ลงวันที่ 23 มีนาคม 2450 (ค.ศ. 1907) และได้รับการยืนยันอีกครั้งหนึ่งโดย
สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิขย์ และการเดินเรือระหว่างสยาม-ฝรั่งเศสฉบับลงวันที่
14 กุมภาพันธ์ 2468 (ค.ศ. 1925) และวันที่ 7 ธันวาคม 2480 (ค.ศ. 1937)
จากนั้นเป็นต้นมา เว้นแต่เฉพาะช่วงที่ฝ่ายอักษะประเทศหนึ่ง ได้แก่ญี่ปุ่น ยึดครอง
ดินแดนบริเวณนี้ เส้นเขตแดนก็ไม่เคยเปลี่ยนแปลง

ในส่วนของสนธิสัญญาโตเกียว ฉบับลงวันที่ 9 พฤษภาคม 2484
(ค.ศ. 1941) นั้น กัมพูชาอ้างว่า ญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator)
ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส (รัฐบาลวิชี - Vichy Government – รัฐบาลฝรั่งเศสภายใต้

อำนาจและการยึดครองของเยอรมันระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2) ได้ทำให้ไทยกับฝรั่งเศสทำสนธิสัญญาขึ้นใหม่ และสนธิสัญญาโตเกียวดังกล่าวก็ได้กำหนดเส้นเขตแดนขึ้นใหม่ ซึ่งผนวกเอาดินแดนกัมพูชาหลายจังหวัด ซึ่งผนวกเอาทั้งประชากร ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ของกัมพูชามาเป็นของไทย เขตแดนใหม่นี้ทำให้ดินแดนที่เป็นที่ตั้งของปราสาทพระวิหารเป็นของไทยด้วย ซึ่งในหนังสือ “ไทยในสมัยสร้างชาติ” ที่จัดพิมพ์ในปี 2484 (ค.ศ. 1941) พิมพ์ข้อความของสนธิสัญญาโตเกียวและพิมพ์ภาพปราสาทพระวิหาร และปราสาทวัดภู (ในลาว) ว่าเป็นของไทย แต่ภายหลังการยอมแพ้อย่างไม่มีเงื่อนไขของญี่ปุ่น เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว ก็ได้มีการทำความตกลงระบับกรณีระหว่างสยามกับฝรั่งเศสฉบับลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2489 (ค.ศ. 1946) ที่กรุงวอชิงตัน ซึ่งได้สถาปนาสถานะเดิมของเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาก่อนการไถ่เปลี่ยนของญี่ปุ่นกลับขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

เพื่อเป็นหลักฐานในการเพิ่มน้ำหนักแกกัมพูชา กัมพูชาได้อ้างอิงแผนที่ที่ไทยส่งให้คณะกรรมการประนอมเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม ค.ศ. 1947 ซึ่งฝ่ายไทยเป็นผู้จัดพิมพ์ ซึ่งแสดงว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในเขตกัมพูชาด้วย นอกจากนั้นแล้ว กัมพูชาอ้างว่า นับจากปี 2447 (ค.ศ. 1904) ถึง 2497 (ค.ศ. 1954) ไทยไม่เคยหักท้วงเลยว่าปราสาทพระวิหารเป็นของไทย นอกจากนั้นแล้ว ปราสาทพระวิหารได้รับการเยี่ยมเยือนอยู่เสมอจากบุคคลสำคัญต่างๆ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายฝรั่งเศสเป็นผู้เตรียมการเยือนตลอดมา ทั้งนี้ กัมพูชายังอ้างว่าปราสาทพระวิหารอยู่ในความดูแลขององค์การสาธารณฝรั่งเศส คือ École française d’Extrême-Orient ซึ่งเมื่อเดือนมกราคม 2473 (ค.ศ. 1930) ผู้ว่าราชการ (Resident) ที่เมืองกัมปงธม และนาย Henri Parmentier หัวหน้าฝ่ายโบราณคดีและภัณฑารักษ์ของอาคารประวัติศาสตร์ของกัมพูชา กับนาย Gard รองหัวหน้ากรมบริการพลเรือน ได้ให้การต้อนรับอย่างเป็นทางการแก่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของไทยที่ปราสาทพระวิหาร และต่อมาฝ่ายไทยก็ได้มีหนังสือแสดงความขอบคุณไปยังอัครราชทูตฝรั่งเศสที่กรุงสยาม กัมพูชาอ้างว่าหลักฐานเหล่านี้ทำให้ไม่มีข้อสงสัยว่าไทยยอมรับว่าปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา นอกจากนั้นแล้วยังอ้างอิงเอกสารฝ่ายเดียวของทั้งฝ่ายฝรั่งเศสและฝ่ายไทยอีกหลายฉบับเพื่อสนับสนุนคำฟ้อง

กัมพูชากล่าวในคำฟ้องต่อไปว่าจนกระทั่งเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2492

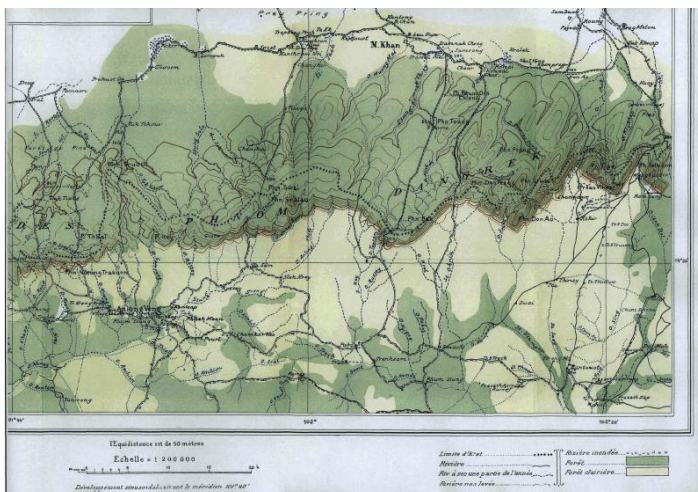
(ค.ศ. 1949) กัมพูชาตรวจพบเป็นครั้งแรกว่าฝ่ายไทยได้ส่งกำลังทหารจำนวนหนึ่งไปอารักขาที่ปราสาทพระวิหาร ซึ่งกัมพูชาได้ทำการประท้วงทางการทูตทันที และได้ทำการประท้วงต่อมาอีกหลายครั้ง ซึ่งฝ่ายไทยไม่เคยตอบ

ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่กัมพูชาอ้างถึงนั้น กัมพูชาถือว่าไทยยอมรับอธิปไตยของกัมพูชาเหนือปราสาทพระวิหาร และการยึดครองปราสาทของไทยนับจากปี 2492 (ค.ศ. 1949) เป็นต้นมา เป็นการทำให้เสื่อมเสียไปซึ่งอธิปไตยของกัมพูชา กัมพูชาอ้างว่าการยึดครองนี้ไม่ทำให้ไทยเกิดสิทธิใหม่ขึ้นเหนือพื้นที่บริเวณนี้ และกัมพูชาหรือฝรั่งเศสไม่เคยมีการปฏิบัติอันถือเป็นการยอมรับ (Acquiesce) การกระทำของไทยเหล่านั้น

จากเหตุผลและข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างไว้ข้างต้น กัมพูชาได้ร้องขอต่อศาล 2 ประการคือ

1. ให้ศาลสั่งให้ไทยถอนทหารที่ประจำอยู่ตั้งแต่ปี 2497 (ค.ศ. 1954) ออกจากปราสาทพระวิหาร
2. ให้ศาลพิพากษาว่าอธิปไตยเหนือดินแดนเหนือปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา (territorial sovereignty over the Temple of Preah Vihear belongs to the Kingdom of Cambodia)

แผนที่ 2-1 แผนที่ภาคผนวก 1

ที่มา : แผนที่ภาคผนวก 1, ออนไลน์, 2560

บันทึกคำให้การของกำพูชา ฉบับลงวันที่ 20 มกราคม 2503 (ค.ศ. 1960)

กำพูชาอธิบายถึงความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างไทยกับกำพูชาที่ไทยได้รุกรานและครอบครองดินแดนของกำพูชาจนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 18 - 19 ซึ่งกำพูชาอยู่ในความคุ้มครองของฝรั่งเศสและสยามต้องยอมจำนนต่ออำนาจของพระเจ้านโปเลียนที่ 3 ผู้เป็นจักรพรรดิของฝรั่งเศส จึงได้เกิดสนธิสัญญาฉบับลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2406 (ค.ศ. 1863) ขึ้น ต่อจากนั้น ได้มีการทำสนธิสัญญาต่อมาอีกหลายฉบับจนถึงปี 2411 (ค.ศ. 1868) ซึ่งก็ยังไม่สามารถจัดทำเขตแดนที่แน่นอนระหว่างกันได้ มีการเปลี่ยนแปลงเขตแดนไปมาหลายครั้งจนถึงปี 2447 และ 2450 (ค.ศ. 1904 และ 1907) ประเด็นด้านเขตแดนระหว่างสยามกับฝรั่งเศสจึงยุติลง

คำให้การของกำพูชาได้กล่าวถึงรายละเอียดบางประการในการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ในช่วงปี 1904 - 1907 รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงชั่วคราวในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองที่ญี่ปุ่นเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งการกระทำที่ญี่ปุ่นที่ถูกเรียกว่าศัตรูของสหประชาชาตินี้ได้ถูกยกเลิกไปในการประณอมเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2489 (ค.ศ. 1946)

กำพูชาได้กล่าวถึงข้อพิจารณาทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมว่า ปราสาทพระวิหารไม่มีสิ่งใดเชื่อมโยงได้กับประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมของไทย กับได้เสนอหลักฐานเอกสารอีกหลายชิ้น เช่นรายงานต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายฝรั่งเศสที่รายงานเกี่ยวกับการเดินทางไปปราสาทพระวิหารนับตั้งแต่ช่วงที่ทำสนธิสัญญา จนถึงหลักฐานชิ้นสุดท้ายเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2502 (ค.ศ. 1959)

ข้ออ้างที่สำคัญในคำให้การของกำพูชาคือ อธิปไตยเหนือดินแดนของกำพูชาเป็นไปตามสนธิสัญญาปักปันเขตแดนสยาม-ฝรั่งเศส และกำพูชาไม่เคยยุติการใช้อธิปไตยเหนือดินแดนบริเวณนี้

ในเอกสารฉบับนี้ กำพูชาขอให้ศาลพิพากษาว่า

1. ไทยมีหน้าที่ถอนทหารที่ส่งไปประจำอยู่ตั้งแต่ปี 2497 (ค.ศ. 1954) ออกจากซากปรักหักพังของปราสาทพระวิหาร
2. อธิปไตยเหนือดินแดนเหนือปราสาทพระวิหารเป็นของกำพูชา

บันทึกคำให้การของไทย ฉบับลงวันที่ 29 กันยายน 2503 (ค.ศ. 1960)

ไทยให้การต่อสู้คดีโดยกล่าวถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และอ้างข้อบทข้อ 1 ของสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส 2447 (ค.ศ. 1904) ที่ว่าเขตแดนระหว่างสยามกับฝรั่งเศสเป็นไปตามสันปันน้ำที่แบ่งลุ่มน้ำแสนกับลุ่มน้ำโขงฝ่ายหนึ่งกับลุ่มน้ำมูลอีกฝ่ายหนึ่ง และว่าข้อบทนี้มีความกระจ่างซึ่งไม่ต้องการนิยามหรือการปฏิบัติใดๆ อีก

ต่อข้ออ้างของกัมพูชาเกี่ยวกับแผนที่ภาคผนวก 1 นั้น ไทยต่อสู้สามประการ คือ

1. แผนที่นี้ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นโดยร้อยเอก Kerler กับร้อยเอก Oum
2. คณะกรรมการผสมไม่เคยเห็นและไม่เคยรับรองแผนที่ฉบับนี้ เพราะคณะกรรมการผสมได้ยุติการปฏิบัติหน้าที่ไปก่อนที่จะได้รับผลการสำรวจบริเวณเทือกเขาตงรัก และ

3. ไทยไม่เคยยอมรับแผนที่ฉบับนี้

นอกจากนั้น ไทยอ้างถึงการประชุมคณะกรรมการผสมสยาม-ฝรั่งเศส ครั้งที่ 3 ที่นครวัด เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2449 (ค.ศ. 1906) ซึ่งตกลงกันว่าในบริเวณเทือกเขาตงรักให้ใช้พรมแดนธรรมชาติเป็นเขตแดนระหว่างกัน

ไทยอ้างด้วยว่าไทยได้ใช้อธิปไตยเหนือปราสาทตลอดมา โดยแสดงเอกสารหลักฐานประกอบหลายอย่าง เช่นรายงานการตรวจสุขภาพประชากรของกระทรวงสาธารณสุขในบริเวณดังกล่าวตั้งแต่ปี 2451 – 2477 (ค.ศ. 1908 – 1934) รายงานการเก็บภาษี รายงานการตรวจพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง การซ่อมแซมถนน การดูแลความมั่นคงและความปลอดภัย การเยือนปราสาทของข้าราชการไทยหลายครั้ง

ไทยต่อสู้ด้วยในเรื่องความถูกต้องของเส้นในแผนที่ โดยอ้างว่าสันปันน้ำที่แท้จริงตามสภาพทางภูมิศาสตร์ทำให้ปราสาทอยู่ในเขตไทย

ในคำขอของฝ่ายไทย ฝ่ายไทยได้ขอต่อศาลดังนี้

1. ขอให้ศาลไม่รับฟ้อง
2. ขอให้ศาลพิพากษาว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนไทย

บันทึกคำให้การเพิ่มเติมของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2504 (ค.ศ. 1961)

กัมพูชาต่อสู้ว่าไทยสำคัญผิดว่าไม่มีการปักปันเกิดขึ้น และว่าไทยสันนิษฐานเอาเองว่าสันปันน้ำอยู่ที่ขอบหน้าผา รวมทั้งอ้างเอกสารฝ่ายไทยที่แสดงว่าไทยยอมรับว่าปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา เช่น แผนที่ผลิตโดยกรมแผนที่ทหารของไทยบางฉบับก็แสดงว่าปราสาทพระวิหารอยู่ในฝั่งกัมพูชา แม้แต่สนธิสัญญาโตเกียว 2484 (ค.ศ. 1941) ก็อ้างถึงแผนที่ระวาง 1:500000 ซึ่งแสดงว่าปราสาทพระวิหารอยู่ในฝั่งกัมพูชา นอกจากนั้น แผนที่ที่ไทยผลิตเพื่อใช้ในคณะกรรมการประนอมภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ก็แสดงว่าปราสาทพระวิหารอยู่ในเขตกัมพูชาเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้นแล้ว กัมพูชาได้กล่าวถึงการเยือนปราสาทพระวิหารของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของไทย ซึ่งฝรั่งเศสให้การต้อนรับในฐานะที่เป็นเจ้าของอธิปไตย โดยการชักธงฝรั่งเศสด้วย ซึ่งฝ่ายไทยแม้ในเวลานั้นจะดำรงตำแหน่งประธานราชบัณฑิตยซึ่งเป็นหน่วยงานด้านโบราณคดี แต่ก็เคยดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยและเป็นผู้เคยมีบทบาทอย่างสูงทางด้านเขตแดนและเป็นผู้ได้รับแผนที่ชุดนั้นเองโดยตรงและยังได้ขอรับแผนที่ดังกล่าวเพื่อใช้ในการราชการเพิ่มอีกด้วย การนิ่งไม่คัดค้านของข้าราชการไทยเป็นเครื่องแสดงอย่างดีว่าทางการไทยรับทราบและยอมรับเขตแดนตามที่เป็นอยู่

บันทึกคำให้การเพิ่มเติมของไทย ฉบับลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2505 (ค.ศ. 1962)

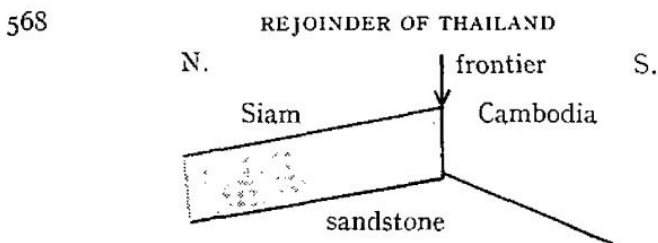
ไทยให้การเพิ่มเติมว่าแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นผลงานของฝรั่งเศสฝ่ายเดียว ไม่ได้ถูกจัดทำโดยคณะกรรมการผสมฯ แผนที่ดังกล่าวทำขึ้นโดยปราศจากอำนาจ และไทยไม่อาจยอมรับว่าเป็นสนธิสัญญาได้เพราะแผนที่นั้นทำขึ้นแตกต่างไปจากข้อบทของสนธิสัญญาไทยอ้างรายละเอียดของถ้อยคำที่ว่าคณะกรรมการฝ่ายสยามขอให้คณะกรรมการฝ่ายฝรั่งเศสจัดทำแผนที่ ซึ่งแสดงความหมายว่าสยามไม่ได้เป็นผู้ทำแผนที่ และคณะกรรมการผสมฯ ไม่เคยยอมรับแผนที่ชุดนี้ นอกจากนั้น ยังไม่เคยมีการกล่าวถึงแผนที่เหล่านี้ในพิธีสารปี 2450 (ค.ศ. 1907) ซึ่งได้ทำต่อเนื่องมา รวมทั้งได้แสดงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิศาสตร์เพื่อแสดงให้เห็น

ความผิดพลาดของแผนที่ภาคผนวก 1 (แผนภาพที่ 2-1)

เพื่อตอบโต้ข้ออ้างของกัมพูชาที่ว่า สนธิสัญญาเกี่ยวกับเขตแดนมีมาตั้งแต่ ค.ศ. 1893 ไทยขอไม่กล่าวถึงว่าสนธิสัญญากับฝรั่งเศสเหล่านั้นเกิดขึ้นได้โดยวิธีใด (ไทยหมายถึงการล่าอาณานิคมโดยฝรั่งเศส) นอกจากนั้น ไทยยังอ้างอิงถึงเรื่อง เชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของประชากรตอบโต้หลักฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และ เผ่าพันธุ์ของกัมพูชาด้วย

ฝ่ายไทยยังคงยืนยันว่าเส้นเขตแดนระหว่างสองประเทศเป็นไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์กล่าวคือสันปันน้ำที่แท้จริง ดังแผนภาพที่ 2 – 2 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2-2 แผนผังแสดงภาพตัดขวางอย่างง่ายแสดงสภาพภูมิประเทศบริเวณเขาพระวิหาร

ที่มา : แผนผังแสดงภาพตัดขวางอย่างง่ายแสดงสภาพภูมิประเทศบริเวณเขาพระวิหาร, ออนไลน์, 2560

ต่อจากนั้น ไทยได้แก้ข้อกล่าวอ้างของกัมพูชาเกี่ยวกับการผลิตแผนที่ของ กรมแผนที่ทหารว่า กรมแผนที่ทหารได้ผลิตแผนที่หลายรุ่น และรุ่นสุดท้ายได้ จัดพิมพ์ขึ้นตรงกับแผนที่รุ่นแรก คือแสดงปราสาทพระวิหารอยู่ในเขตไทย ในระหว่างนั้น ได้คัดลอกแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งเป็นความผิดพลาด

ในส่วนของการเยือนปราสาทของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของไทย ฝ่ายไทย ต่อสู้ว่าฝรั่งเศสไม่เคยเตือนว่าคณะของไทยกำลังจะเข้ามาในดินแดนของฝรั่งเศส และหลักฐานที่กัมพูชานำมาอ้างก็เป็นกระดาษแผ่นเดียวที่ไม่มีที่มา นอกจากนั้น ที่กัมพูชาอ้างว่าฝ่ายไทยไม่เคยประท้วง นั้น ก็ไม่จริง เพราะข้าราชการของไทย

ได้ทำการประท้วงตามแบบพิธีการที่เหมาะสมทางการทูต ด้วยการขอให้ฝ่ายฝรั่งเศส ถอดเครื่องแบบเต็มยศออกเสีย นอกจากนั้นการที่เคยรับแผนที่มาก็ไม่ได้หมายความว่า ยอมรับหรือได้ศึกษาแผนที่นั้น และยังมีเอกสารอีกหลายชิ้นที่ไทยอ้างเพื่อแสดง ว่าการเยือนปราสาทของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของไทยเป็นไปโดยความเข้าใจว่า ปราสาทอยู่ในเขตไทย

คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ฉบับลงวันที่ 15 มิถุนายน 2505 (ค.ศ. 1862) และความเห็นแย้งของผู้พิพากษาบางท่าน

ในคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ศาลได้ทบทวนประเด็น ที่กัมพูชากับไทยได้แถลงต่อศาลทั้งที่เป็นเอกสารและด้วยวาจา ซึ่งศาลได้ทบทวน ประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

ในการออกนบัลลังก์พิจารณาเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2505 (ค.ศ. 1962) กัมพูชาได้ร้องขอต่อศาลให้ศาลพิพากษาว่า

1. เส้นเขตแดนระหว่างกัมพูชากับไทยในบริเวณเทือกเขาตรงรักคือเส้นที่ ลากไว้ในแผนที่คณะกรรมการปักปันอินโดจีน-สยาม
2. ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา
3. ไทยมีหน้าที่ถอนทหารที่ตั้งอยู่ตั้งแต่ปี 2497 (ค.ศ. 1954) ที่บริเวณ ชากปรักหักพังของปราสาทพระวิหาร
4. ให้ไทยคืนโบราณวัตถุที่ไทยนำไปจากปราสาทพระวิหารให้แก่กัมพูชา

ในคำร้องครั้งสุดท้าย (Final Submissions) ที่กัมพูชากล่าวในวันที่ศาล ออกนบัลลังก์พิจารณาเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2505 (ค.ศ. 1962) กัมพูชาได้ร้องขอ ต่อศาลให้ศาลพิพากษาว่า

1. แผนที่ระวางตรงรัก (แผนที่ภาคผนวก 1 ของคำฟ้องของกัมพูชา) ได้ถูกสร้างขึ้นในนามของคณะกรรมการผสมสยาม-ฝรั่งเศส ซึ่งได้ตั้งขึ้นตาม สนธิสัญญาฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2447 (ค.ศ. 1904) ซึ่งเป็นการดำเนินการ ตามคำสั่งของคณะกรรมการผสมฯ และโดยข้อเท็จจริงและความตกลงกับการปฏิบัติ ต่อมาของภาคี แผนที่นั้นมีลักษณะของสนธิสัญญา

2. ขอให้ศาลพิพากษาว่าเส้นเขตแดนระหว่างกัมพูชากับไทยใน

บริเวณรอบๆ ปราสาทพระวิหาร คือบริเวณที่ได้ทำเครื่องหมายไว้ในแผนที่ของ คณะกรรมการปักปันอินโดจีน-สยาม (แผนภาพที่ 2-1 แผนที่ภาคผนวก 1)

3. ขอให้ศาลพิพากษาว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่บนดินแดนภายใต้ อธิปไตยกัมพูชา

4. ขอให้พิพากษาว่าไทยมีหน้าที่ถอนทหารที่ได้ตั้งอยู่ตั้งแต่ปี 2497 (ค.ศ. 1954) ในดินแดนกัมพูชา บริเวณซากปรักหักพังของปราสาทพระวิหารออกไป

5. ให้พิพากษาให้ไทยคืนโบราณวัตถุที่นำออกไปจากปราสาทให้แก่ กัมพูชา

ในการพิจารณาคดีนี้ ศาลได้ออกนั่งบัลลังก์ระหว่างวันที่ 15-20 มีนาคม 2505 (ค.ศ. 1962) โดยมีการรับฟังคำพยานและผู้เชี่ยวชาญของคู่ความแต่ละฝ่าย และเปิดโอกาสให้มีการซักถามและซักค้าน ศาลได้อ้างอิงถึงคำขอท้ายฟ้องของ กัมพูชาที่ว่า

(ก) ขอให้ไทยถอนกำลังทหารที่ส่งเข้าไปตั้งอยู่ที่ซากปรักหักพัง ของปราสาทพระวิหารตั้งแต่ปี 2497 (ค.ศ. 1954)

(ข) ขอให้พิพากษาว่าอธิปไตยเหนือดินแดนเหนือปราสาท พระวิหารเป็นของกัมพูชา

(... that the territorial sovereignty over the Temple of Preah Vihear belongs to the Kingdom of Cambodia)

และศาลอ้างถึงคำขอท้ายคำให้การของไทย ว่าได้ขอให้ศาลตัดสินว่าปราสาท พระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนไทย

(... that Phra Viharn is in the Thai territory: and the Court is respectfully asked so to adjudge and declare.)

ต่อมาในคำแถลงที่อ่านในวันนั่งพิจารณาเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2505 (ค.ศ. 1962) กัมพูชาขอให้ศาลพิพากษาว่า

(ก) เส้นเขตแดนระหว่างกัมพูชากับไทยในบริเวณเทือกเขาดงรัก คือเส้นซึ่งได้ทำเครื่องหมายไว้ในแผนที่ของคณะกรรมการปักปันระหว่างอินโดจีน กับสยาม (Annex I ของคำฟ้อง)

(To adjudge and declare that the frontier line between Cambodia and Thailand, in the Dangrek sector, is that which

is marked on the map of the Commission of Delimitation between Indo-China and Siam (Annex I to the Memorial of Cambodia)

(ข) ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยกัมพูชา

(... that the Temple of Preah Vihear is situated in territory under the sovereignty of the Kingdom of Cambodia)

(ค) ไทยมีหน้าที่ถอนกำลังทหารที่ตั้งอยู่ตั้งแต่ปี 2497 (ค.ศ. 1954) ออกจากปราสาทพระวิหาร

(ง) ให้คืนโบราณวัตถุที่ไทยนำออกไปจากบริเวณปราสาทให้แก่กัมพูชา

และในคำแถลงครั้งสุดท้ายที่อ่านในการนั่งพิจารณาเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2505 (ค.ศ. 1962) กัมพูชาขอให้ศาลพิพากษาว่า

(ก) แผนที่ระวางดงรัก (ภาคผนวก 1 ของคำฟ้องของกัมพูชา) ถูกสร้างขึ้นและตีพิมพ์ในนามของคณะกรรมการปักปันผสมซึ่งตั้งขึ้นโดยสนธิสัญญาฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2447 (ค.ศ. 1904) และโดยเหตุผลที่มีข้อเท็จจริงว่ามีการตกลงและการปฏิบัติภายหลังของคู่ความ ทำให้เกิดสถานะกลายเป็นสนธิสัญญา

(... that the map of the Dangrak sector (Annex I of the Memorial of Cambodia) was drawn up and published in the name and on behalf of the Mixed Demarcation Commission set up by the Treaty of 13 February 1904, that it set forth the decisions taken by the said Commission and that, by reason of the fact and also of the subsequent agreements and conduct of the Parties, it presents a treaty character;)

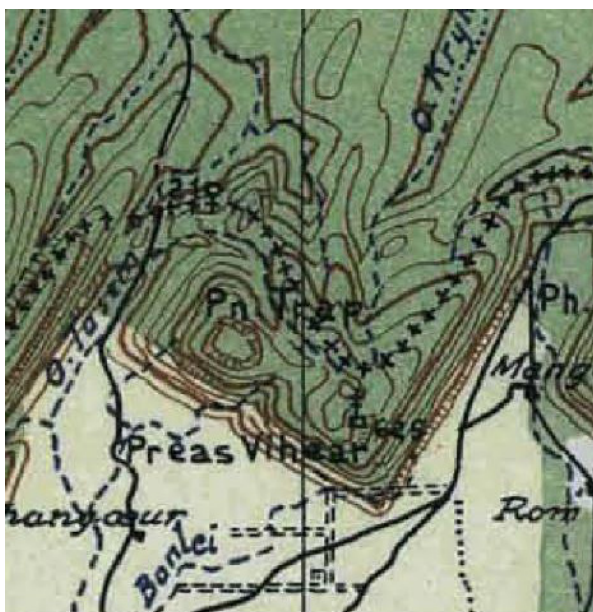
(ข) เส้นเขตแดนระหว่างกัมพูชากับไทยในพื้นที่พิพาทในบริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร คือเส้นที่ทำเครื่องหมายไว้ในแผนที่คณะกรรมการปักปัน (ภาคผนวก 1)

(... that the frontier line between Cambodia and Thailand, in the disputed region in the neighbourhood of the Temple

of Preah Vihear, is that which is marked on the map of the Commission of Delimitation between Indo-China and Siam (Annex I to the Memorial of Cambodia)

- (ค) ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่บนดินแดนภายใต้อธิปไตยกัมพูชา
- (ง) ให้ไทยถอนกำลังทหารที่ตั้งอยู่ตั้งแต่ปี 2497 (ค.ศ. 1954) ออกจากดินแดนกัมพูชาในบริเวณซากปรักหักพังของปราสาทพระวิหาร
- (จ) ให้ไทยคืนโบราณวัตถุที่นำออกไปให้แก่กัมพูชา

แผนภาพที่ 2-3 ภาพขยายเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 แสดงปราสาทพระวิหาร อยู่ในฝั่งกัมพูชา

ที่มา : ภาพขยายเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 แสดงปราสาทพระวิหารอยู่ในฝั่งกัมพูชา, ออนไลน์, 2560

ส่วนไทยได้ร้องขอในการนั่งพิจารณาเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2505 (ค.ศ. 1962) ว่าขอให้ศาลปฏิเสธคำขอของกัมพูชาเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2505 (ค.ศ. 1962)

เพราะได้ทำคำขอนี้มาซ้ำเกินไป และเป็นคำขอที่ไม่ปรากฏอยู่ในคำฟ้อง และไทยต่อสู้ว่าแผนที่ภาคผนวก 1 ไม่ใช่เอกสารที่ผูกพันคู่ภาคีภายใต้สนธิสัญญาปี 2447 (ค.ศ. 1904) และไทยกับกัมพูชาไม่เคยยอมรับเส้นเขตแดนตามแผนที่ภาคผนวก 1 และต่อสู้ในประเด็นทางภูมิศาสตร์เช่นสันปันน้ำอยู่ที่บริเวณขอบหน้าผา และคัดค้านการที่กัมพูชาย้ายพื้นที่ในคำขอกรณีใช้คำว่าบริเวณใกล้เคียงปราสาท (in the neighbourhood of the temple of Phra Viharn)

(The Court is asked not to entertain the claim, because: the claim to a region ‘in the neighbourhood of the temple of Phra Viharn’ constitutes an enlargement of the claim presented by the Government of Cambodia in the Application instituting these proceedings and throughout the written pleadings ;)

ในคำพิพากษาเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2504 (ค.ศ. 1961) ศาลได้กำหนดประเด็นแห่งข้อพิพาทไว้ว่าเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือดินแดน (Territorial Sovereignty) โดยให้เหตุผลว่า กัมพูชากล่าวหาว่าไทยละเมิดอธิปไตยเหนือดินแดนบริเวณปราสาทพระวิหารและพื้นที่ใกล้เคียง ไทยยืนยันว่าพื้นที่ที่เป็นปัญหานั้นอยู่ทางฝั่งไทยของเส้นเขตแดนระหว่างสองประเทศและอยู่ใต้อธิปไตยของไทย ดังนั้นคดีนี้จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือดินแดน

ในคำพิพากษาเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2505 (ค.ศ. 1962) ศาลกำหนดประเด็นในรายละเอียดว่าประเด็นแห่งข้อพิพาทที่เสนอต่อศาลจะถูกจำกัดอยู่ที่ความเห็นที่แตกต่างกันเหนือบริเวณปราสาทพระวิหาร (Region of the Temple) เพื่อที่จะวินิจฉัยปัญหานี้ ศาลจำเป็นต้องพิจารณาเขตแดนระหว่างสองประเทศในบริเวณนี้ (in this sector) เสียก่อน คู่ความทั้งสองฝ่ายได้เสนอแผนที่และข้อพิจารณาหลายประการต่อศาล ศาลจะพิจารณาสິงต่างๆ เหล่านี้เพียงเท่าที่จะหาเหตุผลในการตัดสินใจเพื่อจะยุติข้อพิพาทข้อเดียวที่ยื่นต่อศาลคือข้อที่เพิ่งได้กล่าวมาดังข้อความต่อไปนี้

Accordingly, the subject of the dispute submitted to the Court is confined to a difference of view about sover-

eighty over the region of the Temple of Preah Vihear. To decide this question of territorial sovereignty, the Court must have regard to the frontier line between the two States in this sector. Maps have been submitted to it and various considerations have been advanced in this connection. The Court will have regard to each of these only to such extent as it may find in them reasons for the decision it has to give in order to settle the sole dispute submitted to it, the subject of which has just been stated.

ในคำพิพากษาศาลได้อธิบายและให้ความสำคัญแก่สภาพภูมิประเทศของเทือกเขาตองรัก ในบริเวณนี้ซึ่งเป็นหน้าผาสูงชันอยู่เหนือที่ราบกัมพูชาซึ่งมีปราสาทพระวิหารตั้งอยู่บนยอดเขาซึ่งเป็นพื้นที่รูปสามเหลี่ยม ไทยถือว่าขอบหน้าผาเป็นเขตแดนธรรมชาติซึ่งสังเกตเห็นได้ชัดด้วยสายตาและไม่อาจผิดไปได้ซึ่งจะทำให้ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในเขตไทย สำหรับข้อต่อสู้ของไทยข้อนี้ ศาลมีความเห็นว่าสภาพภูมิประเทศที่เกี่ยวข้องอาจมีได้ทั้งยอดเขา (Crest) สันปันน้ำ (Watershed) และขอบหน้าผา (Escarpment) และเห็นว่าสิ่งทั้งสามนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นสถานที่เดียวกัน ดังนั้น จึงไม่ควรถือเอาว่าที่ใดที่มีขอบหน้าผา ที่นั้นจะต้องเป็นเขตแดน โดยไม่มีการคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ

ในคำฟ้องและคำให้การ คู่ความทั้งสองฝ่ายได้ยกข้อต่อสู้เรื่องสภาพทางกายภาพของภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ ศาสนา โบราณคดี แต่ศาลไม่อาจจะถือได้ว่าข้อต่อสู้เหล่านั้นเป็นข้อพิจารณาทางกฎหมาย และโดยที่อธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารเป็นผลของสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2447 (ค.ศ. 1904) ศาลจึงไม่อาจพิจารณาสถานการณ์ที่เป็นอยู่ก่อนสนธิสัญญาปี 2447 (ค.ศ. 1904)

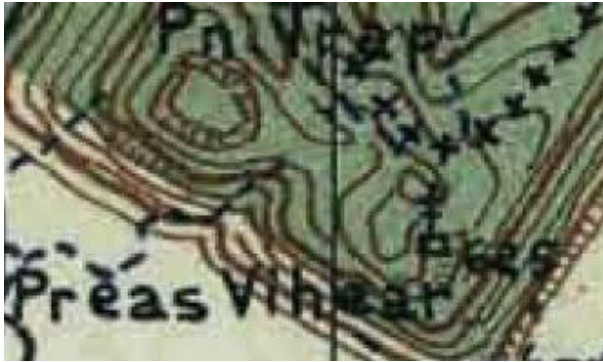
โดยที่ข้อความในสนธิสัญญาไม่ระบุถึงปราสาท ศาลจึงจะพิจารณาอธิปไตยเหนือปราสาทได้ภายหลังจากที่ได้ตรวจสอบเขตแดนในบริเวณดังกล่าวแล้ว ในการนี้เส้นเขตแดนที่แน่นอนได้ถูกกำหนดโดยคณะกรรมการผสมสยาม-ฝรั่งเศสตามข้อ 3

ของสนธิสัญญา ดังนั้น เส้นเขตแดนจึงเป็นไปตามผลงานของคณะกรรมการผสมนั้น
เว้นเสียแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการปักปันนั้นไม่มีผล ดังข้อความต่อไปนี้

... the line of the frontier would, to all intents and purposes, be the line resulting from the work of delimitation, unless the delimitation were shown to be invalid.

ศาลได้บรรยายต่อไปถึงการทำงานของคณะกรรมการผสมสยาม-ฝรั่งเศส ซึ่งจากรายงานการประชุมเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2449 (ค.ศ. 1906) ที่นครวัด กำหนดให้คณะกรรมการผสมฯ เดินสำรวจเทือกเขาดงรักทางทิศตะวันออกโดยเดินทางจากที่ราบกัมพูชาผ่านช่องเกลโดยมีร้อยเอก Tixier เป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้ ประธานฝ่ายสยามและฝ่ายฝรั่งเศสได้ร่วมคณะไปด้วยและได้เดินทางไปถึงปราสาทพระวิหาร แต่ไม่มีบันทึกว่าได้มีการตัดสินใจอย่างไร ทั้งนี้ ในการประชุมครั้งนั้นก็กำหนดให้ร้อยเอกอูม (Oum) ทำการสำรวจด้านทิศตะวันออกซึ่งรวมบริเวณปราสาทศาลจึงเห็นว่าทั้งสองฝ่ายมีความตั้งใจจริงที่จะทำการปักปันเขตแดนในบริเวณนี้ และได้ดำเนินการไปจนเสร็จสิ้นแล้วโดยไม่เกิดข้อขัดข้องใดๆ ขึ้น ปัญหาต่อไปอยู่ที่ว่าหลังจากวันที่ 2 ธันวาคม 2449 (ค.ศ. 1906) แล้ว ไม่มีบันทึกการประชุมใดๆ อีก ทำให้ดูประหนึ่งว่างานของคณะกรรมการผสมฯ สำเร็จลงแล้ว ยังรอแต่เพียงรายงานและแผนที่ชั่วคราวของชุดสำรวจซึ่งน่าจะเสร็จประมาณเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2450 (ค.ศ. 1907) ขั้นตอนสุดท้ายของการทำงานคือการพิมพ์แผนที่ ซึ่งฝ่ายสยามซึ่งไม่มีอุปกรณ์ที่เหมาะสม จึงได้ขอให้ฝรั่งเศสเป็นผู้จัดพิมพ์ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการได้แก่ร้อยเอก Tixier ร้อยเอก Kerler และร้อยเอก de Batz ภายใต้การนำของประธานฝ่ายฝรั่งเศสคือ พันเอก Bernard และจัดพิมพ์ที่โรงพิมพ์ H. Barrère ซึ่งได้จัดพิมพ์ขึ้นรวม 11 ระวัง และในแผนที่นั้นได้แสดงยอดเขาพระวิหารทั้งหมด (the whole Preah Virear promontory) ซึ่งมีบริเวณปราสาทพระวิหารแสดงอยู่ทางด้านกัมพูชา (with the Temple area, as being on the Cambodian side.)

แผนภาพที่ 2-4 ภาพขยายแผนที่ภาคผนวก 1 แสดงปราสาทพระวิหารอยู่ใต้
เส้นเขตแดน

ที่มา : ภาพขยายแผนที่ภาคผนวก 1 แสดงปราสาทพระวิหารอยู่ใต้เส้นเขตแดน, ออนไลน์, 2560

ทั้งนี้ ศาลกล่าวว่า หากการปักปันที่ได้ดำเนินการในส่วนดงรักตะวันออก
ได้กำหนดหรือตั้งใจที่จะกำหนดให้สันปันน้ำเป็นเขตแดน แผนที่นี้ก็ตั้งใจแสดงเส้น
นั้นไว้แล้ว (If therefore the delimitation carried out in respect of the
Eastern Dangrek sector established or was intended to establish a
watershed line, this map purported to show such a line.) แผนที่นี้ กัมพูชา
ได้เสนอต่อศาลเป็นแผนที่ภาคผนวก 1

แผนที่ภาคผนวก 1 ฉบับนี้เป็นหลักฐานสำคัญที่กัมพูชาใช้เป็นหลักฐานใน
การสนับสนุนข้ออ้างอธิปไตยในปราสาทพระวิหาร ส่วนประเทศไทยก็ได้โต้แย้งการ
เรียกร้องใดๆ ที่อาศัยแผนที่ฉบับนี้โดยอ้างว่าแผนที่ฉบับนี้ไม่มีผลผูกพัน (had no
binding character) และว่าแผนที่นี้ทำขึ้นโดยผิดในสาระสำคัญโดยเส้นเขตแดน
ไม่เป็นไปตามสันปันน้ำที่แท้จริงในภูมิประเทศ และว่าไทยไม่เคยยอมรับแผนที่
ฉบับนี้ หรือหากยอมรับก็เป็นการยอมรับโดยสำคัญผิดว่าเส้นเขตแดนในแผนที่
เป็นไปตามสันปันน้ำจริง

ศาลรับทราบข้อเท็จจริงว่าคณะกรรมการผสมฝ่ายไทยไม่เคยยอมรับแผนที่
ฉบับนี้อย่างเป็นทางการ และว่าไม่ปรากฏหลักฐานว่าคณะกรรมการได้สั่งการให้
เจ้าหน้าที่ชุดสำรวจดำเนินการอย่างใดเป็นพิเศษในพื้นที่บริเวณนี้ และศาลเชื่อว่า

แผนที่นี้ต้องสร้างขึ้นโดยพื้นฐานบางอย่างซึ่งไม่เป็นที่สงสัยว่าเป็นผลของการสำรวจของเจ้าหน้าที่ชุดสำรวจฝรั่งเศสซึ่งดำเนินการตามคำร้องขอของฝ่ายสยาม จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ที่มีชื่อเสียง มีสถานะเป็นทางการ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลถือเป็นยุติว่า ในขณะที่เกิดแผนที่ฉบับนี้ แผนที่นั้นไม่มีลักษณะที่ผูกพัน (The Court must nevertheless conclude that, in its inception, and at the moment of its production, it had no binding character.)

โดยเหตุที่ไทยคัดค้านว่าไทยไม่เคยยอมรับแผนที่ ศาลจึงไม่ให้ความสำคัญแก่การพิจารณาว่าการที่เส้นเขตแดนเบี่ยงเบนออกจากแนวสันปันน้ำธรรมชาตินั้นเป็นการดำเนินการโดยมีอำนาจหรือไม่ แต่ให้ความสำคัญกับประเด็นที่ว่ารัฐบาลทั้งสองประเทศมีอำนาจที่จะรับการเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้นเช่นนั้น ดังนั้น ประเด็นที่แท้จริงคือรัฐบาลของประเทศทั้งสองได้รับแผนที่ภาคผนวก 1 และเส้นที่ปรากฏ ซึ่งทำให้เกิดผลผูกพันขึ้น (The real question ... is whether the Parties did adopt the Annex I map, and the line indicated on it, ... , thereby conferring on it a binding character.) ซึ่งไทยปฏิเสธว่าไม่เคยยอมรับเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม ศาลมีความเห็นแตกต่างจากที่ไทยกล่าวในการต่อสู้คดี กล่าวคือในการผลิตและส่งมอบแผนที่นี้มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการ ไม่ใช่เป็นเพียงการส่งมอบระหว่างกันทั่วไป นอกจากนั้นยังได้ส่งให้แก่สมาคมภูมิศาสตร์ชั้นนำในประเทศสำคัญ และส่งให้แก่สถานทูตไทยในอังกฤษ เยอรมัน รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา พร้อมทั้งส่งให้สมาชิกคณะกรรมการผสมทุกคน นอกจากนั้นยังมีหนังสือขออัครราชทูตสยาม ณ กรุงปารีสระบุว่าได้รับแผนที่ 11 ระวัง จำนวนระวางละ 50 แผ่น ซึ่งได้เก็บไว้ระวางละ 2 แผ่นและส่งให้กับสถานทูตไทยในประเทศสำคัญต่างๆ ข้างต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าฝ่ายไทยได้เห็นและรับรู้แผนที่ ซึ่งหากพบว่ามิใช่ข้อผิดพลาดที่สำคัญก็อาจทักท้วงได้ในเวลาอันสมควร แต่ฝ่ายไทยก็ไม่ได้ทำการทักท้วง จึงต้องถือว่าเป็นการยอมรับโดยไม่มีการทักท้วง (... They did not do so, either then or for many years, and thereby must be held to have acquiesced. Qui tacet consentire videtur si loqui debuisset ac potuisset. (He who keeps silent is held to consent if he must and can speak.))

ฝ่ายไทยได้โต้เถียงต่อมาว่าแผนที่ซึ่งส่งมาจากกรุงปารีสนั้นมีเพียงเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยซึ่งไม่มีความรู้ทางแผนที่และไม่มีความรู้เกี่ยวกับปราสาท

พระวิหารเท่านั้นที่ได้เห็น แต่ศาลไม่รับฟังข้อโต้เถียงนี้ไม่ว่าจะเป็นในแง่ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย เพราะปรากฏหลักฐานว่าเสนาบดีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและเสนาบดีว่าการกระทรวงมหาดไทยของไทย พร้อมทั้งคณะกรรมการผสมฝ่ายไทยได้เห็นแผนที่ฉบับนี้ด้วยแล้ว รวมทั้งยังสันนิษฐานได้ว่าผู้ว่าราชการเมืองซุซัน (ศรีสะเกษ) ก็ได้เห็นแผนที่ฉบับนี้ด้วยแล้วเช่นกัน จึงเป็นไปได้ที่บุคคลสำคัญเหล่านี้ซึ่งมีความรู้ในภูมิประเทศ โบราณคดี และเขตแดนเป็นอย่างดีจะไม่ใส่ใจกับประเด็นนี้ จึงถือได้ว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยได้รับและยอมรับแผนที่นี้

อีกประเด็นหนึ่งที่ศาลกล่าวว่าข้อโต้เถียงของไทยฟังไม่ขึ้นนั้น เพราะลักษณะของเส้นเขตแดนในแผนที่บริเวณปราสาทมีความเด่นชัดว่าไม่เป็นไปตามขอบหน้าผา อีกทั้งยังมีสัญลักษณ์แสดงปราสาทเป็นรูปอาคารและบันได ซึ่งเห็นได้ง่ายและผู้ที่มีหน้าที่ตรวจสอบแผนที่หากเห็นว่าผิดก็จะต้องตั้งคำถาม

ต่อจากนั้น ศาลได้พิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังช่วงปี 2452 (ค.ศ. 1909) ซึ่งไทยไม่เคยยกข้อโต้เถียงเรื่องแผนที่ขึ้นมาเลยจนกระทั่งถึงการเจรจาในปี 2501 (ค.ศ. 1958) หรือแม้แต่เมื่อไทยทำการสำรวจฝ่ายเดียวในปี 2477-2478 (ค.ศ. 1934-1935) ก็ไม่ปรากฏความแตกต่างจากแผนที่คณะกรรมการปักปันฯ จนกระทั่งปี 2480 (ค.ศ. 1937) ไทยก็ยังผลิตแผนที่ที่แสดงว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในเขตกัมพูชา ไทยมีโอกาสมากครั้งที่จะยกเรื่องนี้ขึ้นแก้ไข แต่ไทยก็ไม่ได้ทำเช่นนั้น ศาลจึงถือว่าไทยได้ยอมรับและยังคงยอมรับแผนที่ภาคผนวก 1

เหตุการณ์สำคัญอีกประการหนึ่งที่ศาลกล่าวถึงคือการเสด็จเยือนปราสาทพระวิหารของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของไทย การเยือนครั้งนั้นมีลักษณะเป็นกึ่งทางการและได้รับการต้อนรับอย่างเป็นทางการจากข้าหลวงของฝรั่งเศส (Resident) ในนามของข้าหลวงใหญ่ (Resident Superior) โดยมีภารกิจของฝรั่งเศส ณ ที่นั้นด้วย ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่ฝ่ายไทยจะไม่เห็นนัยของการชักธงฝรั่งเศสในการต้อนรับ และเมื่อพบเห็นสิ่งนี้ ฝ่ายไทยจำเป็นต้องมีปฏิกิริยา แต่ไทยก็ไม่ได้ทำอะไรเลย นอกจากนั้นแล้ว เมื่อคณะฝ่ายไทยเดินทางกลับมายังกรุงเทพแล้วยังได้ส่งภาพถ่ายให้ฝ่ายฝรั่งเศส และใช้ข้อความที่ดูประหนึ่งว่ายอมรับว่าประเทศฝรั่งเศสโดยข้าหลวงได้ปฏิบัติในฐานะเป็นประเทศเจ้าภาพ เมื่อพิจารณาภาพทั้งหมดแล้วก็เท่ากับสยามยอมรับโดยปริยาย (tacit recognition) ต่ออำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารของ

กัมพูชาภายใต้อารักขาของฝรั่งเศสโดยการที่ไทยไม่ได้มีปฏิกริยาในทางใดๆ ในสถานการณ์ที่จำเป็นต้องมีปฏิกริยาเพื่อที่จะยืนยันหรือรักษาสีทธิของตนไว้ ต่อหน้าการอ้างสิทธิของผู้อื่น ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็เพราะสยามจริงๆ แล้วไม่เชื่อว่า ตนมีสิทธิ ซึ่งสอดคล้องกับที่เป็นมาตลอดต่อแผนทีภาคผนวก 1 และเส้นในแผนที่นั้น หรือมิฉะนั้น สยามก็ตัดสินใจที่จะไม่แสดงสิทธิซึ่งหมายความว่ายอมรับการอ้างสิทธิ ของฝรั่งเศส หรือยอมรับเขตแดนที่ปราสาทพระวิหารตามทีลากเส้นไว้ในแผนที่

ยังมีข้อเท็จจริงอื่นๆ ทีเหลืออีก ได้แก่ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2492 (ค.ศ. 1949) ในกระบวนการประนอมระหว่างสยามกับฝรั่งเศสหลังสิ้นสุดสงครามโลก ครั้งที่ 2 ไทยไม่ได้ยกประเด็นเรื่องปราสาทพระวิหารขึ้น ในขณะที่ฝรั่งเศสมีหนังสือ สอบถามข้อเท็จจริงกรณีทีมีรายงานว่ไทยส่งผู้ดูแลจำนวนสี่คนขึ้นไปอยู่ที่ปราสาท ต่อจากนั้น ในเดือนพฤษภาคม 2492 (ค.ศ. 1949) ฝรั่งเศสได้ส่งหนังสือแจ้งเหตุผล ทีเห็นว่าปราสาทตั้งอยู่ในกัมพูชาและขอให้ไทยถอนผู้ดูแลเหล่านั้นออกไป ซึ่ง เป็นการแสดงอธิปไตยของฝรั่งเศสอย่างปราศจากข้อสงสัย เมื่อเดือนกรกฎาคม 2493 (ค.ศ. 1950) ฝรั่งเศสได้ส่งหนังสือมาอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งหนังสือทั้งหมดที กล่าวถึงนี้ ฝ่ายไทยไม่ตอบ หลังจากทีกัมพูชาได้รับเอกราชเมื่อปี 2496 (ค.ศ. 1953) กัมพูชาได้ส่งผู้ดูแลปราสาทขึ้นไปแต่พบว่ามิผู้ดูแลของไทยอยู่ที่ปราสาทจึงได้ ถอยลงมา และมีหนังสือขอทราบข้อเท็จจริง ซึ่งไทยตอบรับหนังสือแต่ไม่มีคำอธิบาย ในเดือนมีนาคม 2497 (ค.ศ. 1954) กัมพูชาจึงแจ้งว่าจะส่งทหารกัมพูชาขึ้นไปแทน แต่ก็ไม่ได้มีการส่งทหารขึ้นไปตามนั้น เพราะทหารไทยได้ขึ้นไปอยู่ในปราสาทแล้ว กัมพูชาจึงระงับการส่งทหารไว้เพื่อไม่ให้เกิดการเผชิญหน้า กัมพูชามีหนังสือขอให้ ไทยถอนทหาร หรือมิฉะนั้นก็ขอให้อธิบายความเห็นต่อเรื่องนี้ ซึ่งไทยไม่ตอบหนังสือ ดังกล่าวแต่ก็ยังให้ทหารไทยตั้งอยู่ที่นั่น ดังนี้ ศาลถือว่าไทยไม่ได้ปฏิเสธสิทธิของ ฝรั่งเศสในระดับการทูต

หลังจากนั้นก็ไม่มีกรดำเนินการทางการทูตใดๆ ต่อไปอีก แม้แต่ในปี (2501) ค.ศ. 1958 ได้มีการประชุมทีกรุงเทพฯ ระหว่างไทยกับกัมพูชาเพื่อหารือกัน ถึงปัญหาเขตแดนหลายปัญหารวมทั้งปัญหาปราสาทพระวิหาร แต่ผู้แทนไทย ก็ปฏิเสธที่จะหารือกันถึงปัญหานี้ และการเจรจาก็ยุติลง ซึ่งเป็นจุดทีกัมพูชานำคดีนี้ มาฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

ศาลได้ข้อสรุปจากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาข้างต้นว่า ถึงแม้ว่าจะมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการยอมรับแผนที่ของสยามในปี 2451 (ค.ศ. 1908) ซึ่งรวมถึงเส้นในแผนที่ด้วยก็ตาม แต่ศาลจะพิจารณาจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อมา (In Light of Subsequent Course of Events) ว่าไทยถูกต้องห้ามโดยการกระทำของไทยเองจากการอ้างว่าไทยไม่ยอมรับแผนที่นั้น (Thailand is now precluded by her conduct from asserting that she did not accept it.) ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากสนธิสัญญามหาสิทธิบัตรถ้าหากจะมีประโยชน์จากการมีเสถียรภาพของเขตแดน (She has, for fifty years, enjoyed such benefits as the Treaty of 1904 conferred on her, if only the benefit of a stable frontier.) ศาลกล่าวด้วยว่าฝรั่งเศสโดยผ่านกัมพูชาย่อมอาศัยการยอมรับแผนที่ของไทยเนื่องจากไม่มีฝ่ายใดจะอ้างความผิดพลาดได้ (Since Neither Side Can Pled Error) จึงไม่เป็นการสำคัญที่จะถือว่าการยอมรับนั้นอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อว่าแผนที่นั้นถูกต้องหรือไม่ บัดนี้ ไม่ใช่เวลาที่ไทยจะปฏิเสธว่าไม่ใช่ฝ่ายที่ยอมรับในขณะที่ได้รับประโยชน์จากข้อยุติเรื่องเขตแดน แต่ศาลก็วินิจฉัยว่าในปี ค.ศ. 1908-1909 ไทยได้ยอมรับแผนที่ภาคผนวก 1 ไปแล้วในฐานะที่เป็นผลงานของคณะกรรมการปักปัน (Thailand in 1908-1909 did accept the Annex 1 map as representing the outcome of the work of delimitation) ดังนั้นจึงยอมรับเส้นในแผนที่ว่าเป็นเขตแดน ซึ่งทำให้เกิดผลว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนกัมพูชา (and hence recognized the line on that map as being the frontier line, the effect of which is to situate Preah Vihear in Cambodian territory) ศาลวินิจฉัยว่าภาคีทั้งสองโดยการกระทำของตนเองได้ยอมรับเส้นและดังนั้นจึงมีผลว่าได้ตกลงกันที่จะถือเส้นนั้นว่าเป็นเส้นเขตแดน (Both Parties, by their conduct, recognized the line and thereby in effect agreed to regard it as being the frontier line.)

ศาลพิจารณาข้อต่อสู้ข้อของไทยต่อไปที่ว่าไทยเห็นว่าเส้นในแผนที่ไม่เป็นเส้นเดียวกับสันปันน้ำ ดังนั้น หากไทยยอมรับแผนที่ก็หมายความว่าไทยยอมรับบนพื้นฐานที่เชื่อว่าเส้นในแผนที่คือสันปันน้ำนั่นเอง ศาลเห็นว่าข้อต่อสู้นี้ ไม่สอดคล้องหรือไม่เป็นแนวทางเดียวกันกับทำที่อื่นๆ ของไทย ศาลเห็นว่าหากไทยเชื่อว่าเส้นในแผนที่เป็นสันปันน้ำก็ย่อมเห็นว่าปราสาทตั้งอยู่ในกัมพูชา ซึ่งเป็นการพิจารณา

บนพื้นฐานของการยอมรับแผนที่ของไทย และหากไทยเชื่อว่าแผนที่ถูกต้อง การปฏิบัติของไทยก็เป็นการละเมิดอธิปไตยของกัมพูชา และขัดแย้งกับข้ออ้างของไทยเองที่ว่าเข้าใจว่าปราสาทเป็นของไทย และศาลชี้ว่าไทยจะอ้างว่าไทยเข้าใจผิด ก็ไม่ได้เพราะขัดแย้งกับการปฏิบัติของไทยที่ยืนยันว่าปราสาทพระวิหารเป็นของไทย ต่อจากนั้น ศาลยังยกการสำรวจของไทยในปี 2467-2468 (ค.ศ. 1934-1935) ว่าไทยได้ทราบภูมิประเทศแล้ว (แผนที่ไทยที่เขียนปราสาทอยู่ในกัมพูชา) จึงไม่อาจอ้างความสำคัญผิดต่อไปได้

ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่ศาลยกขึ้นคือ การยอมรับแผนที่ภาคผนวก 1 ของไทย ทำให้แผนที่ภาคผนวก 1 มีสถานะเป็นข้อยุติตามสนธิสัญญาและเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญา (The Court considers that the acceptance of the Annex 1 map by the Parties caused the map to enter the treaty settlement and to become an integral part of it.)

ศาลกล่าวด้วยว่า ในบริเวณที่เส้นในแผนที่แยกตัวออกจากสันปันน้ำจริง ศาลเห็นว่าคู่ภาคียอมรับแผนที่ในปี 2441 (ค.ศ. 1908) ทำให้มีผลเป็นการตีความสนธิสัญญาโดยรัฐบาลของภาคีทั้งสองตามความในสนธิสัญญานั้นทำให้มีสถานะสูงเหนือข้อบ่งชี้ในตัวสนธิสัญญา หากศาลจะถูกขอให้ตีความสนธิสัญญา ศาลก็จะตีความเช่นนั้น โดยศาลให้เหตุผลว่า การที่รัฐสองรัฐสถาปนาเขตแดนระหว่างกันขึ้นนั้น มีวัตถุประสงค์หลักคือความต้องการเสถียรภาพและความเป็นที่สิ้นสุด (Stability and Finality) ซึ่งจะทำให้เป็นไปไม่ได้หากเส้นที่เกิดขึ้นแล้ว (Line Established) จะถูกยกขึ้นในเวลาใดก็ได้เพื่อจะแก้ไขเมื่อใดที่พบความคลาดเคลื่อนจากความตกลงแม่ หากเป็นเช่นนั้น กระบวนการก็จะดำเนินต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นเส้นเขตแดน แทนที่จะเสถียร ก็จะกลับกลายเป็นขาดความแน่นอน จึงต้องตั้งคำถามว่าเหตุใดคู่ภาคีจึงต้องจัดทำกรปักปันแทนที่จะใช้เฉพาะข้อบทของสนธิสัญญาที่ว่าเขตแดนเป็นไปตามสันปันน้ำเท่านั้น ยังมีสนธิสัญญาอื่นๆ ที่ระบุให้เขตแดนเป็นไปตามสันปันน้ำหรือสันเขาโดยปราศจากข้อบทที่ให้มีการปักปันเพิ่มเติม ในคดีนี้ภาคีทั้งสองย่อมมีเหตุผลให้มีการปักปันเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งซึ่งย่อมหมายความว่าคู่ภาคีเห็นว่าการระบุสันปันน้ำเป็นเขตแดนนั้นไม่พอเพียงที่จะบรรลุถึงความชัดเจนและความเป็นที่สิ้นสุด (to achieve certainty and

finality) ทั้งนี้ การปักปันและการทำเส้นแผนที่จึงถูกใช้เพื่อให้เกิดความแม่นยำ ศาลเห็นได้ชัดเจนว่าเขตแดนสยามฝรั่งเศสในปี 2447 (ค.ศ. 1904) เป็นเหตุของความไม่แน่นอน ความขัดแย้ง ทำให้เกิดความตึงเครียดที่เพิ่มขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ศาลเห็นว่าความสำคัญอย่างยิ่งยวดของการตกลงเรื่องเขตแดนระหว่างปี 2447-2451 (ค.ศ. 1904-1908) คือการทำให้ภาวะความตึงเครียดนี้สิ้นสุดลงและบรรลุถึงเสถียรภาพด้านเขตแดน บนพื้นฐานของความแน่นอนและเป็นที่สุด (put and end to this state of tension and to achieve frontier stability on a basis of certainty and finality) สิ่งนี้ได้รับการยืนยันจากการที่สนธิสัญญาปี 2468 และ 2480 (ค.ศ. 1925 และ 1937) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่ทบทวนสนธิสัญญาก่อนหน้า ไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงขอบเขตแดนในสนธิสัญญาก่อนหน้า การกำหนดให้สันปันน้ำเป็นเขตแดนตามข้อ 1 ของสนธิสัญญา 2447 (ค.ศ. 1904) เป็นการอธิบายเขตแดนโดยถ้อยคำทั่วไป ไม่มีเหตุผลที่จะคิดว่าภาคีจะให้ความสำคัญกับสันปันน้ำมากกว่าเส้นในแผนที่ที่ได้ปักปันและยอมรับแล้ว ศาลโดยการตีความสนธิสัญญาจึงมีการวินิจฉัยที่เป็นคุณแก่เส้นในแผนที่ในบริเวณที่พิพาท (The Court, therefore, feels bound, as a matter of treaty interpretation, to pronounce in favour of the line as mapped in the disputed area.) จากเหตุผลข้างต้น ศาลจึงไม่วินิจฉัยว่าเส้นในแผนที่สอดคล้องกับสันปันน้ำจริงหรือไม่หรือสันปันน้ำจริงเป็นไปอย่างไร

สำหรับคำขอของกัมพูชาที่ขอให้ศาลประกาศสถานะทางกฎหมายของแผนที่ภาคผนวก 1 และเส้นในแผนที่ ศาลพิพากษาให้เท่าที่เป็นข้อแสดงเหตุผลเท่านั้น แต่ไม่ใช้การอ้างสิทธิเรียกร้องที่จะดำเนินไปในข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษา (Referring to the Submission ... the Court ... finds that Cambodia's Submissions, calling for pronouncements on the legal status of the Annex I map and on the frontier line in the disputed region, can be entertained only to the extent that they give expression to grounds, and not as claims to be dealt with in the operative provision of the Judgment.)

คำพิพากษาในส่วนปฏิบัติการ (Operative Provision / Dispositif)

จากเหตุผลข้างต้น ศาลจึงพิพากษาว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยกัมพูชา (คะแนน 9 ต่อ 3) และไทยมีหน้าที่ถอนกำลังทหารหรือตำรวจหรือยามหรือผู้รักษาปราสาทที่ตั้งอยู่ที่ปราสาทหรือในบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา (คะแนน 9 ต่อ 3) และให้ไทยคืนโบราณวัตถุที่ยกย้ายออกไปให้กัมพูชา (คะแนน 7 ต่อ 5)

ความเห็นแย้งของผู้พิพากษาบางท่าน

ผู้พิพากษา Moreno Quintana (อาร์เจนตินา) แสดงความเห็นว่ปราสาทพระวิหารควรเป็นของไทยเพราะเห็นว่ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับอธิปไตย และเห็นว่าข้อบทของสนธิสัญญาที่กำหนดให้สันปันน้ำของเทือกเขาดงรักเป็นเขตแดนบริเวณนี้เป็นข้อบทที่กำหนดสถานะทางเขตแดน และเห็นว่าแผนที่ไม่ได้เป็นสิ่งอื่นนอกจากการปฏิบัติตามสนธิสัญญา ซึ่งได้เกิดความผิดพลาดขึ้น กับทั้งเห็นว่าหลักฐานต่างๆ ที่ถือว่าไทยยอมรับแผนที่ที่ไม่เด่นชัดเพียงพอ นอกจากนั้น ผู้พิพากษา Quintana ก็ไม่เห็นด้วยกับการใช้หลักการว่าด้วย Estoppel เป็นเครื่องวินิจฉัยคดีนี้

ผู้พิพากษา Wellington Koo (สาธารณรัฐจีน) เห็นว่าเหตุผลในคำพิพากษาไม่อาจมั่นคงอยู่ได้บนพื้นฐานทางกฎหมายและข้อเท็จจริง และตั้งข้อสงสัยว่าแผนที่ภาคผนวก 1 จะมีสถานะเป็นสนธิสัญญาได้จริงหรือไม่ โดยอาศัยข้อคิดเห็นที่ว่าแผนที่นี้ได้ผ่านกระบวนการของการทำสนธิสัญญามากรับถ้วนแล้วหรือยัง และไม่เห็นด้วยกับการที่ศาลใช้เหตุผลเกี่ยวกับการเยือนของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ซึ่งในเวลาเยือนไม่มีอำนาจหน้าที่ใดๆ เกี่ยวกับเขตแดนอีกแล้วมาเป็นเหตุผลสำคัญในการวินิจฉัยคดี และไม่เห็นด้วยกับการใช้หลักการว่าด้วยกฎหมายปิดปาก (Estoppel) มาเป็นหลักในการวินิจฉัยคดี

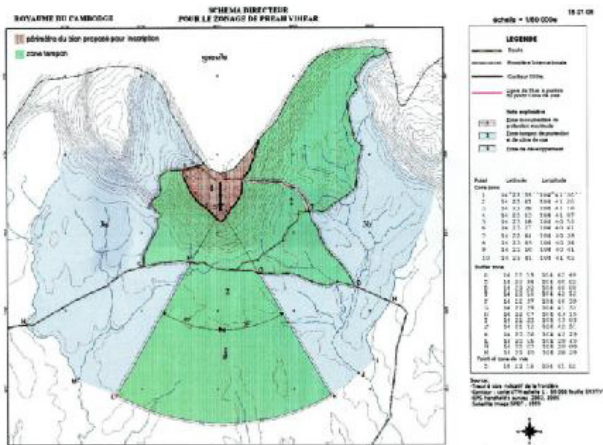
ผู้พิพากษา Sir Percy Spender (ออสเตรเลีย) กล่าวถึงเหตุผลและข้อเท็จจริงที่ฝ่ายกัมพูชาอ้างไม่เกี่ยวข้องกับสาระแห่งข้อพิพาท ส่วนข้อโต้แย้งทางกฎหมายที่ว่าแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นการตกลงปักปันเขตแดนก็ไม่สมเหตุผล อีกทั้งไม่มีที่ใดที่อธิบายขอบเขตปราสาท และไม่เห็นด้วยกับข้ออ้างที่ว่าคณะ

กรรมการผสมเท่านั้นมีอำนาจกระทำการที่มีผลเป็นการปักปัน และเห็นว่าคณะกรรมการผสมไม่ได้มีอำนาจดำเนินการตามอำเภอใจแต่ยังมีข้อ 1 ของสนธิสัญญากำกับการดำเนินการอยู่ (คือต้องดำเนินการให้เป็นไปตามสนธิสัญญา) การดำเนินการนอกเหนือจากข้อ 1 ของสนธิสัญญาจึงไม่มีเหตุผลทางกฎหมายมาสนับสนุนและไม่เห็นด้วยกับการใช้หลักกฎหมายเรื่องการการยอมรับ (Recognition) และหลักว่าด้วยการปฏิบัติต่อมา (Acquiescence)

คำพิพากษาตีความในปี 2556 ฉบับลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2556 (ค.ศ.2013)

ต่อมาอีก 50 ปีให้หลัง ในปี 2554 (ค.ศ. 2011) ได้เกิดข้อพิพาทสืบเนื่องมาจากกรณีที่ถูกพม่าขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก โดยกัมพูชาเสนอแผนผัง (Schéma Directeur) สำหรับการขึ้นทะเบียนแสดงพื้นที่แกนกลาง (Core Zone) พื้นที่กันชน (Buffer Zone) และพื้นที่พัฒนา (Development Zone) โดยแผนผังนั้นแสดงขอบเขตพื้นที่ทั้งสามครอบคลุมพื้นที่ปราสาทพระวิหารบริเวณรอบๆ บริเวณภูมะเขือ และพื้นที่ตอนล่างในบริเวณที่ราบกัมพูชาทางทิศใต้ของปราสาทพระวิหารเป็นรูปคล้ายปีกผีเสื้อ ซึ่งเป็นการอ้างสิทธิล้ำเข้ามาในดินแดนไทยตามการปฏิบัติตามคำพิพากษาในปี 2505 (ค.ศ.1962) ของไทยตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี 2505 ซึ่งแสดงไว้โดยแผนผังแนบท้ายมติหนังสือกระทรวงมหาดไทยเสนอคณะรัฐมนตรี และได้แสดงโดยละเอียดตามแผนที่ชุด L7017 ที่จัดพิมพ์โดยกรมแผนที่ทหาร ประเทศไทยจึงทำการประท้วง และคัดค้านการขึ้นทะเบียน มีการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาหลายครั้งทั้งในระดับทวิภาคี และในกรอบคณะกรรมการมรดกโลกของยูเนสโก แต่ไม่บรรลุความสำเร็จ

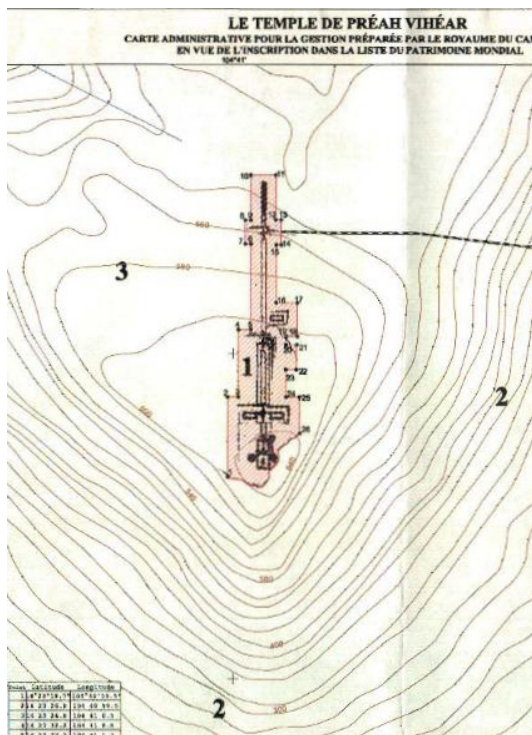
แผนภาพที่ 2-5 แผนที่ Schéma directeur pour le zonage de preah vihear

ที่มา : แผนที่ Schéma directeur pour le zonage de preah vihear, ออนไลน์, 2560.

ต่อมาไทยกับกัมพูชาได้ทำแถลงการณ์ร่วมขึ้นขึ้นหนึ่งเรียกว่า Joint Communiqué สนับสนุนการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกโดยมีข้อสงวนว่าการขึ้นทะเบียนไม่กระทบกระเทือนเขตแดนระหว่างสองประเทศ มีแผนผังแนบแสดงขอบเขตปราสาทพระวิหารที่จะขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก แถลงการณ์ร่วมฉบับนี้มีผู้คัดค้านในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และมีผู้ฟ้องร้องต่อศาลปกครองให้เพิกถอนแถลงการณ์ร่วมดังกล่าว ซึ่งศาลปกครองชั้นต้นก็มีคำพิพากษาให้เพิกถอนแถลงการณ์ร่วม ซึ่งรัฐบาลก็ดำเนินการตามคำพิพากษาศาลปกครองโดยได้แจ้งให้ Joint Communiqué นั้นไม่มีผล

แผนภาพที่ 2-6 แผนผังแนบท้าย Joint Communiqué เรื่องการขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก

ที่มา : แผนผังแนบท้าย Joint Communiqué เรื่องการขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก, ออนไลน์, 2560.

สถานการณ์ความไม่พอใจรัฐบาลในประเทศไทยลุกลามขึ้นจนเกิดการกระทบกระทั่งทางทหารที่บริเวณปราสาทพระวิหาร ในที่สุดก็มพฐาตตลนใจนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอีกครั้งหนึ่งในลักษณะของการตีความ โดยอาศัยข้อ 60 ของธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นหนทางเดียวที่ผู้กมตประเทศไทยให้ต้องยอมรับอำนาจของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แม้มีกระแสสังคมนานัปการที่ได้แย้งการต่อสู้คดีในชั้นตีความ แต่ตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติในส่วนการระงับข้อพิพาทโดยสันติ

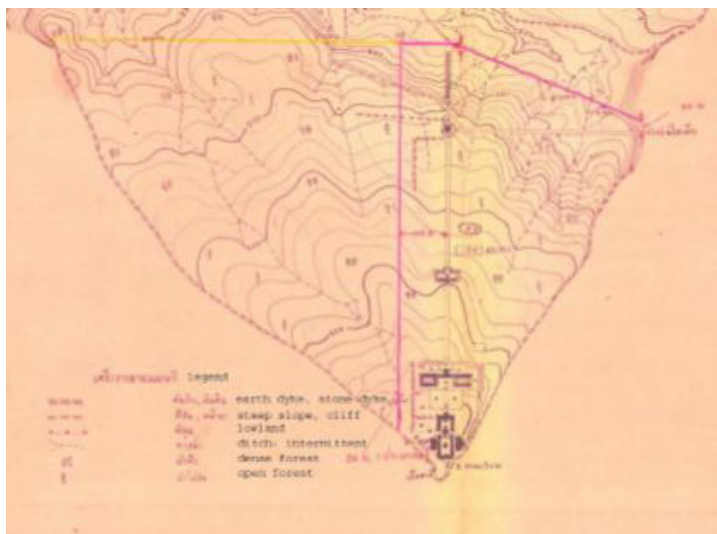
และตามข้อบทของธรรมนูญศาลโลก ประเทศไทยจำเป็นต้องเข้าต่อสู้คดีตีความครั้งนี้ หากประเทศไทยไม่เข้าต่อสู้คดีก็ย่อมมีไม่ข้อโต้เถียงของไทยปรากฏในคดีศาลจึงจำต้องรับฟังข้อกล่าวหาของกัมพูชาแต่ฝ่ายเดียว ด้วยเหตุผลตามข้อกฎหมายกับข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ไทยจึงเข้าต่อสู้คดีตีความในศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอีกครั้งหนึ่ง

คำร้องขอให้พิพากษาตีความของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 28 เมษายน 2554 (ค.ศ. 2011)

เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2554 (ค.ศ. 2011) กัมพูชาได้ยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศขอตีความคำพิพากษาในคดีปราสาทพระวิหารปี 2505 (ค.ศ. 1962) โดยอาศัยมาตรา 60 แห่งธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศและในวันเดียวกันก็ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวเพื่อให้การรุกรานดินแดนของตนยุติลง

กัมพูชาให้ความถึงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคดีเดิม และให้ความถึงข้อสงวนของไทยที่ระบุในหนังสือถึงเลขาธิการสหประชาชาติเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2505 (ค.ศ. 1962) ที่ว่าไทยปรารถนาที่จะได้รับปราสาทพระวิหารคืนมาและว่าในหนังสือของไทยถึงประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติฉบับลงวันที่ 21 กรกฎาคม 2551 (ค.ศ. 2008) สืบเนื่องจากการกระทบกระทั่งทางทหารเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2551 (ค.ศ. 2008) ไทยถือว่าไทยได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) ครบถ้วนแล้ว ดังนี้ กัมพูชาอ้างว่าไทยมีความเข้าใจแต่ฝ่ายเดียว (Unilateral Understanding) ที่ว่ากรณีนี้จำกัดเพียงพื้นที่บริเวณปราสาท กับว่าเขตแดนบริเวณปราสาทจะต้องกำหนดกันต่อไป กับว่าคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชาเป็นผู้มีหน้าที่นั้น

แผนภาพที่ 2-7 แผนผังแสดงเส้นที่กระทรวงมหาดไทยเสนอคณะรัฐมนตรีเมื่อปี 2505 ซึ่งกัมพูชาอ้างว่าไทยดำเนินการแต่ฝ่ายเดียว (Unilateral)

ที่มา : เอกสารแนบหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ 11467/2505 ลงวันที่ 6 กรกฎาคม 2505

ส่วนสำคัญที่สุดในคำขอของกัมพูชาในการขอให้ตีความโดยถือว่ามิชอบพินาศได้แก่การที่ไทยยอมรับว่ากัมพูชามีอธิปไตยเหนือปราสาทแต่ปฏิเสธว่ากัมพูชาไม่มีอธิปไตยเหนือพื้นที่อื่นๆ นอกเหนือจากเฉพาะตัวปราสาทนั้น ซึ่งหมายความว่าพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตรที่กัมพูชาอ้างนั้น ไทยถือว่าเป็นของไทย และว่าไทยพยายามจะเชื่อมสันปันน้ำเข้ากับเขตแดนในบริเวณนี้ ในขณะเดียวกัน กัมพูชาก็พยายามเชื่อมโยงส่วนเหตุผลของคำพิพากษาเข้ากับส่วนปฏิบัติการ ซึ่งหมายถึงความพยายามที่จะทำให้ศาลตีความว่าเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาเป็นไปตามเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1

กัมพูชาเน้นถ้อยคำในคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) ที่ว่า “ในดินแดนกัมพูชา” (“on Cambodian territory”) ซึ่งหมายความว่าไม่ใช่เฉพาะตัวอาคารปราสาทเท่านั้นที่ไทยมีหน้าที่ถอนทหารออกไป และว่าศาลย่อมพิจารณาข้อนี้บนพื้นฐานที่ว่าเส้นเขตแดนเป็นไปตามเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1

ข้อสำคัญของกัมพูชาอีกข้อหนึ่งคือส่วนเหตุผลนั้นแยกไม่ได้จากภาคปฏิบัติการ (Inseparable from the Operative Part) และเป็นไปไม่ได้ที่ศาลจะกำหนดเส้นเขตแดนเป็นอย่างอื่นนอกเหนือจากที่เป็นอยู่แล้ว

ในคำขอของกัมพูชา กัมพูชากล่าวว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชาเป็นผลสืบเนื่องทางกฎหมายของข้อเท็จจริงที่ว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ทางฝั่งกัมพูชาของเส้นเขตแดน ซึ่งเป็นเส้นเขตแดนที่ศาลยอมรับในการพิพากษา กัมพูชาจึงขอให้ศาลพิพากษาว่าการให้ไทยถอนทหารหรือตำรวจหรือผู้ดูแลที่ส่งไปอยู่ที่ปราสาทหรือในบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา นั้นเป็นผลของหน้าที่ที่ต่อเนื่องโดยทั่วไปในการที่จะต้องเคารพอธิปไตยเหนือดินแดนของกัมพูชา และว่าดินแดนนั้นได้ถูกกำหนดแล้วในบริเวณปราสาทพระวิหารและบริเวณปราสาทโดยเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งศาลได้ใช้เป็นพื้นฐานของคำพิพากษา

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กัมพูชาขอให้ศาลตีความว่าหน้าที่ในการถอนทหารจากปราสาทและพื้นที่บริเวณปราสาทตามคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) เป็นหน้าที่ที่ต่อเนื่องในการเคารพอธิปไตยของกัมพูชา และขอให้พิพากษาเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของแผนที่ภาคผนวก 1 โดยให้ศาลยอมรับว่าเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาเป็นไปตามแผนที่ภาคผนวก 1

ข้อสังเกตเป็นลายลักษณ์อักษร (Written Observation) ของไทย ฉบับลงวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011)

ในเบื้องต้นไทยต่อสู้ว่ากัมพูชาไม่อาจขอให้ศาลตีความคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) ได้ เพราะเรื่องนี้ไม่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับความหมายและกรอบของคำพิพากษา และว่ากัมพูชาด่วนสรุปเอาเองว่าศาลยอมรับเส้นเขตแดนในคำพิพากษา และไทยโต้แย้งข้ออ้างของกัมพูชาที่ว่าหน้าที่ในการถอนทหารเป็นหน้าที่ที่เป็นการทั่วไปและต่อเนื่อง และชี้ให้ศาลเห็นว่าที่จริงแล้วกัมพูชาต้องการให้ศาลพิพากษาว่าเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา และไทยยืนยันว่าไทยได้ปฏิบัติหน้าที่ตามคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) ครบถ้วนแล้ว รวมทั้งได้กำหนดเขตบริเวณปราสาทไว้ตามคำพิพากษาด้วยแล้วโดยกันรั้วลวดหนามและจัดทำป้ายแสดงบริเวณปราสาทไว้

แผนภาพที่ 2-8 ป้ายแสดงเขตบริเวณปราสาทพระวิหารตามคำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

ที่มา : ป้ายแสดงเขตบริเวณปราสาทพระวิหารตามคำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ, ออนไลน์, 2560.

ในข้อสังเกตเป็นลายลักษณ์อักษรของไทยไทยตั้งข้อต่อสู้ว่า ประเด็นแห่งคดีในปี 2505 (ค.ศ. 1962) อยู่ที่

1. การตัดสินใจเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารเท่านั้น
2. คำพิพากษาในปี 2505 (ค.ศ. 1962) ไม่ได้วินิจฉัยเรื่องเส้นเขตแดนเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 มีบทบาทในการวินิจฉัยเรื่องอธิปไตยของปราสาท แต่ไม่มีการวินิจฉัยว่าเป็นเส้นเขตแดน
3. กรอบของข้อพิพาทจะไม่ขยายออกไปในการพิจารณาคดีถึงแม้กัมพูชาจะพยายามขยายออกไป ศาลในปี 2505 (ค.ศ. 1962) ก็ไม่ยอมรับ

ในการต่อสู้ที่ว่าประเด็นแห่งคดี (Subject Matter) จำกัดอยู่ที่อธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารเท่านั้น ไทยอ้างข้อความในคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) ที่ระบุว่าเป็นที่ดินชิ้นหนึ่งที่ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ (a portion of land on which the temple of Phra Viharn stands) และอ้างถ้อยคำในคำฟ้องของกัมพูชาเอง

ที่อ้างว่าไทยยึดครองส่วนหนึ่งของดินแดนกัมพูชา (... the occupation of a portion of Cambodian territory ... where there are ruins of ... the Temple of Preah Vihear.) และไทยอ้างว่ากัมพูชาไม่ได้แย้งในข้อนี้

อีกประการหนึ่ง ในข้อสังเกตเป็นลายลักษณ์อักษรของไทย ประเทศไทยกล่าวถึงข้อกล่าวอ้างเบื้องต้นของกัมพูชาในกระบวนการพิจารณาคดีดั้งเดิมและวิธีการที่ศาลนิยามประเด็นที่เป็นข้อพิพาทในขั้นตอนการคัดค้านเบื้องต้น จากนั้นประเทศไทยจะพิจารณาวิธีที่คู่กรณีได้ดำเนินการเกี่ยวกับประเด็นแห่งข้อพิพาทในคำให้การที่เป็นลายลักษณ์อักษรและโดยวาจา ประเทศไทยแสดงให้เห็นว่าประเด็นที่อยู่ต่อหน้าศาลมีเพียงเรื่องอธิปไตยเหนือปราสาท ส่วนแผนที่ภาคผนวก 1 ถูกนำมาอ้างเป็นหลักฐานเพียงเพื่อพิสูจน์อธิปไตยเหนือปราสาทและไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ให้มีการตัดสินเป็นการเฉพาะในเรื่องเขตแดน

ต่อจากนั้น ไทยได้แสดงให้เห็นว่าศาลได้นิยาม“ข้อพิพาทหนึ่งเดียว” ที่เสนอต่อศาลว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอธิปไตยเหนือปราสาท ภาษาที่ศาลใช้ในแต่ละข้อบทปฏิบัติการทั้งสามข้อบทนั้น จำกัดประเด็นให้อยู่ภายในพื้นที่ที่ติดประชิดรอบๆ ตัวปราสาท ศาลได้ปฏิเสธความพยายามของกัมพูชาที่จะแปลงประเด็นที่อยู่ต่อหน้าศาลเพื่อให้ได้การตัดสินเรื่องสถานะของแผนที่ภาคผนวก 1 และเขตแดนระหว่างคู่กรณี

ไทยพิสูจน์ให้เห็นว่าศาลไม่มีอำนาจในการดำเนินการตามคำขอให้ตีความนี้ ไม่มีข้อพิพาทในเรื่องของความหมายและขอบเขตของคำพิพากษา วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของคำขอของกัมพูชาก็เพื่อให้ได้การตัดสินเรื่องเขตแดนระหว่างคู่กรณี และข้อเรียกร้องนั้น ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องที่มีอยู่ในการพิจารณาของศาล ในปี ค.ศ. 1962 และแอบแฝงอยู่ภายใต้คำขอให้ตีความตามข้อ 60 เป็นสิ่งที่ศาลไม่อาจรับไว้พิจารณาได้

ในอีกทางหนึ่ง หากศาลเห็นว่าศาลมีอำนาจ ประเทศไทยจะพิสูจน์ให้เห็นว่าคำขอของกัมพูชา ตีความหมายของคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) ผิดไป ศาลไม่ได้กำหนดเขตแดนระหว่างคู่กรณีและไม่ได้ให้สถานะใดๆ แก่เส้นภาคผนวก 1 ปัญหาเรื่องอธิปไตยเหนือปราสาทไม่ได้ทำให้ศาลต้องกำหนดตำแหน่งที่ตั้งของเขตแดนระหว่างคู่กรณี และการปฏิบัติของคู่กรณีในภายหลัง บ่งชี้อย่างชัดเจนว่า

ศาลไม่ได้ตัดสินเช่นนั้น กัมพูชายังมีความสับสนระหว่างพันธกรณีทั่วไปของรัฐที่จะเคารพบูรณภาพของดินแดนของกันและกัน และการกำหนดเฉพาะเรื่องของศาล ในคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) อีกด้วย และยิ่งไปกว่านั้น กัมพูชายังไม่ได้ชี้ให้เห็นพื้นฐานใดๆ ในคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) สำหรับข้อกล่าวอ้างของตนว่า ประเทศไทยมีพันธกรณีในการถอนออกจากพื้นที่อันเกินกว่าพื้นที่ที่ประเทศไทยได้ถอนออกมาแล้วเมื่อปี 2505 (ค.ศ. 1962) ในการปฏิบัติตามคำพิพากษา

ที่กล่าวข้างต้นคือโครงสร้างของข้อสังเกตเป็นลายลักษณ์อักษรของไทย ในส่วนรายละเอียดมีประเด็นสำคัญที่จะกล่าวถึง ดังนี้

คำว่า “บริเวณ” หมายความว่าถึงนัยของการถูกปิดโดยรอบ บริเวณหนึ่งๆ มักจะหมายถึงพื้นที่ที่ล้อมรอบอย่างประชิดติดกันกับอาคารทางศาสนาหรือสถานที่เพื่อการเคารพบูชาอันยของ “การล้อมรอบอย่างประชิดติดกัน” นี้ก็สะท้อนอยู่ด้วยในคำแปลภาษาฝรั่งเศสของคำว่าบริเวณ (Precincts) ในคำพิพากษาว่า “บริเวณ” (Environs) ดังนั้น การอ้างอิงถึงคำว่า “บริเวณ” (Precincts) ก็จะได้ครอบคลุมถึง “ซากหักพังของปราสาท” ซึ่งอ้างไว้ในคำขอของกัมพูชา คำว่า “อาณาบริเวณ” (Region) ที่ศาลกำลังอ้างถึงคืออาณาบริเวณที่จำกัด ล้อมรอบเฉพาะปราสาท พระวิหาร และ “พื้นที่ที่ล้อมรอบอย่างประชิดติดกัน” ของปราสาท – บริเวณ (Precincts) ของปราสาท กรอบด้านดินแดนของข้อพิพาทที่ได้ยื่นต่อศาลในปี 2502 (ค.ศ. 1959) ถูกจำกัดอยู่เฉพาะที่ซากหักพังของปราสาท ในประการที่สองและโดยสิ่งที่เกิดขึ้นต่อมา ว่าศาลตัดสินว่ามีอำนาจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทนี้ซึ่งเกี่ยวกับปราสาทเท่านั้น

ไทยยกประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือเป็นหลักการที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า ศาลไม่สามารถพิพากษาเกินกว่าคำขอของคู่ความที่ศาลรับไว้พิจารณา (หลักว่าด้วย non ultra petita) ดังนั้น คำขอในปี 2505 (ค.ศ. 1962) จึงจำเป็นต้องพิจารณาเพื่อให้เข้าใจถึงขอบเขตของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (Res Judicata) ในปี 2505 (ค.ศ. 1962) พิจารณาอย่างเข้มงวดต่อประเด็นแห่งคดี และขอบเขตของประเด็นคำขอ (Petitum) ของผู้ฟ้องก็จำเป็นสำหรับการกำหนดขอบเขตของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (Res Judicata) ในคำพิพากษา

ปี 2505 (ค.ศ. 1962) ซึ่งกัมพูชาพยายามที่จะยกขึ้นมาเป็นประเด็นปัญหาอีกครั้ง

สำหรับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 นั้น ไทยต่อสู้ว่าเมื่อใดก็ตามที่ศาลในปี 2505 (ค.ศ. 1962) อ้างถึง “พื้นที่ของปราสาท”, “พื้นที่ปราสาท” หรือ “บริเวณใกล้เคียงปราสาท” ศาลไม่ได้อ้างถึงพื้นที่ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 การใช้ถ้อยคำของศาลเมื่อศาลยกร่างข้อบทปฏิบัติการ (Operative Paragraph) ที่ 2 ของบทปฏิบัติการ (Dispositif) มีความแน่นอนและชัดเจนว่า ศาลกำลังพูดถึงตัวปราสาทและบริเวณใกล้เคียงปราสาทเท่านั้น ถ้อยคำที่ศาลใช้เป็นการตอบคำขอของกัมพูชาครั้งนั้นโดยตรง ถ้อยคำดังกล่าวไม่ได้เป็นการตอบในสิ่งที่กัมพูชาอ้างเรียกร้องในการขอให้ตีความ

เหตุผลของไทย มีดังต่อไปนี้

1. ไม่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับความหมายและกรอบของส่วนปฏิบัติการ (Operative Part) ของคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962)

ไทยอธิบายว่า คำขอของกัมพูชาเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2554 (ค.ศ. 2011) ค่อนข้างสับสนในส่วนที่เกี่ยวกับบรรทัดต่างๆ ของส่วนปฏิบัติการ (Operative Part) ของคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) ซึ่งกล่าวว่าประเทศไทยและกัมพูชา มีความเห็นต่างกัน แท้จริงแล้ว ในคำแถลงสรุปสุดท้าย โจทก์ได้กล่าวถึงบรรทัดที่ 1 และ 2 ของข้อบทปฏิบัติการ (Dispositif) ของคำพิพากษาอย่างชัดเจน แต่แทนที่จะขอให้ศาลตีความข้อความเหล่านี้ กัมพูชากลับขออย่างชัดแจ้งให้ศาลอธิบายเหตุผลของศาลโดยไม่กล่าวถึงตัวข้อบทปฏิบัติการ (Dispositif) ซึ่งคู่ความมิได้มีข้อพิพาทเกี่ยวกับความหมายของข้อบทนั้น

2. คำขอให้ตีความคำพิพากษาจะต้องเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทระหว่างคู่ความ ที่เกี่ยวกับความหมายหรือกรอบของส่วนปฏิบัติการ (Operative Part) ของคำพิพากษา และไม่อาจเกี่ยวข้องกับเหตุผลของคำพิพากษาเว้นแต่จะไม่สามารถแยกออกได้จากส่วนปฏิบัติการ (Operative Part)

ในการขอตีความของกัมพูชา จุดประสงค์ที่แท้จริงของคำขอของกัมพูชา คือ เพื่อรื้อฟื้นข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการปักปันเขตแดนที่ได้รับการชี้ขาดว่า รับพิจารณาไม่ได้ในปี 2505 (ค.ศ. 1962)

ประเทศไทยได้เน้นย้ำซึ่งข้อเท็จจริงที่ว่า ศาลได้ปฏิเสธอย่างชัดเจนแล้วว่า จะไม่วินิจฉัยข้อเรียกร้องของกัมพูชาเกี่ยวกับสถานะของแผนที่ภาคผนวก 1 และ เส้นที่แสดงบนแผนที่ดังกล่าว ประเด็นเหล่านั้นถูกแยกออกจากข้อบทปฏิบัติการ (Dispositif) อย่างชัดเจน

ไทยจึงขอให้ศาลชี้ขาดว่า ข้อเรียกร้องของกัมพูชาเกี่ยวกับการปักปัน เขตแดนรับไว้พิจารณาไม่ได้เพราะกัมพูชาพยายามที่จะเลี่ยงกลไกการเจรจาที่คู่ความ ได้ตกลงกันเพื่อการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนระหว่างกัน และมาอุทธรณ์ใน ข้อเรียกร้องที่ศาลเองวินิจฉัยว่ารับพิจารณาไม่ได้ในคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) โดยทั้งหมดขอมาในรูปของคำขอให้ตีความ ซึ่งเป็นการใช้กระบวนการพิจารณา ความไปในทางมิชอบซึ่งขัดกับอำนาจศาลที่มีลักษณะต้องให้ความยินยอมต่ออำนาจ ของศาล

ไทยอธิบายเหตุผลสนับสนุนอีกหลายประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ในการยืนยันว่าเส้นแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นพื้นฐานซึ่งต้องใช้ในการลากเส้นเขตแดน กัมพูชาไม่เคารพต่อการปฏิเสธอย่างชัดเจนของศาลในปี 2505 (ค.ศ. 1962) ที่จะไม่ตัดสินในเรื่องนี้ ประการที่สอง กัมพูชาเรียกร้องให้ศาล ในวันนี้ ปฏิบัติ ในฐานะที่เป็นประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (Res Judicata) ต่อเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) ไม่ได้หยิบยกขึ้น กล่าวถึงไว้เลย ประการที่สาม กัมพูชาเข้าใจอย่างผิดๆ ว่าคำถามในเรื่องอำนาจ อธิปไตยเหนือปราสาท ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดตำแหน่งที่ ถูกต้องแม่นยำของเขตแดน ประการที่สี่ กัมพูชาไม่คำนึงถึงการปฏิบัติที่เกิดขึ้น ต่อมาของคู่ความที่แสดงให้เห็นว่าศาลไม่ได้ตัดสินถึงตำแหน่งที่ถูกต้องของเขตแดน และ ประการที่ห้า กัมพูชาพยายามที่จะให้คุณลักษณะแก่แผนที่ ซึ่งวัตถุประสงค์ ที่ศาลในปี 2505 (ค.ศ. 1962) ไม่ได้ให้ไว้

เหตุผลที่สำคัญมากอีกข้อหนึ่งของไทยคือคำขอของกัมพูชาไม่กล่าวถึง การที่คำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) มิได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างคู่ความ ในข้อที่ว่าแผนที่ภาคผนวก 1 ไม่สามารถถ่ายทอดลงบนภูมิประเทศจริงได้

3. กัมพูชาเข้าใจผิดต่อคำถามเรื่องอธิปไตยเหนือปราสาทว่ามีความจำเป็น ที่จะต้องมีการตัดสินถึงตำแหน่งที่ถูกต้องแน่นอนของเขตแดนเสียก่อน

ตามที่กัมพูชายืนยันกรานว่า “ศาล...ยืนยันและทำให้มีผลซึ่งเขตแดนนั้นบนพื้นฐานของแผนที่ภาคผนวก 1 ด้วยเหตุผลว่าเป็นความจำเป็นของศาลที่จะต้องให้คำตัดสิน” นั้น ไทยเห็นว่าเป็นข้อผิดพลาด

4. กัมพูชาละเลยแนวปฏิบัติที่ตามมา (Acquiescence) ของคู่ความที่บ่งชี้ว่าศาลมิได้ตัดสินตำแหน่งที่แน่นอนของเส้นเขตแดน ทั้งนี้ ไทยอ้างถึงการที่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันในบันทึกความเข้าใจฉบับลงวันที่ 14 มิถุนายน 2543 (ค.ศ. 2000) ที่จะทำการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวร่วมกัน

5. กัมพูชาพยายามที่จะใส่คะแนนให้แผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งวัตถุประสงค์ที่ศาลในปี 2505 (ค.ศ. 1962) ปฏิเสธที่จะใช้ กล่าวคือศาลในคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) ได้พิจารณาแผนที่ภาคผนวก 1 ในฐานะเป็นพยานหลักฐานของอธิปไตยของกัมพูชาเหนือปราสาทพระวิหาร ศาลได้ตัดสินถึงขนาดที่ว่าแผนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อประเทศไทย – นั่นคือ ศาลตัดสินถึงขนาดที่ว่าแผนที่ที่มีอำนาจทางกฎหมายในความสัมพันธ์ของคู่ความ – นี่เป็นในเรื่องของประเด็นนั้นเท่านั้น ศาลได้แสดงทั้งอย่างชัดเจนและเป็นนัยถึงข้อจำกัดนี้ ที่ศาลแสดงอย่างชัดเจน คือ ศาลกล่าวว่า จะพิจารณาแผนที่และพยานหลักฐานอื่นๆ ในคดี “เท่าที่เห็นว่าเหตุผลจะนำมาใช้สนับสนุนคำวินิจฉัยของศาลในการชี้ขาดระเบียบข้อพิพาทข้อเดียวที่ยื่นต่อศาล” “ข้อพิพาทข้อเดียว” นั้น คือ ข้อพิพาทเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือปราสาท

6. การเสด็จเยือนปราสาทของพระราชวงศ์อีกพระองค์หนึ่ง

เพื่อสะท้อนข้ออ้างของกัมพูชาเกี่ยวกับการเยือนปราสาทพระวิหารของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายไทย ไทยได้ยกการเยือนปราสาทของประมุขของกัมพูชา กล่าวคือเมื่อเจ้าสีหนุเสด็จเยือนปราสาทอย่างยิ่งใหญ่เมื่อเดือนมกราคม 2506 (ค.ศ. 1963) พระองค์ไม่อาจที่จะไม่เห็นการปฏิบัติตามคำพิพากษาของประเทศไทย ในพื้นที่จริง พระองค์ยอมรับว่าประเทศไทยได้ถอนทหาร และกล่าวว่าจะถึงเวลาแล้วที่ “มิตรภาพระหว่างสองประเทศจะกลับคืนมา” วัตถุประสงค์ทั้งหมดของการเยือนในครั้งนั้นเพื่อการแสดงการถ้อยแถลงของกัมพูชาในเชิงสัญลักษณ์ให้กับกัมพูชา สิ่งนี้ยืนยันสิ่งซึ่งบอกที่มีมาก่อนหน้านี้ว่าไม่มีประเด็นเรื่องการปฏิบัติตามคำพิพากษาเหลืออยู่แล้ว ตัวอย่างเช่นตามโทรเลขทางการทูต เมื่อกัมพูชาเริ่มงานก่อสร้างถนนขึ้นปราสาทในเดือนพฤศจิกายน 2505 (ค.ศ. 1962) เจ้าสีหนุ “ทรงให้ ‘คำรับรองอย่างเป็นทางการ’ ว่าเส้นทางจะอยู่บนดินแดนของกัมพูชาเท่านั้น”

ทั้งนี้ไทยได้อธิบายด้วยการเยือนปราสาทฯ ของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายไทย ไม่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้แต่อย่างใด การนำเรื่องนี้มาเป็นเหตุผลเป็นการไม่ให้ความยุติธรรมแก่ท่านผู้ที่ถูกกล่าวอ้าง

7. การนั่งที่ยาวนานของกัมพูชาในเวลาต่อมา

เหตุผลประการหนึ่งที่ยืนยันว่ากัมพูชาได้ยืนยันว่าประเทศไทยได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) ในส่วนของดินแดนที่คำพิพากษามีความเกี่ยวข้องแล้ว คือ ในช่วงเวลาต่อมาส่วนใหญ่ระหว่างปี 2510 ถึง 2550 (ค.ศ. 1967 ถึง 2007) กัมพูชาไม่ได้กล่าวถึงหรือยกข้อประท้วงเกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติของประเทศไทยรอบๆ กับพระวิหารเลย

8. การปฏิบัติเมื่อเร็วๆ มาขึ้นของกัมพูชา

ไทยอ้างว่าการปฏิบัติเมื่อเร็วๆ มาขึ้นของกัมพูชาซึ่งโดยนัยว่า การถอนทหารของประเทศไทยในปี 2505 (ค.ศ. 1962) จากดินแดนที่คำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) ได้ระบุไว้แล้วมีความสมบูรณ์แล้ว โดยอ้างถึงความตกลงเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2534 (ค.ศ. 1991) ระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดของจังหวัดที่ติดกันในบริเวณปราสาท

ในประการสุดท้าย ไทยได้เสนอรายงานของผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิศาสตร์เกี่ยวกับปัญหาของการถ่ายทอดเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 ลงในภูมิประเทศจริง โดยเสนอผลการประเมินของ International Boundary Research Unit – IBRU แห่งมหาวิทยาลัย Durham ประเทศอังกฤษ ดังนี้

ความเปียงเบนของเส้นเขตแดนจากสันปันน้ำ ในแผนที่ภาคผนวก 1 เช่นเดียวกับที่พบได้แผนที่อื่นๆ ในยุคนั้น ซึ่งได้ทำขึ้นโดยไม่มีการช่วยเหลือจากผลการสำรวจทางอากาศหรือภาพถ่ายดาวเทียม ดังนั้น จึงไม่เป็นที่คาดหวังว่าจะสามารถแสดงสภาพภูมิประเทศของบริเวณเขตแดนที่เกี่ยวข้องอย่างเชื่อถือได้เท่าเทียมกันกับแผนที่สมัยใหม่ แต่ข้อผิดพลาดทางภูมิประเทศต่างๆ ในแผนที่ภาคผนวก 1 แสดงให้เห็นความไม่ได้มาตรฐานในการจัดทำ แม้แต่ด้วยมาตรฐานของสมัยของตน ในการพิจารณาข้อบกพร่องของแผนที่ภาคผนวก 1 นั้น ทีม IBRU ได้ให้ความเห็นว่ามีสิ่งหนึ่งที่กระจ่างคือ “จุดประสงค์ของนักแผนที่ซึ่งเป็นผู้ผลิตแผนที่นี้ ที่จะแสดงเขตแดนตามสันปันน้ำตามแนวเทือกเขาตงรัก” ประเทศไทย

เห็นว่า สิ่งนี้สอดคล้องกับข้อ 1 ของสนธิสัญญาฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2447 (ค.ศ. 1904) ทีม IBRU สรุปว่า สันปันน้ำที่จริงแล้วเป็นพื้นฐานที่เชื่อถือได้ในการหาเขตแดน IBRU เสนอว่าถ้าเราไม่ได้รับข้อมูลอะไรเลยนอกจากแผนที่ และมีการร้องขอให้เรารอบว่าเส้นเขตแดนอยู่ที่ใดบนพื้นดินแล้ว คำแนะนำของเราคือให้ละทิ้งแผนที่นั้นเสีย แล้วแบ่งสันปันน้ำในภูมิประเทศจริงโดยใช้เทคนิคการสำรวจสมัยใหม่ และนิยามเขตแดนตามเส้นสันปันน้ำที่สำรวจพบ มิฉะนั้น ก็อาจทำได้โดยวิธีทางคณิตศาสตร์ แต่จะได้ผลที่ไม่เที่ยงตรง

คำตอบของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 8 มีนาคม 2555 (ค.ศ. 2012)

กัมพูชาได้ตอบข้อต่อสู้ของไทยเป็นประเด็นๆ ไป ได้แก่

การตีความกับการปฏิบัติการไม่ใช่สิ่งเดียวกัน

กัมพูชาไม่ได้อุทธรณ์คำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962)

พฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังไม่สามารถนำมาใช้เปลี่ยนความหมายและกรอบของการตีความได้

การยอมรับเขตแดนซึ่งมีมาก่อนคำพิพากษา “ไม่ใช่” การกำหนดเขตแดนหรือการปักปันเขตแดน

ไทยตีความคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) เอาเองซึ่งเป็นการตีความที่ผิด

มีการพิพาทกันเกี่ยวกับความหมายและกรอบของคำพิพากษา

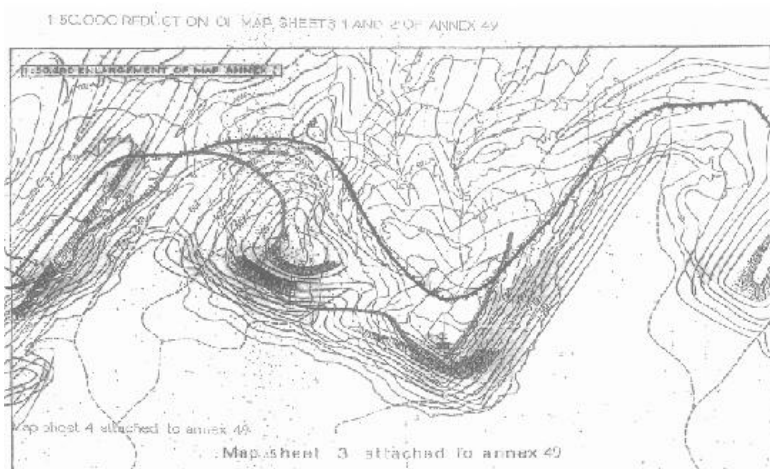
กัมพูชายืนยันว่าไม่ได้ขอให้บทวนคำพิพากษาหรือไม่ได้ขอให้บังคับตามคำพิพากษาแต่เป็นการขอตีความอย่างแท้จริง และว่าข้อสังเกตของไทยยิ่งทำให้เห็นการพิพาทได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

กัมพูชาต่อสู้ว่าเหตุผลที่มีความสำคัญ (Essential Ground) มีส่วนเป็นผลผูกพันด้วยและจะต้องนำเข้ามาร่วมพิจารณาเมื่อมีการพิจารณาข้อบทปฏิบัติการ กัมพูชายกข้อความในคำพิพากษาบางตอนที่ให้ความสำคัญแก่แผนที่ภาคผนวก 1 แต่ก็ปฏิเสธประเด็นที่ว่าเรื่องเขตแดนไม่ใช่ประเด็นแห่งคดี

กัมพูชาได้เสนอแผนที่การตีความต่อศาลซึ่งแสดงแนวเส้นตามแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งในแผนที่นั้นได้แสดงให้เห็นว่ากัมพูชาตีความว่าพรมตริบหรือภูมูะเขืออยู่ในฝั่งกัมพูชาและเป็นผลจากเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 ด้วย ทั้งนี้ กัมพูชา

กล่าวถึงพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตรหลายครั้ง และในขณะเดียวกันก็คัดค้านการคืนพื้นที่เฉพาะตัวปราสาทของฝ่ายไทยหลายครั้ง

แผนภาพที่ 2-9 แผนที่แสดงการตีความเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 ของกัมพูชา

ที่มา : แผนที่แสดงการตีความเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 ของกัมพูชา, ออนไลน์, 2560.

ในส่วนนี้ กัมพูชายังคงชี้ต่อศาลว่าหน้าที่ในการถอนทหารตามคำพิพากษานั้น เป็นหน้าที่ที่ต่อเนื่อง และคัดค้านข้อต่อสู้ของไทยที่ว่า การถอนทหารเป็นหน้าที่ที่เมื่อได้ทำแล้วในทันทีก็จะเสร็จสิ้นลง

ในช่วงสรุป กัมพูชากล่าวว่าข้อต่อสู้กับเอกสารหลักฐานของไทยซึ่งได้ยื่นต่อศาลเป็นจำนวนมากนั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกับคดี และยังยืนยันการมีข้อพิพาทเกี่ยวกับความหมายและกรอบของคำพิพากษา และขอให้ศาลพิพากษาให้สำหรับข้ออ้างที่ว่าดินแดน (territory) เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลที่ว่าแผนที่ภาคผนวก 1 แสดงเขตแดนระหว่างสองประเทศ กับขอให้ศาลวินิจฉัยว่าข้อพิพาทเกี่ยวข้องกับบริเวณปราสาท (vicinity and territory) และให้วินิจฉัยว่าข้อพิพาทนี้มีการผูกพัน (binding force) และในที่สุด ขอให้ศาลพิพากษาให้ไทยถอนทหารออกจากพื้นที่บริเวณปราสาทซึ่งอยู่ในดินแดนกัมพูชาตามเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งศาลใช้เป็นพื้นฐานในการวินิจฉัย

ข้อสังเกตเป็นลายลักษณ์อักษรเพิ่มเติมของไทย ฉบับลงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012)

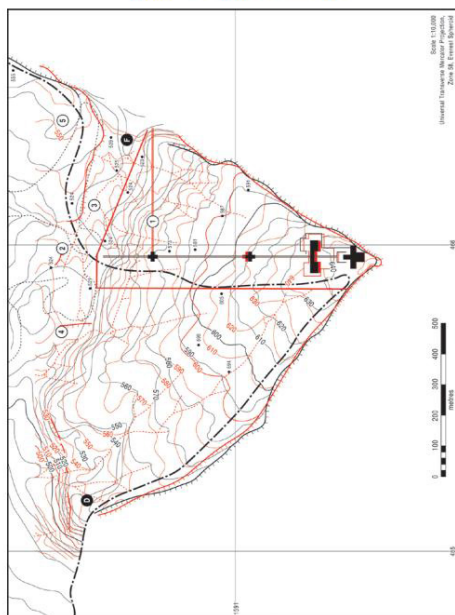
ในการตอบฝ่ายกัมพูชา ไทยอธิบายต่อศาลว่ากัมพูชากล่าวอ้างกลับไปกลับมาในคำให้การของตนเอง บางครั้งก็อ้างว่าศาลวินิจฉัยแล้วว่าเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเส้นเขตแดนบางครั้งก็อ้างว่า กัมพูชาไม่ได้ขอให้ศาลตัดสินเรื่องเส้นเขตแดนตลอดเทือกเขาตรงรัก และชี้ให้ศาลเห็นว่ากัมพูชาเปลี่ยนท่าทีอย่างสำคัญว่าบัดนี้กัมพูชามีท่าทีว่าดินแดน (Territory) มีความสัมพันธ์กับเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 และไทยต่อสู้ว่ากัมพูชาอ้างว่าไทยดำเนินการฝ่ายเดียว (Unilaterally) นั้น ไม่ถูกต้อง กับว่ากัมพูชาไม่ใส่ใจในข้อต่อสู้ของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อต่อสู้เกี่ยวกับเรื่องแผนที่ภาคผนวก 1 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการไม่สามารถถ่ายทอดเส้นลงในภูมิประเทศได้ ยิ่งไปกว่านั้น กัมพูชายังเสนอแผนที่ที่มีการบิดเบือนเข้าสู่การพิจารณาของศาลอีก ทั้งนี้ยังมีการอ้างประเด็นปลีกย่อยเช่นอ้างว่าไทยมีแผนที่ลับ ฯลฯ

ฝ่ายไทยแสดงเพิ่มเติมต่อศาลว่าประเด็นแห่งคดีที่กัมพูชาตั้งขึ้นในการขอให้ตีความนั้นเป็นคนละประเด็นกับประเด็นแห่งคดีของคดีในปี 2505 (ค.ศ. 1962) นอกจากนั้น ไทยแสดงต่อศาลว่าคำพิพากษาในปี 2505 (ค.ศ. 1962) มีความชัดเจนและไม่ต้องการการตีความอีก ไทยได้แสดงแผนผังเปรียบเทียบข้ออ้างของกัมพูชาเพื่อสนับสนุนการค้นปราสาทของไทยในปี 2505 (ค.ศ. 1962) ว่าเป็นไปโดยสอดคล้องกับการวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญฝ่ายกัมพูชา (Dorringfeld Amuido and Evi) ด้วยแล้ว

แผนภาพที่ 2-10 แผนผังเปรียบเทียบเส้นตามมติคณะรัฐมนตรีปี 2505 กับ ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญฝ่ายกัมพูชา

IBRU's comparison of selected features from
the DAI revised ITC map (black) and selected features from
the Cabinet line map (red)

(Figure 17 from Annex 46 to FWE)

ที่มา : แผนผังเปรียบเทียบเส้นตามมติคณะรัฐมนตรีปี2505 กับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญฝ่าย
กัมพูชา, ออนไลน์, 2560.

ไทยชี้ให้ศาลเห็นว่าแผนที่ภาคผนวก 1 ไม่ช่วยให้เกิดความกระจ่างใดๆ
มากขึ้นไปกว่าคำพิพากษาส่วนปฏิบัติการที่มีความชัดเจนเป็นอย่างดีอยู่แล้ว และ
ไทยยืนยันว่าการถอนทหารเป็นการดำเนินการในทันทีซึ่งไทยได้ปฏิบัติตาม
คำพิพากษาแล้ว

ข้อสำคัญที่ไทยขอต่อศาลในขั้นนี้คือขอให้ศาลพิพากษาว่าคำพิพากษา
ในปี 2505 (ค.ศ.1962) ไม่ได้พิพากษาว่าแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเส้นเขตแดนระหว่าง
ไทยกับกัมพูชา

คำพิพากษาคำพิพากษาศาลในปี 2556 ฉบับลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2556 (ค.ศ. 2013)

ศาลพิจารณาประเด็นแห่งข้อพิพาทว่า ศาลเห็นว่าประเทศทั้งสองพิพาทกันในเรื่องที่ศาลในปี 2505 (ค.ศ. 1962) ได้พิพากษาโดยมีผลผูกพัน (Decided with Binding Force) หรือไม่ว่าเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเส้นเขตแดนระหว่างสองประเทศในบริเวณปราสาทพระวิหาร กับอีกประเด็นหนึ่งคือ ประเด็นเกี่ยวกับลักษณะของการถอนทหารของไทยจากปราสาทและบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนภายใต้อธิปไตยกัมพูชา ในการนี้ศาลถือว่าศาลมีอำนาจ (Jurisdiction) เหนือคดีนี้

ในการตีความประเด็นแห่งคดี ศาลถือว่าคำพิพากษาไม่ได้มีความเท่าเทียมกับสนธิสัญญาซึ่งมีผลผูกพันตามถ้อยคำในสนธิสัญญาและการปฏิบัติที่ติดตามมา การตีความเป็นการทำให้เกิดความชัดเจนในสิ่งซึ่งศาลวินิจฉัยไว้แล้ว ดังนั้น ศาลจึงไม่อาจนำการปฏิบัติภายหลังของคู่ความมาเป็นปัจจัยในการตีความได้

สำหรับแผนที่ภาคผนวก 1 ศาลเห็นว่าเป็นสิ่งที่เป็ศูนย์กลางของการใช้เหตุผลทั้งปวงของศาล และศาลตีความว่า ในปี 2505 (ค.ศ. 1962) ศาลได้พิจารณาการปฏิบัติต่างๆ ของภาคีว่าเป็นการยอมรับโดยปริยายของสยามต่ออธิปไตยของกัมพูชา

ในการพิพากษาในปี 2505 (ค.ศ. 1962) มีสองสามคำที่ใช้อธิบายพื้นที่นี้ได้แก่บริเวณใกล้เคียงปราสาท (Vicinity) บริเวณปราสาท (Temple Area) บริเวณของปราสาท (Region of the Temple) ซึ่งเป็นพื้นที่เล็กๆ ที่ไม่กว้างกว่า 1 กิโลเมตร และมีพื้นที่น้อยกว่า 2 – 3 ตารางกิโลเมตร ศาลตีความยืนยันว่าพื้นที่ตามคำพิพากษาเป็นพื้นที่เล็กๆ แต่ในขณะที่เส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 มีความยาวมากกว่า 100 กิโลเมตร ศาลจึงตีความว่าศาลจะกล่าวถึงเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 นี้ เฉพาะในพื้นที่พิพาท (only “in the disputed area”)

ส่วนสำคัญที่เป็นหัวใจของคำพิพากษาคำพิพากษาศาลในปี 2554 (ค.ศ. 2011) คือวรรค 89 ที่ว่า ปราสาทตั้งอยู่บนสันฐานทางภูมิศาสตร์ที่บ่งชี้ได้โดยง่าย สันฐานนี้เป็นยอดเขาหนึ่ง ในทางทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ ยอดเขาดังกล่าวตั้งลงตามหน้าผาชันไปยังที่ราบกัมพูชาในทางทิศตะวันตกและ

ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ พื้นดินทั้งตัวลงไปสู่สิ่งที่ศาสตราจารย์อัคเคอร์มันน์บรรยาย
ในหลักฐานของเขาว่าเป็น “หุบเขา...ระหว่างภูมูเขือกับเขาพระวิหาร” (คำให้การ
ต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ปราสาทพระวิหาร, เล่มที่ 2 : 385) การเข้าถึง
ปราสาทจากที่ราบกัมพูชาสามารถทำได้ง่ายที่สุดผ่านหุบเขานี้ ภูมูเขือยกตัวขึ้นจาก
ด้านตะวันตกของหุบเขานี้ ความเข้าใจโดยทั่วไปของแนวคิดของ “บริเวณใกล้เคียง”
ของปราสาทน่าจะขยายไปยอดเขาพระวิหารทั้งหมด

*(It is through this valley that access to the Temple from
the Cambodian plain can most easily be obtained. The
hill of Phnom Trap rises from the western side of this
valley. A natural understanding of the concept of the
“vicinity” of the Temple would extend to the entirety of
the Preah Vihear promontory.)*

ส่วนวรรค 91 ระบุไว้ว่าศาลจึงกำลังพิจารณาพื้นที่เล็กๆ ซึ่งมีขอบเขตทางภูมิศาสตร์
ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนทางทิศตะวันออก ทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศตะวันตก
เฉียงเหนือ และถูกจำกัดทางทิศเหนือโดยสิ่งที่ศาลได้ระบุในส่วนการให้เหตุผลของ
ศาลว่าเป็นขอบเขตของดินแดนกัมพูชา ในสภาวะการณ์เหล่านี้ ศาลเห็นว่าขอบเขต
ทางดินแดนของวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการจะต้องได้รับการตีความตาม
เจตนารมณ์ให้ขยายไปถึงทั้งหมดของยอดเขา มากกว่าที่จะถูกจำกัดเฉพาะส่วน
ที่ถูกเลือกโดยคณะรัฐมนตรีของไทยในปี ค.ศ. 1962

*(The Court was therefore dealing with a small area with
clearly defined geographical limits to the east, south,
west and north-west, and bounded in the north by what
the Court had stated in its reasoning was the limit of
Cambodian territory. In these circumstances, the
Court considers that the territorial scope of the second
operative paragraph must be construed as extending
to the whole of the promontory, rather than being
confined to the part of it chosen by the Thai Council of
Ministers in 1962.)*

ส่วนวรรค 92 – 94 เป็นการปฏิเสธข้ออ้างของกัมพูชาที่ว่าบริเวณปราสาทพระวิหาร ขยายไปรวมถึงภูมูเอะเชือด้วย โดยศาลวินิจฉัยว่า กลับมาสู่ท่าทีของประเทศกัมพูชา ศาลไม่สามารถยอมรับการตีความของ “บริเวณใกล้เคียง” ของประเทศกัมพูชาได้ เช่นกัน ในคำตอบของประเทศกัมพูชาต่อคำถามซึ่งถามโดยองค์คณะท่านหนึ่งของ ศาล ประเทศกัมพูชายืนยันว่า บริเวณใกล้เคียงรวมถึงไม่เพียงแต่ยอดเขาพระวิหาร แต่ยักรวมถึงภูมูเอะเชือด้วย มีเหตุผลหลายประการว่าเพราะเหตุใดศาลจึงพิจารณาว่า สิ่งนี้ไม่ใช่การตีความที่ถูกต้องของวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ ประการแรก ภูมูเอะเชือและยอดเขาพระวิหารเป็นหลักฐานทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด ซึ่งได้ถูกแสดงอย่างชัดเจนว่าแยกจากกันบนบรรดาแผนที่ซึ่งใช้ในกระบวนการพิจารณา คดีปี ค.ศ. 1962 และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บนแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งเป็นแผนที่เพียง ฉบับเดียวที่ศาลได้ทำมากกว่าการอ้างเชิงนัยในคำพิพากษา ประการที่สอง มีข้อ บ่งชี้บางประการในบันทึกของกระบวนการพิจารณาคดีปี ค.ศ. 1962 ว่า ประเทศกัมพูชา ไม่ได้ถือว่าภูมูเอะเชืออยู่ภายใน “บริเวณปราสาท” หรือ “พื้นที่ปราสาท” (คำที่ใช้โดย ศาลในการกำหนดขอบเขตของข้อพิพาทที่ปรากฏต่อศาล) ดังนั้น อดีตผู้ว่าราชการ จังหวัดของประเทศกัมพูชา นาย ชูอน บอญ ซึ่งได้ถูกเรียกมาเป็นพยานโดยประเทศ กัมพูชา ได้ให้การว่าพระวิหารประกอบเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดของตน (คำให้การต่อ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ, ปราสาทพระวิหาร, เล่มที่ 2, : 333) แต่เขาคิดว่า ภูมูเอะเชือเป็นของจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียง ยิ่งไปกว่านั้น ดังที่ได้อธิบายในย่อหน้า 78 ข้างต้น ในการอ้างถึงพื้นที่ที่ศาลเกี่ยวข้อง หน่วยงานของประเทศกัมพูชาได้กล่าว ถึงขนาดของพื้นที่ในทำนองที่ว่าน่าจะเล็กเกินไปที่จะครอบคลุมทั้งภูมูเอะเชือและ ยอดเขาพระวิหารในขณะเดียวกันหน่วยงานของประเทศกัมพูชากล่าวด้วยว่า ภูมูเอะเชือไม่ใช่ส่วนของ “พื้นที่ที่สำคัญมาก” ซึ่งศาลพิจารณา

(-Turning to the position of Cambodia, the Court is also unable to accept its interpretation of “vicinity”. In its answer to the question put by a Member of the Court (see paragraph 83 above), Cambodia maintained that the vicinity includes not only the promontory of Preah Vihear but also the hill of Phnom Trap. There are several reasons why the Court considers that this is not

the correct interpretation of the second operative paragraph.

-First, Phnom Trap and the promontory of Preah Vihear are distinct geographical features which are clearly shown as separate on the maps used in the 1962 proceedings and, in particular, on the Annex I map, which was the only map to which the Court made more than passing reference in the Judgment.

-Secondly, there are certain indications in the record of the 1962 proceedings that Cambodia did not treat Phnom Trap as falling within the “region of the Temple” or “Temple area” (the terms used by the Court in defining the scope of the dispute before it). Thus, a former Cambodian provincial governor, Mr. Suon Bonn, who was called as a witness by Cambodia, testified that Preah Vihear had formed part of his province (I.C.J. Pleadings, Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Vol. II, p. 333), but that he thought that Phnom Trap belonged to a neighbouring province. Moreover, as explained in paragraph 78 above, in referring to the area with which the Court was concerned, counsel for Cambodia spoke of its dimensions in terms which would be too small to encompass, at the same time, Phnom Trap as well as the promontory of Preah Vihear. He also stated that Phnom Trap was not part of the “crucial area” with which the Court was concerned).

ความสำคัญของของคำพิพากษาคือความอีกประการหนึ่งอยู่ที่วรรค 97 - 98 ที่ว่า ในขณะที่ไม่มีข้อใดของข้อพิจารณาเหล่านี้ที่จะเป็นข้อยุติในตัวเอง เมื่อพิจารณา

ประกอบกัน ข้อพิจารณาเหล่านี้ได้นำศาลไปสู่ข้อสรุปที่ว่า ในปี ค.ศ. 1962 ศาลไม่ได้นึกถึงพื้นที่ที่กว้างกว่านี้ และ ดังนั้น ว่าศาลไม่ได้ตั้งใจให้คำว่า “บริเวณใกล้เคียง [ของปราสาท] บนดินแดนกัมพูชา” เป็นที่เข้าใจว่าใช้ได้กับดินแดนภายนอกยอดเขาพระวิหาร นั่นไม่ได้หมายความว่าคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 ถือว่าภูมูเขือเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย ศาลไม่ได้พิจารณาประเด็นเรื่องอธิปไตยเหนือภูมูเขือหรือพื้นที่อื่นใดนอกเหนือจากขอบเขตของยอดเขาพระวิหาร จากส่วนการให้เหตุผลในคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 เมื่อพิจารณาตามคำให้การในกระบวนการพิจารณาคดีเดิมปรากฏว่า ขอบเขตของยอดเขาพระวิหารในทางทิศใต้ของเส้นแผนที่ภาคผนวก 1 ประกอบไปด้วยสันฐานทางธรรมชาติต่าง ๆ ในทางทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ ยอดเขาทั้งตัวลงเป็นหน้าผาชันไปสู่ที่ราบกัมพูชาคู่ความเห็นพ้องกันในปี ค.ศ. 1962 ว่า หน้าผานี้และที่ดินที่ตีนผา อยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชาไม่ว่าในกรณีใด ในทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ที่ดินทั้งตัวลงเป็นแนวลาดชันน้อยกว่าหน้าผาแต่ยังคงเห็นเด่นชัด ไปสู่หุบเขาซึ่งแยกพระวิหารจากภูมูเขือที่อยู่ใกล้เคียง อันเป็นหุบเขาซึ่งกั้นตัวต่ำลงทางทิศใต้ไปสู่ที่ราบกัมพูชาด้วยเหตุผลที่ได้ให้ไว้แล้ว ศาลเห็นว่าภูมูเขือตั้งอยู่นอกพื้นที่พิพาท และคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 ไม่ได้พิจารณาประเด็นที่ว่าภูมูเขือตั้งอยู่ในดินแดนไทยหรือดินแดนกัมพูชา ดังนั้น ศาลเห็นว่ายอดเขาพระวิหารสิ้นสุดที่ดินของภูมูเขือ กล่าวคือที่ซึ่งพื้นดินเริ่มยกตัวขึ้นจากหุบเขาทางทิศเหนือ ขอบเขตของยอดเขา คือเส้นแผนที่ภาคผนวก 1 จากจุดหนึ่งไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของปราสาท อันเป็นที่ซึ่งเส้นนั้นบรรจบกับหน้าผา จนถึงจุดหนึ่งในทิศตะวันตกเฉียงเหนืออันเป็นที่ซึ่งพื้นดินเริ่มยกตัวขึ้นจากหุบเขา ที่ตีนของภูมูเขือศาลเห็นว่าวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 กำหนดให้ประเทศไทยถอนบุคลากรไทยใดๆ ที่ได้ประจำอยู่บนยอดเขานั้น ออกจากดินแดนทั้งหมดของยอดเขา ดังที่ได้กำหนดไว้ไปยังดินแดนไทย

(- While no one of these considerations is conclusive in itself, taken together they lead the Court to conclude that, in 1962, the Court did not have this wider area in mind and, accordingly, that it did not intend the term “vicinity [of the Temple] on Cambodian territory” to be

understood as applicable to territory outside the promontory of Preah Vihear. That is not to say that the 1962 Judgment treated Phnom Trap as part of Thailand; the Court did not address the issue of sovereignty over Phnom Trap, or any other area beyond the limits of the promontory of Preah Vihear.

- From the reasoning in the 1962 Judgment, seen in the light of the pleadings in the original proceedings, it appears that the limits of the promontory of Preah Vihear, to the south of the Annex I map line, consist of natural features. To the east, south and south-west, the promontory drops in a steep escarpment to the Cambodian plain. The Parties were in agreement in 1962 that this escarpment, and the land at its foot, were under Cambodian sovereignty in any event. To the west and north-west, the land drops in a slope, less steep than the escarpment but nonetheless pronounced, into the valley which separates Preah Vihear from the neighbouring hill of Phnom Trap, a valley which itself drops away in the south to the Cambodian plain (see paragraph 89 above). For the reasons already given (see paragraphs 92-97 above), the Court considers that Phnom Trap lay outside the disputed area and the 1962 Judgment did not address the question whether it was located in Thai or Cambodian territory. Accordingly, the Court considers that the promontory of Preah Vihear ends at the foot of the hill of Phnom Trap, that is to say : where the ground begins to rise from the valley. In the north, the limit of the promontory is the Annex I map

line, from a point to the north-east of the Temple where that line abuts the escarpment to a point in the northwest where the ground begins to rise from the valley, at the foot of the hill of Phnom Trap. The Court considers that the second operative paragraph of the 1962 Judgment required Thailand to withdraw from the whole territory of the promontory, thus defined, to Thai territory any Thai personnel stationed on that promontory.)

ศาลเห็นความสำคัญและความละเอียดอ่อนกับผลกระทบของคำพิพากษาที่อาจมีต่อไปในอนาคต ศาลได้เขียนคำพิพากษาทอนท้ายว่า เมื่อข้อพิพาทเกี่ยวกับอธิปไตยแห่งดินแดนได้รับการยุติและความไม่แน่นอนได้ถูกขจัดไป คู่ความแต่ละฝ่ายต้องปฏิบัติโดยสุจริตตามพันธกรณีของรัฐทั้งปวงต้องเคารพบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐอื่นทั้งปวงในทำนองเดียวกัน คู่ความมีหน้าที่ระงับข้อพิพาทใดๆ ระหว่างกันโดยสันติวิธี

Once a dispute regarding territorial sovereignty has been resolved and uncertainty removed, each party must fulfil in good faith the obligation which all States have to respect the territorial integrity of all other States. Likewise, the Parties have a duty to settle any dispute between them by peaceful means.

จากเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ศาลจึงชี้ขาดเป็นเอกฉันท์โดยอาศัยการตีความว่าคำพิพากษาเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 ได้ตัดสินไว้ว่าประเทศกัมพูชามีอธิปไตยเหนือดินแดนทั้งหมดของยอดเขาพระวิหาร ดังที่ได้กำหนดไว้ในย่อหน้า 98 ของคำพิพากษาปัจจุบัน และได้ตัดสินไว้ว่า โดยเหตุนี้ ประเทศไทยอยู่ภายใต้พันธกรณีหนึ่งที่ต้องถอนจากดินแดนนั้นซึ่งกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่น ๆ ของไทยที่ถูกส่งไปประจำอยู่ที่นั่น

(Unanimously,

Declares, by way of interpretation, that the Judgment of 15 June 1962 decided that Cambodia had sovereignty over the whole territory of the promontory of Preah Vihear, as defined in paragraph 98 of the present Judgment, and that, in consequence, Thailand was under an obligation to withdraw from that territory the Thai military or police forces, or other guards or keepers, that were stationed there.)

เอกสารข้างต้นได้สรุปรวบรวมข้อคิด ข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และเหตุผล ซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายได้ใช้ในการต่อสู้คดี ซึ่งรวมคำฟ้อง คำให้การ คำพิพากษา และความเห็นแย้งของผู้พิพากษาไว้ด้วย ทั้งนี้ ได้สรุปรวบรวมวรรณกรรมที่มีอยู่ทั้งใน คดีปราสาทพระวิหารเมื่อปี 2505 (ค.ศ. 1962) และคดีตีความเมื่อปี 2554 (ค.ศ. 2011) ซึ่งมีการต่อสู้กันทั้งในประเด็นเรื่องอำนาจศาล (Jurisdiction) และในเนื้อหาของคดี (Merits)

บทที่ 2

ข้อกฎหมายกับการใช้เหตุผลของคู่ความและศาล

ในการดำเนินคดีในระหว่างปี 2502 – 2505 (ค.ศ. 1959 – 1962) รวมทั้งคดีในปี 2554 – 2556 (ค.ศ. 2011 – 2013) ไทยได้ต่อสู้ในสองแนวทาง คือ

1. ประเด็นต่อสู้เรื่องอำนาจศาล กล่าวคือประเด็นที่ว่าศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ไม่มีอำนาจพิจารณาคดีนี้ และ
2. ประเด็นที่เกี่ยวกับสารัตถะเรื่องอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารกับการต่อสู้ข้ออ้างเรื่องสถานะของเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 กับเรื่องเขตแดน

ประเด็นต่อสู้เรื่องอำนาจศาล

ในโอกาสนี้จะกล่าวถึงประเด็นแรกเรื่องอำนาจศาลของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเรื่องนี้ไม่ค่อยได้รับความสนใจมากนัก ทั้งๆ ที่เป็นสิ่งแรกที่คู่ความในหลายๆ คดีได้คำนึงถึงก่อนสิ่งอื่นถึงแม้ว่าประเด็นนี้เป็นคนละเรื่องกับสารัตถะของคดี แต่ก็เป็นเรื่องที่สำคัญมาก และไทยได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของอำนาจศาลอย่างจริงจัง เพราะประเด็นนี้จะเป็นเครื่องบ่งชี้ตั้งแต่ต้นว่าศาลมีอำนาจพิจารณาคดีนี้หรือไม่ ซึ่งมีความหมายว่าข้อนี้เป็นข้อสำคัญที่หากศาลมีอำนาจ (Jurisdiction)

เหนือคดี ก็จะทำให้ข้อพิพาทหลุดพ้นจากขั้นตอนการเจรจาระหว่างคู่พิพาท ซึ่งจะเปลี่ยนสถานะของการเจรจาจากการที่คู่เจรจาสามารถควบคุมผลของการเจรจาได้เอง ไปสู่ผลการพิจารณาโดยอำนาจของฝ่ายที่สาม หรือศาลซึ่งเป็นคนกลาง มีองค์คณะหลายคน ซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายจะไม่มีอำนาจต่อรอง และไม่อาจควบคุมผลของการระงับข้อพิพาทให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ นอกจากจะแสวงหาหลักกฎหมายข้อเท็จจริง และเหตุผลสนับสนุน มาเสนอต่อศาลให้ศาลพิจารณา แต่ผลลัพธ์ของคดีจะเป็นอย่างไรนั้น จะขึ้นอยู่กับพิจารณาและการตัดสินใจร่วมกันขององค์คณะผู้พิพากษา โดยคู่ความทั้งสองไม่สามารถคาดการณ์ถึงผลลัพธ์ของคดีได้

สำหรับการต่อสู้ในประเด็นเรื่องอำนาจศาลนี้ ท่าทีของแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน บางประเทศมีนโยบายที่จะระงับข้อพิพาทโดยใช้กลไกของฝ่ายที่สาม ซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาทโดยสันติโดยอาศัยกฎหมายระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือ ดังจะเห็นจากการที่มีหลายประเทศแสดงเจตนายอมรับอำนาจศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (PCIJ) หรือศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) อย่างบังคับ (Compulsory Jurisdiction) ไว้ล่วงหน้าเป็นการถาวร หรือจนกว่าจะบอกเลิก ในปัจจุบันประเทศที่มีนโยบายเช่นนี้ซึ่งได้ทำคำประกาศยอมรับอำนาจศาลยุติธรรมระหว่างประเทศไว้เป็นการถาวรหรือจนกว่าจะบอกเลิกมีจำนวน 72 ประเทศ รวมทั้งกัมพูชาด้วย

สำหรับประเทศไทย ก็เคยมีนโยบายและได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะใช้กลไกของศาลเป็นเครื่องระงับข้อพิพาทไว้เช่นเดียวกัน โดยไทยเคยทำคำประกาศยอมรับอำนาจของศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (PCIJ) ซึ่งเป็นศาลที่ตั้งขึ้นพร้อมองค์การสันนิบาตชาติ (League of Nations) ไว้เป็นเวลา 10 ปี นับตั้งแต่ปี 2472 (ค.ศ. 1929) ซึ่งต่อมามีการต่ออายุไว้ถึงสามครั้ง ครั้งที่สามเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2493 (ค.ศ. 1950) โดยมีอายุต่อไปอีก 10 ปี แต่ต่อจากคดีปราสาทพระวิหาร เมื่อปี 2505 (ค.ศ. 1962) แล้ว ไทยก็ไม่ได้แสดงเจตนาที่จะยอมรับอำนาจโดยบังคับ (Compulsory Jurisdiction) ของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ไว้อีก

ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น แม้เรื่องอำนาจศาลไม่ใช่ประเด็นแห่งคดี แต่ก็มีความสำคัญควรแก่การศึกษาเพื่อให้เห็นถึงแนวนโยบายของรัฐบาลในแต่ละยุคและแนวทางในการต่อสู้คดีทั้งสองสมัย ซึ่งกัมพูชากับไทยต่างฝ่ายต่างยังคงไว้ซึ่ง

ข้อพิจารณาที่ซึ่งดำรงอยู่ตั้งแต่การดำเนินคดีในปี 2505 (ค.ศ. 1962) กล่าวคือไทยได้ยกประเด็นเกี่ยวกับอำนาจศาลนี้ขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในการพิจารณาคดีทั้งสองครั้งทั้งในปี 2502 (ค.ศ. 1959) และปี 2554 (ค.ศ. 2011)

จากข้อเท็จจริงในคดี ข้อต่อสู้ข้อแรกของไทยในคดีเดิม คือ ไทยปฏิเสธอำนาจศาลโดยให้เหตุผลว่าไทยไม่เคยยอมรับอำนาจศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice – ICJ) ทั้งนี้ ไทยได้อธิบายเหตุผลว่าไทยยอมรับอำนาจโดยบังคับ (Compulsory jurisdiction) ของศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (Permanent Court of International Justice – PCIJ) ซึ่งเป็นศาลระหว่างประเทศที่ตั้งขึ้นโดยองค์การสันนิบาตชาติ (League of Nations) ภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยไทยได้ทำคำประกาศครั้งแรกเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2472 (ค.ศ. 1929) ยอมรับอำนาจศาลเป็นระยะเวลา 10 ปี เมื่อสิ้นเวลา 10 ปีแรกแล้วไทยได้ทำการต่ออายุเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2483 (ค.ศ. 1940) ให้มีอายุต่อไปอีก 10 ปี หมดอายุวันที่ 6 พฤษภาคม 2493 (ค.ศ. 1950) และได้มีการต่ออายุอีกครั้งหนึ่งตามเงื่อนไขเดิม เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2493 (ค.ศ. 1950) หมดอายุ 20 พฤษภาคม 2503 (ค.ศ. 1960)

ในการต่อสู้ของไทยในเรื่องนี้ ไทยชี้แจงเหตุผลสามประการว่า

ก. คำประกาศของไทยครั้งแรกเมื่อวันที่ 20 กันยายน 1929 สิ้นผลไปพร้อมกับการสิ้นสุดของศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (PCIJ) จึงไม่สามารถต่ออายุได้ (Incapable of Renewal)

ข. เจตนารมณ์ของคำประกาศลงวันที่ 20 พฤษภาคม 2493 (ค.ศ. 1950) ไม่ขยายไปมากกว่าการต่ออายุคำประกาศเมื่อวันที่ 20 กันยายน 1929 จึงไม่มีผลทางกฎหมายมาตั้งแต่แรก

ค. ไทยไม่เคยยอมรับอำนาจของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ)

ส่วนกัมพูชาอ้างข้อ 2 ของสนธิสัญญาทางไมตรีและการเดินเรือระหว่างฝรั่งเศสกับสยาม ฉบับลงวันที่ 7 ธันวาคม 2480 (ค.ศ. 1937) และข้อ 2 ของความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2489 (ค.ศ. 1946 – หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง)

สำหรับข้ออ้างเรื่องความตกลงระงับกรณีซึ่งโยงไปถึงสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยามว่าด้วยการพาณิชย์และการเดินเรือฉบับลงวันที่ 7 ธันวาคม 2480 (ค.ศ. 1937) นั้น ไทยตั้งว่ากัมพูชาไม่ได้เป็นภาคีสถิตินสัญญาดังกล่าวจึงไม่อาจอ้างข้อบทเรื่องการระงับข้อพิพาทตามสนธิสัญญานั้นได้

กล่าวโดยสรุป สำหรับข้อต่อสู้แรกเรื่องอำนาจศาลนั้น กัมพูชาอ้างการยอมรับอำนาจศาลของตนเองพร้อมๆ กับการต่ออายุการยอมรับอำนาจศาลของไทย พร้อมทั้งอ้างข้อบทของสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส 2480 (ค.ศ. 1937) เพื่อแสดงให้เห็นว่าศาลยุติธรรมระหว่างประเทศมีอำนาจเหนือคดีนี้ ขณะเดียวกันไทยต่อสู้ว่าการต่ออายุการยอมรับอำนาจศาลของไทยไม่มีผลใช้บังคับและถึงแม้ว่าข้อบทของสนธิสัญญาว่าด้วยการพาณิชย์และการเดินเรือจะให้ไทยกับฝรั่งเศสระงับข้อพิพาทระหว่างกันโดยกลไกศาลระหว่างประเทศ แต่กัมพูชาก็ไม่อาจใช้สิทธินั้นได้ เพราะไม่ใช่คู่ภาคีสถิตินสัญญากับไทย

ในประการแรกข้างต้นที่ว่าศาลไม่มีอำนาจเหนือคดีนี้นั้น ไทยอ้างว่าไทยไม่เคยยอมรับอำนาจโดยบังคับ (Compulsory Jurisdiction) ของศาล และว่าคำประกาศของไทยลงวันที่ 20 พฤษภาคม 2493 (ค.ศ. 1950) นั้นไม่มีผล เพราะคำประกาศของไทยฉบับลงวันที่ 20 กันยายน 2472 (ค.ศ. 1929) สิ้นไปพร้อมกับการสิ้นสุดของศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (PCIJ) แล้ว กัมพูชาจึงไม่มีสิทธิยกเรื่องอำนาจศาลขึ้นบังคับกับไทย

ไทยได้อธิบายข้อเท็จจริงต่อศาลว่าไทยได้มีคำประกาศยอมรับอำนาจโดยบังคับของศาลเป็นเวลา 10 ปี เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2472 (ค.ศ. 1929) มีผลบังคับเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2473 (ค.ศ. 1930) (เมื่อไทยให้สัตยาบัน) และได้มีการต่ออายุออกไปอีก 10 ปี เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2483 (ค.ศ. 1940) ทั้งนี้ ไทยได้มีคำประกาศอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2493 (ค.ศ. 1950) ความว่าตามที่ไทยมีคำประกาศเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2463 (ค.ศ. 1920) (เขียนตามต้นฉบับ) ยอมรับอำนาจโดยบังคับของศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (PCIJ) ตามข้อ 36 วรรค 2 ของ ธรรมนูญศาล ซึ่งได้ต่ออายุเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2483 (ค.ศ. 1940) และตามข้อ 36 วรรค 4 ของธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) จึงขอต่ออายุคำประกาศดังกล่าวออกไปอีก 10 ปี นับจากวันที่ 3 พฤษภาคม

2493 (ค.ศ. 1950) ตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในคำประกาศฉบับแรกเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2463 (ค.ศ. 1920) (เขียนตามต้นฉบับ) และไทยเห็นว่าการยอมรับอำนาจศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (PCIJ) จะไม่ถูกแปลง (convert) มาเป็นการยอมรับอำนาจศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ประเด็นต่อสู้ของไทยคืออะไรคือความหมายของคำประกาศฉบับลงวันที่ 20 พฤษภาคม 2493 (ค.ศ. 1950) ไทยเน้นว่าการต่ออายุกับการทำคำประกาศใหม่ มีความแตกต่างกันและมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น การต่ออายุคำประกาศเดิมจึงไม่สามารถถูกตีความว่าเป็นการยอมรับพันธกรณีใหม่ได้ ไทยจึงขอให้ศาลพิพากษาว่าคำประกาศเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2472 (ค.ศ. 1929) สิ้นไปพร้อมกับการล้มเลิกศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (PCIJ) และขอให้พิพากษาว่าคำประกาศเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2493 (1950) ไม่มีผลและว่าศาลไม่มีอำนาจเหนือคดีนี้ นอกจากนี้ ยังคัดค้านในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอ้างอิงถึง General Act for the Pacific Settlement ค.ศ. 1928 (พ.ศ. 2471) เพราะไทยกับกัมพูชาไม่ได้เป็นภาคี และคัดค้านการอ้างอิงสนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือสยาม-ฝรั่งเศส 2480 (ค.ศ. 1937) เพราะกัมพูชาไม่ได้เป็นภาคีในสนธิสัญญานั้น

คำพิพากษาของศาลในเรื่องอำนาจศาล

ในเรื่องนี้ ศาลตั้งประเด็นว่า โดยที่กัมพูชาได้ทำคำประกาศยอมรับอำนาจศาลไว้สมบูรณ์แล้ว ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ว่าคำประกาศยอมรับอำนาจศาลของไทยเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2493 (ค.ศ. 1950) มีผลใช้บังคับหรือไม่เท่านั้น

ก่อนหน้านี้ มีคดีเทียบเคียงอยู่คดีหนึ่งระหว่างอิสราเอลกับบัลกาเรีย ซึ่งในคดีนั้น ศาลวินิจฉัยว่าคำประกาศของบัลกาเรียที่ยอมรับอำนาจศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (PCIJ) ได้สิ้นสุดลงไปในวันที่ 19 เมษายน 2489 (ค.ศ. 1946) พร้อมกับการสิ้นสุดของศาลนั้น ทำให้บัลกาเรียไม่ต้องยอมรับอำนาจศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ไทยจึงอ้างคดีนี้เป็นกรณีอ้างอิงว่าคำประกาศของไทยที่ยอมรับอำนาจของศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (PCIJ) ได้สิ้นสุดลงแล้วด้วยเช่นเดียวกันและไทยไม่ถูกผูกพันให้ต้องยอมรับอำนาจศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) เช่นเดียวกับบัลกาเรีย

เมื่อไทยอ้างอิงคดีอิสราเอล-บัลกาเรียมาเปรียบเทียบ ศาลได้ชี้ข้อแตกต่างข้อหนึ่งระหว่างคดีทั้งสอง คือ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองและไทยเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติแล้วเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2493 (ค.ศ. 1950) ไทยได้ทำคำประกาศขึ้นใหม่ฉบับหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากบัลกาเรียที่ไม่ได้ทำคำประกาศใดๆ เพิ่มเติมหลังการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติเลย ศาลจึงลงความเห็นว่ามีไทยจะอ้างอิงถึงการต่ออายุการยอมรับอำนาจศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (PCIJ) ซึ่งสิ้นสุดไปแล้ว แต่เมื่อทำในภายหลังจึงอยู่ในบังคับการแปรสภาพโดยผลของข้อ 36 วรรค 5 แห่งธรรมนูญศาล อีกทั้งยังเห็นเจตนาของไทยที่จะยอมรับอำนาจศาลของศาลที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยอาศัยเหตุที่ว่าไทยทราบเป็นอย่างดีว่าศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (PCIJ) ไม่มีอยู่แล้ว และได้ยืนยันการยอมรับอำนาจศาลไว้อีกครั้งหนึ่ง ศาลจึงไม่เพียงแต่พิจารณาแต่เฉพาะถ้อยคำที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่ยังพิจารณาถึงเจตนาที่จะยอมรับอำนาจศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ที่สะท้อนให้เห็นโดยการกระทำของไทย ยิ่งไปกว่านั้น ศาลยังเห็นว่าคำประกาศยอมรับอำนาจศาลนั้นไม่มีแบบ การแสดงเจตนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งก็ถือเป็นการแสดงเจตนายอมรับอำนาจศาลได้ ดังนั้น เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2504 (ค.ศ. 1961) ศาลจึงวินิจฉัยเป็นเอกฉันท์ปฏิเสธข้อต่อสู้ของไทย และวินิจฉัยว่าศาลมีอำนาจ (jurisdiction) เหนือคดีนี้ โดยอาศัยหลักกฎหมายในข้อ 36 วรรค 5 ของธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศที่ว่าด้วยการโอนการยอมรับอำนาจศาล ซึ่งถือได้ว่าคำประกาศของไทยเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2493 (ค.ศ. 1950) เป็นคำประกาศตามข้อ 36 วรรค 5 ของธรรมนูญศาล

ประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องเขตแดน

ถึงแม้จะมีคำพิพากษาคดีตีความแล้วเมื่อปี 2556 (ค.ศ. 2013) ก็ตาม แต่คำฟ้องแรกของกัมพูชาเมื่อปี 2502 (ค.ศ. 1959) ก็เป็นสิ่งที่ควรศึกษา เพราะเป็นเครื่องแสดงแนวคิดของกัมพูชาต่อข้อพิพาทนี้

การใช้เหตุผลของกัมพูชาในปี 2502 (ค.ศ. 1959)

การใช้เหตุผลของกัมพูชาไม่มีความซับซ้อนมากนัก กล่าวคือกัมพูชาอ้างสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ประกอบกับการดำเนินการของคณะกรรมการผสม

สยาม-ฝรั่งเศส ซึ่งได้ไปสำรวจและจัดทำแผนที่ขึ้นมาชุดหนึ่ง ซึ่งระวางที่เกี่ยวข้องคือแผนที่ระวางดงรัก ที่กัมพูชาแนบเป็นภาคผนวก 1 ของคำฟ้อง และเรียกต่อมาว่าแผนที่ภาคผนวก 1 แผนที่ดังกล่าวนั้นแสดงเครื่องหมายปราสาทพระวิหารเอาไว้ในเขตกัมพูชา ข้อนี้เป็นเหตุผลหลัก ต่อจากนั้น กัมพูชาแสดงข้อเท็จจริงประกอบเพื่อแสดงต่อศาลว่าไทยยอมรับรู้เขตแดนตามที่ปรากฏในแผนที่ภาคผนวก 1 นั้นได้แก่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรับมอบแผนที่ การขอรับแผนที่เพิ่มเติม การแจกจ่ายแผนที่ไปยังหน่วยงานสำคัญต่างๆ ของไทย และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการไม่คัดค้านความถูกต้องของแผนที่ภาคผนวก 1 รวมทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเยือนปราสาทพระวิหารของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของไทยซึ่งฝ่ายฝรั่งเศสให้การต้อนรับโดยมีการชักธงชาติฝรั่งเศส และฝ่ายไทยไม่ได้ทำการคัดค้าน กับอ้างแผนที่ฝ่ายเดียวของไทยซึ่งทำต่อมาในสมัยหลังมาก็ได้แสดงปราสาทพระวิหารไว้ในเขตกัมพูชาเช่นเดียวกัน นอกจากนั้น ก็อ้างข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีสนับสนุนการอ้างสิทธิในปราสาทพระวิหารด้วย ซึ่งทำให้กัมพูชาขอไว้ในคำขอท้ายฟ้องให้ไทยคืนโบราณวัตถุที่ไทยนำออกไปจากปราสาทต่างๆ ที่กัมพูชาไม่มีข้อมูลหรือหลักฐานว่าโบราณวัตถุที่วานั้นคืออะไร

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่ากัมพูชาได้ปรับปรุงคำขอท้ายฟ้องหลายครั้ง กล่าวคือในชั้นแรก ได้ขอให้ศาลพิพากษาไว้สองประเด็นเท่านั้น คือให้ไทยถอนทหารออกไปจากปราสาท กับขอให้ศาลพิพากษาว่าอธิปไตยเหนือดินแดนเหนือปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา ข้อนี้จึงสังเกตว่ากัมพูชาตั้งประเด็นเรื่องอธิปไตยเหนือปราสาทเท่านั้น ยังไม่มีการไปถึงสถานะของแผนที่กับเส้นในแผนที่หรือความสัมพันธ์กับเขตแดนระหว่างสองประเทศแต่อย่างใด

ต่อมา กัมพูชาอ้างถึงการปักปันเขตแดนโดยคณะกรรมการผสมสยาม-ฝรั่งเศส ที่ตั้งขึ้นตามข้อ 3 ของสนธิสัญญา ซึ่งในระหว่างการออกนั่งบัลลังก์พิจารณาคดีของศาล กัมพูชาได้ขอเพิ่มเติมต่อศาลให้พิพากษาว่าเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาเป็นไปตามแผนที่ปรากฏในแผนที่คณะกรรมการปักปันฯ หรือคณะกรรมการผสมสยาม-ฝรั่งเศส กับขอให้คืนโบราณวัตถุสองประการเพิ่มเติมขึ้นมา

ต่อมา ในการยื่นคำร้องครั้งสุดท้าย กัมพูชาได้ร้องขอเพิ่มเติมขึ้นอีกประการหนึ่ง คือขอให้ศาลพิพากษาให้สถานะแก่แผนที่ภาคผนวก 1 ว่าเป็นแผนที่

ที่สร้างขึ้นโดยคณะกรรมการผสมฯ และมีสถานะเป็นสนธิสัญญา กับขยายพื้นที่ที่เป็นประเด็นจากอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหาร เป็นบริเวณรอบๆ ปราสาท

รวมคำร้องขอของกัมพูชาขยายจากสองข้อเป็นห้าข้อ ซึ่งขยายทั้งข้อกฎหมายเกี่ยวกับสถานะของแผนที่ภาคผนวก 1 กับสถานะของเส้นในแผนที่ว่าหมายถึงเขตแดนระหว่างสองประเทศ รวมทั้งขยายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพื้นที่ปราสาทกับพื้นที่บริเวณปราสาท

ข้อต่อสู้ของไทยในปี 2502 - 2505 (ค.ศ. 1958 - 1962)

ไทยเริ่มต้นข้อต่อสู้ว่า ดินแดนส่วนนั้นเป็นของไทยมาตั้งแต่ก่อนปี 2447 (ค.ศ. 1904) (ก่อนการเสียดินแดนเขมรส่วนใน) และสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส คงเหลือดินแดนนั้นไว้เป็นของไทย (ภายหลังการเสียดินแดน) ซึ่งฝรั่งเศสไม่เคยคัดค้านมาก่อนจนกระทั่งปี 2492 (ค.ศ. 1949) ทั้งนี้ไทยได้ใช้อธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารตลอดมาโดยไม่เคยถูกโต้แย้ง ไทยอ้างอิงความที่กัมพูชาเป็นเมืองประเทศราชของไทยจนกระทั่งฝรั่งเศสเข้ามาเป็นรัฐอารักขาโดยการทำสนธิสัญญากับสยามในปี 2406 (ค.ศ. 1863) ซึ่งได้มีการทำสนธิสัญญาระหว่างกันต่อมาอีกหลายฉบับจนถึงสนธิสัญญาปี 2447 (ค.ศ. 1904) ซึ่งไทยยอมยกดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงกับดินแดนทางใต้ของเทือกเขาดงรักให้แก่ฝรั่งเศส กล่าวคือพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ เพื่อแลกกับเมืองจันทบุรี ตราด และเมืองด่านซ้าย ในสนธิสัญญานั้นไม่มีการกล่าวถึงปราสาทพระวิหารไว้เลย ผู้ใดจะเป็นผู้สร้างปราสาทนั้นยังเป็นข้อสงสัย แต่ที่ไม่เป็นข้อสงสัยเลยคือบริเวณพื้นที่สูงนั้นเป็นของไทย ไทยใช้สำนวนโวหารที่คมคายหลายแห่งในการต่อสู้คดี เช่น ข้ออ้างของกัมพูชาที่ว่าปราสาทเป็นสถาปัตยกรรมเขมร นั้นก็เช่นเดียวกันกับการมีสถาปัตยกรรมโรมันอยู่นอกประเทศอิตาลีนั่นเอง เป็นต้น และยกข้ออ้างว่าการค้นพบปราสาทนั้นเกิดขึ้นโดยกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์เมื่อปี 2442 (ค.ศ. 1899) และที่ว่าฝรั่งเศสได้มีการเยี่ยมเยือนปราสาทพระวิหารอยู่เป็นประจำนั้นก็ไม่จริง เพราะทางขึ้นปราสาทอยู่ทางด้านไทย ไม่มีทางขึ้นจากฝั่งกัมพูชาเว้นแต่ตามช่องทางแคบๆ แห่งหนึ่งทางด้านตะวันออกของหน้าผาเท่านั้น เป็นต้น

สำหรับส่วนที่กัมพูชาขยายคำร้องของตน ทั้งในส่วนขยายพื้นที่และขยายประเด็นนั้นไทยขอให้ศาลปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่ากัมพูชายื่นคำร้องมาเมื่อพ้นเวลา

และเป็นคำขอที่แถลงต่อศาลโดยไม่ปรากฏอยู่ในคำฟ้องซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง ในกระบวนการพิจารณา เหตุผลสำคัญที่ไทยยกขึ้นต่อสู้คือ เส้นเขตแดนเป็นไปตาม สันปันน้ำ ดังที่ปรากฏในข้อ 1 ของสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ส่วนแผนที่ภาคผนวก 1 นั้น ไทยปฏิเสธว่าคณะกรรมการผสมสยาม-ฝรั่งเศสไม่เคยยอมรับ เพราะคณะกรรมการฯ ได้สิ้นสุดไปก่อนที่จะแผนที่จะสำเร็จ นอกจากนั้น ไทยต่อสู้ข้ออ้างว่า ไทยยอมรับแผนที่ด้วยเหตุผลว่าไทยไม่รู้ว่าแผนที่ผิด แม้รู้ว่าแผนที่ผิดก็ยอมรับ เพราะเข้าใจว่าเส้นในแผนที่คือสันปันน้ำตามข้อบทของสนธิสัญญา

การใช้เหตุผลและข้อกฎหมายของศาล

ในปี 2505 (ค.ศ. 1962) เริ่มต้นในเรื่องอำนาจศาล ศาลพิพากษาว่าศาล มีอำนาจ (Jurisdiction) เหนือคดีนี้ เพราะศาลเห็นว่าไทยทราบและมีความตั้งใจ ที่จะยอมรับอำนาจศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ถึงแม้ว่าในเอกสารของไทย จะระบุว่าขายอายุการยอมรับของศาล PCIJ ก็ตาม เพราะไทยรู้อยู่แล้วว่าศาล PCIJ สิ้นสุดไปแล้วระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง การที่ไทยต่ออายุการยอมรับอำนาจ ศาลนั้น ศาลตีความตามเจตนารมณ์ว่าไทยมีเจตนายอมรับอำนาจศาลโดยบังคับของ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ICJ นั้นเอง

ในส่วนสาระสำคัญของคดี ศาลเริ่มที่การกำหนดประเด็นพิพาทก่อน โดย พิจารณาจากคำร้องทั้งมวลของกัมพูชา ศาลกำหนดประเด็นว่าคดีนี้มีประเด็นพิพาท ประเด็นเดียวคือเรื่องอธิปไตยเหนือบริเวณปราสาท เพราะเป็นเรื่องที่มีข้อพิพาท ส่วนประเด็นอื่นๆ ได้แก่เรื่องเขตแดน กับเรื่องสถานะของแผนที่ภาคผนวก 1 และ สถานะของเส้นในแผนที่นั้น ศาลไม่ถือว่าเป็นข้อพิพาทในคดีนี้ แต่ศาลจะพิจารณา ในฐานะที่เป็นเหตุผลในการวินิจฉัยข้อพิพาทข้อเดียวนั้น เท่านั้น โดยศาลระบุชัดเจน ว่าสถานะของเขตแดน สถานะของแผนที่ กับสถานะของเส้นในแผนที่ ไม่เป็นส่วนบังคับการ (Operative Part / Dispositif) ของคำพิพากษา

ในส่วนข้อต่อสู้เรื่องสภาพทางกายภาพของภูมิประเทศนั้น ศาลถือว่า ข้อตกลงที่เป็นสนธิสัญญาหรือข้อกฎหมายมีความสำคัญเหนือกว่าสภาพภูมิประเทศ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง ศาลให้เหตุผลว่าสภาพภูมิประเทศมีได้หลายชนิด ทั้งสันเขา หน้าผา หรือสันปันน้ำ ดังนั้น จึงต้องพิจารณาการตกลงระหว่างคู่ภาคีเป็นหลักว่า

ประเทศคู่ภาคีได้เลือกสภาพภูมิประเทศใดเป็นเขตแดนโดยไม่จำเป็นว่าสภาพภูมิประเทศอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้นที่จะเป็นเขตแดนได้

สำหรับข้ออ้างทางประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม ดังที่กัมพูชาอ้างและไทยปฏิเสธนั้น ศาลไม่รับวินิจฉัย เพราะไม่ใช่ข้อกฎหมาย อีกทั้งข้ออ้างเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มียู่ก่อนการทาสันติสัญญา ดังนั้น ศาลถือว่าสนธิสัญญาเป็นจุดเริ่มต้นของการพิจารณาข้อกฎหมายทั้งปวงของคดีนี้ศาลจึงไม่รับพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือมียู่ก่อนการเกิดสนธิสัญญาตามที่กัมพูชาหรือไทยกล่าวอ้าง

ในการพิจารณาอธิปไตยของปราสาทพระวิหาร ศาลหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องทราบเขตแดนระหว่างสองประเทศว่าอยู่ที่ใดเสียก่อน ศาลอ้างข้อ 3 ของสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศสที่กำหนดให้มีคณะกรรมการผสมฯ ทำหน้าที่ปักปันเขตแดน ว่าเป็นเจตนารมณ์ของภาคีที่จะจัดทำเขตแดนให้ชัดเจนขึ้น ดังนั้นแล้ว สิ่งที่คณะกรรมการผสมฯ ได้ดำเนินการไป จึงถือว่าเป็นไปตามขอบทของสนธิสัญญาและเป็นการดำเนินการโดยมีอำนาจที่จะทำให้ชัดเจนแตกต่างไปจากสนธิสัญญาก็ได้

แต่อย่างไรก็ตาม ศาลไม่อาจปฏิเสธความจริงตามข้อโต้แย้งของไทยได้ว่า คณะกรรมการผสมฯ ได้สิ้นสุดหน้าที่ลงไปก่อนที่จะทำแผนที่เสร็จ ศาลจึงได้วินิจฉัยไว้ว่า ศาลยอมรับว่าในขณะที่เกิดแผนที่ขึ้นนั้น แผนที่ไม่มีสถานะผูกพันทางกฎหมาย

เหตุผลข้อนี้ เป็นโทษกับไทยเท่าๆ กับที่เป็นคุณ กล่าวคือในเมื่อศาลวินิจฉัยแล้วว่าในขณะที่เกิดแผนที่ขึ้นนั้นแผนที่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย ข้อนี้จึงทำให้ศาลปฏิเสธที่จะพิจารณาข้อต่อสู้ของไทยเกี่ยวกับความถูกต้องกับสภาพภูมิประเทศของแผนที่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าในเมื่อแผนที่ไม่มีผลผูกพันแล้วก็ไม่มี ความจำเป็นต้องพิจารณาว่าแผนที่ทำขึ้นถูกต้องกับสันปันน้ำในภูมิประเทศจริงหรือไม่

สำหรับประเด็นนี้ ศาลวินิจฉัยต่อเนื่องต่อไปว่าความสำคัญทั้งหมดอยู่ที่การปฏิบัติต่อมา (Acquiescence) ของภาคีคือไทยกับฝรั่งเศสนั้นเป็นอย่างไรในเรื่องนี้ ศาลเห็นว่าการปฏิบัติต่อมาของไทยเป็นการยอมรับแผนที่แล้ว

ศาลวางหลักกฎหมายในเรื่องสนธิสัญญาที่เกี่ยวกับเขตแดนว่า สนธิสัญญาเขตแดนนั้นมีวัตถุประสงค์และลักษณะสำคัญสองประการคือ จะต้องมิเสถียรภาพและความเป็นที่สุด (Stability and Finality) ซึ่งไทยกับฝรั่งเศสได้ยอมรับและได้ใช้

ประโยชน์จากวัตถุประสงค์และลักษณะดังกล่าวของสนธิสัญญา คือทั้งไทยและฝรั่งเศสได้ยอมรับความเป็นที่สุดและเสถียรภาพของเขตแดนระหว่างกันหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือฝรั่งเศสยอมรับไม่ขยายอาณานิคมเข้ามาในไทยต่อไปอีก และไทยก็ยอมรับและได้รับประโยชน์จากข้อบทนี้ของสนธิสัญญานี้ รวมทั้งแผนที่ที่สร้างขึ้นโดยการทำงานของคณะกรรมการผสมด้วย

อีกประการหนึ่งศาลได้นำหลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยกฎหมายปิดปาก (Estoppel) มาใช้กล่าวคือ ผู้ใดที่มีหน้าที่ต้องคัดค้าน และสามารถคัดค้านได้ แต่ไม่คัดค้าน จะไม่สามารถยกเอาการนิ่งของตนมาเป็นข้ออ้างต่อศาลได้

เพราะเหตุนี้ ศาลจึงพิจารณาว่าการนิ่งของไทยในช่วงเวลาต่างๆ ตั้งแต่รับแผนที่ ช่วงเวลาที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการประณอมหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ฯลฯ ตลอดจนการนิ่งไม่ตอบข้อเรียกร้องสอบถามของฝรั่งเศสและกัมพูชาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นเครื่องปิดปากไทยไม่ให้ยกการไม่รับแผนที่ขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้ (Qui tacet consentire videtur si loqui debuisset ac potuisset. (He who keeps silent is held to consent if he must and can speak.)

กล่าวในรายละเอียด การวินิจฉัยชี้ขาดของศาลเริ่มต้นที่ศาลรับฟังข้อเท็จจริงจากคู่ความทั้งสองฝ่ายให้เป็นที่ยึดโดยอาศัยพยานเอกสารเป็นหลัก โดยในคดีศาลได้อนุญาตให้นายพยานผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิศาสตร์เข้านำเสนอทั้งไทยและกัมพูชาได้อ้างผู้เชี่ยวชาญของแต่ละฝ่าย ฝ่ายไทยได้อ้าง Professor Willem Schemahorn กับ Professor Friedrich Ackermann แห่งสถาบัน International Training for Aerial Survey แห่งเมือง Delf ประเทศเนเธอร์แลนด์ ในขณะที่กัมพูชาอ้างความเห็นของบริษัท Doeringsfeld Amuedo and Ivey ซึ่งเป็นบริษัทสำรวจของสหรัฐฯ ส่วนพยานบุคคลที่รู้เห็นในการทำสนธิสัญญาหรือร่วมในคณะสำรวจนั้น ในเวลาที่ศาลนั่งพิจารณาคดีคณะกรรมการผสมทั้งฝ่ายสยามและฝ่ายฝรั่งเศสไม่มีผู้ใดมีชีวิตอยู่ ผู้ที่ใกล้เคียงที่สุดในเวลานั้นได้แก่ Madame Fenand Bernard และ Madame Jacqueline Bernard ภริยาและบุตรสาวของ Colonel F. Bernard ข้าหลวงฝ่ายฝรั่งเศส ที่ยังมีชีวิตอยู่และได้ให้การเป็นหนังสือแต่ก็มีได้เป็นผู้รู้เห็นถึงการทำงานของคณะกรรมการผสม

การใช้เหตุผลในการกล่าวหาประเทศไทยของกัมพูชานั้น อยู่บนพื้นฐานของการละเมิดอธิปไตยเหนือดินแดนบริเวณปราสาทพระวิหาร โดยอ้างข้อเท็จจริงว่าประเทศไทยได้ส่งผู้ดูแลและทหารหรือตำรวจเข้ายึดพื้นที่บริเวณปราสาทพระวิหารซึ่งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา โดยฝ่ายกัมพูชาได้อ้างสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904 และแผนที่ที่จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการผสมสยาม-ฝรั่งเศส (แผนที่ภาคผนวก 1) รวมทั้งได้อ้างว่าสยามได้รู้ว่าเขตแดนระหว่างสยามกับฝรั่งเศสเป็นไปตามเส้นในแผนที่มาตั้งแต่ต้น และอ้างเอกสารและการปฏิบัติหลายอย่างของไทยซึ่งแสดงให้เห็นถึงการรับรู้

ต่อมา กัมพูชาได้ร้องขอต่อศาลเพิ่มเติมให้ศาลตัดสินว่าเขตแดนระหว่างสยาม-ฝรั่งเศสเป็นไปตามเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 (คำขอข้อนี้ศาลไม่ได้ตัดสินให้และต่อมาในปี 2544 กัมพูชาก็ได้ขอให้ศาลตัดสินเช่นนี้อีกครั้งหนึ่งซึ่งศาลก็ไม่ได้ตัดสินให้เช่นเดียวกัน) โดยกัมพูชาอ้างว่าในแผนที่ภาคผนวก 1 นั้นมีปรากฏสัญลักษณ์ของปราสาทอยู่ทางทิศใต้ของเส้นเขตแดนตามแผนที่ เป็นเครื่องแสดงว่าปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา ทั้งนี้ ได้แสดงหลักฐานหลายประการรวมทั้งการที่ไทยขอรับแผนที่ 11 ระวัง รมระวังดงรัก เพื่อใช้ในราชการไทย และได้ส่งให้แก่สถานทูตไทยในประเทศสำคัญหลายแห่ง รวมทั้งอ้างการครอบครองของฝรั่งเศสในพื้นที่บริเวณปราสาทพระวิหาร โดยอ้างถึงการเยือนปราสาทของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของไทยซึ่งฝ่ายฝรั่งเศสให้การต้อนรับโดยมีการชักธงฝรั่งเศสตลอดจนการมีหนังสือขอขอบคุณสำหรับการต้อนรับจากฝ่ายไทยเป็นพยานเอกสารที่สำคัญอย่างหนึ่ง

สำหรับฝ่ายไทย ในการต่อสู้คดีไทยอ้างเหตุผลว่าเขตแดนบริเวณปราสาทพระวิหารเป็นไปตามสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904 ซึ่งกำหนดให้เส้นเขตแดนเป็นไปตามสันปันน้ำของเทือกเขาดงรัก แต่ไทยปฏิเสธว่าไทยไม่เคยยอมรับแผนที่ภาคผนวก 1 และเส้นในแผนที่นั้น โดยไทยอ้างว่าแผนที่นั้นไม่เคยได้รับการรับรองโดยคณะกรรมการผสมสยาม-ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้องจึงทำให้ปราสาทพระวิหารอยู่ในเขตไทย นอกจากนั้น ไทยยังอ้างว่าแผนที่ภาคผนวก 1 นั้นทำขึ้นผิดจากข้อเท็จจริง ซึ่งความจริงแล้วสันปันน้ำไม่ได้เป็นไปตามที่ปรากฏในแผนที่ภาคผนวก 1 แต่เป็นไปตามขอบหน้าผา ไทยได้อ้างอิงผู้เชี่ยวชาญทางภูมิศาสตร์

ได้แก่ Professor Schemahorn เพื่อทำการพิสูจน์ว่าสันปันน้ำที่แท้จริงซึ่งเป็นเขตแดนตามสนธิสัญญานั้นไม่ได้เป็นไปตามแผนที่ภาคผนวก 1 ในเวลานั้นยังไม่มี การสำรวจพื้นที่อย่างละเอียด ในเวลานั้นไม่มีผู้ใดทราบว่่าน้ำที่ปรากฏในแผนที่นั้น ความจริงเป็นเช่นไร Professor Schemahorn จึงได้ส่งนักสำรวจชื่อ Friedrich Ackerman ซึ่งต่อมาเป็นศาสตราจารย์ด้านภูมิศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงมาทำการสำรวจ และพบว่ามีลำน้ำสายหนึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของปราสาทและไหลไปทางทิศเหนือ จึงได้สร้างแผนที่แสดงแนวสันปันน้ำที่เป็นไปตามความจริง ซึ่งทำให้เห็นว่าปราสาท พระวิหารส่วนใหญ่อยู่ในฝั่งไทยของสันปันน้ำ

ฝ่ายกัมพูชาได้จ้างบริษัทสำรวจของสหรัฐฯ ได้แก่ Doringsfeld Amuedo and Ivey ศึกษาผลการสำรวจของศาสตราจารย์ Schemahorn กับ ศาสตราจารย์ Ackermann และให้ความเห็นโต้แย้ง ซึ่งอันที่จริงก็ไม่สามารถ โต้แย้งผลการสำรวจได้มากนัก บริษัท Doringsfeld Amuedo and Ivey ได้เสนอ แนวเส้นสันปันน้ำที่พิจารณาให้แก่ศาล ซึ่งสันปันน้ำที่ Doringsfeld Amuedo and Ivey เสนอนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับเส้นมติคณะรัฐมนตรีปี 2505 แบบที่ 1 กล่าวคือตัดยอดเขาพระวิหารไว้ในฝั่งกัมพูชา อย่างไรก็ตาม Doringsfeld Amuedo and Ivey ได้เสนอข้อโต้แย้งที่สำคัญอย่างหนึ่งว่าสามารถเกิดเหตุการณ์ทาง ธรรมชาติที่สามารถเปลี่ยนแปลงทางเดินของแนวลำน้ำได้หลายอย่าง และไม่ว่า จะเป็นอย่างไรก็ตาม ข้อสรุปสุดท้ายของ Doringsfeld Amuedo and Ivey คือไม่ว่าสันปันน้ำที่ตรวจพบในเวลาปัจจุบันจะเป็นอย่างไร ก็ได้เป็นเรื่องยืนยันว่า สันปันน้ำในวันสำรวจเมื่อ 50 ปีก่อนเป็นไปเช่นนั้น

ข้อต่อสู้เช่นนี้สามารถทำให้เกิดความไขว่เขวขึ้นได้ว่าขอบของสนธิสัญญา ที่กำหนดให้เส้นเขตแดนเป็นไปตามสันปันน้ำ จะต้องหมายถึงสันปันน้ำที่เป็นอยู่ใน วันที่ปักปันเขตแดนซึ่งอาจจะเป็นสถานที่ที่แตกต่างกันกับสันปันน้ำที่พบใน ภูมิประเทศปัจจุบันก็ได้ แต่ทั้งนี้ ข้อสรุปของ Doringsfeld Amuedo and Ivey เป็นไปเพื่อทำลายน้ำหนักการพิสูจน์สภาพภูมิประเทศของไทยที่ยืนยันได้ว่า แผนที่ที่คณะกรรมการผสมฯ จัดทำขึ้นนั้น ผิดจากข้อเท็จจริง

ในส่วนของการกฎหมายเกี่ยวกับหลัก Acquiescence กับ Estoppel

ในคดีปราสาทพระวิหาร ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ได้นำหลัก

กฎหมายด้วยเรื่อง estoppel by acquiescence มาใช้เป็นหลักการสำคัญในการวินิจฉัยคดีนี้

หลักการทั้งสอง ที่ว่าด้วยหลักกฎหมายปิดปากหรือ estoppel กับหลักกฎหมายว่าด้วยการกระทำต่อมาอันเป็นการยอมรับหรือ Acquiescence เป็นหลักในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) หรือบางตำราเรียกว่า General Principle of Law หลักการทั้งสองถูกนำมาใช้ในกฎหมายระหว่างประเทศ ในคดีปราสาทพระวิหารและคดีอื่นๆ อีกหลายคดี

หลักกฎหมายว่าด้วย estoppel หมายความว่าบุคคลหนึ่งถูกห้ามโดยกฎหมายไม่ให้บุคคลนั้นยกข้ออ้าง ข้อเท็จจริง หรือใช้สิทธิ หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงใด ที่บุคคลนั้นได้เคยยอมรับมาก่อน ขึ้นต่อศาล

หลักว่าด้วย Acquiescence หมายถึงการที่บุคคลหนึ่ง ไม่ได้คัดค้านการละเมิดสิทธิใดๆ ที่รู้ว่าถูกละเมิดสิทธิโดยอีกฝ่ายหนึ่งที่สุจริต หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่าถือเป็นการยอมรับโดยปริยาย (Tacit Recognition)

หลักกฎหมายในธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (Statute of the Court) วางหลักการในการพิจารณาไว้ในข้อ 38 ของธรรมนูญศาล ดังนี้

1. The Court, whose function is to decide in accordance with international law such disputes as are submitted to it, shall apply:

- a. international conventions, whether general or particular, establishing rules expressly recognized by the contesting states;
- b. international custom, as evidence of a general practice accepted as law;
- c. the general principles of law recognized by civilized nations;
- d. subject to the provisions of Article 59, judicial decisions and the teachings of the most highly qualified publicists of the various nations, as subsidiary means for the determination of rules of law.

2. This provision shall not prejudice the power of the Court to decide a case ex aequo et bono, if the parties agree thereto.

ซึ่งหมายความว่าในการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลจะวินิจฉัยโดยใช้สนธิสัญญา จารีตประเพณีระหว่างประเทศ หลักกฎหมายทั่วไปของอารยประเทศ และคำพิพากษาและตำราที่มีสถานภาพสูงของประเทศต่างๆ เป็นเครื่องมือวินิจฉัยนิติธรรม

ธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศนี้มีได้กำหนดลำดับของการใช้หลักการต่างๆ ไว้ และไม่เคยมีทางปฏิบัติที่ชัดเจนมาก่อน ซึ่งแตกต่างจากศาลประจายติธรรมระหว่างประเทศที่มีการแสดงลำดับของหลักการที่ศาลจะนำไปใช้

ศาลได้นำใช้หลักที่เรียกว่า Estoppel by Acquiescence ซึ่งเป็นหลักกฎหมายทั่วไปของอารยประเทศ ซึ่งในที่นี้หมายถึงหลักในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) มาใช้เป็นหลักสำคัญในการวินิจฉัยคดีในส่วนที่เกี่ยวกับแผนที่ภาคผนวก 1

คำพิพากษหลายตอนแสดงให้เห็นว่า หากรัฐฯ หนึ่งพบเห็นว่าสิทธิของตนถูกละเมิด รัฐนั้นจำเป็นต้องทำการประท้วง หรือรักษาสีทธิของตนโดยทันที มิฉะนั้นแล้วก็จะถูกถือว่ายอมรับโดยการปฏิบัติในภายหลังได้ การที่ศาลพิพากษาโดยอาศัยหลักนี้ไม่น่าจะเป็นสิ่งที่ได้เกิดขึ้นเป็นปกติ เพราะโดยทั่วไปแล้วหลักเรื่องการครอบครองปรปักษ์ไม่มีในกฎหมายระหว่างประเทศ การครอบครองโดยผิดกฎหมาย ไม่อาจจะเกิดขึ้นนานเท่าใด ก็มิให้สิทธิแก่ผู้ครอบครอง

การที่ศาลใช้หลักว่าด้วย Acquiescence นี้ อันที่จริงเป็นการยอมรับว่าสนธิสัญญาเกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาทางอ้อมได้ คำพิพากษานี้เป็นการวางบรรทัดฐานที่ทำให้รัฐต้องระมัดระวังว่าพันธกรณีตามสนธิสัญญาอาจเกิดขึ้นจากการกระทำอื่นๆ ที่ไม่ใช่การทำสนธิสัญญาตามรูปแบบอย่างเป็นทางการได้เช่นกัน หลักการนี้ อันที่จริงก็ไม่สอดคล้องกันนักกับหลักกฎหมายว่าด้วยสนธิสัญญาที่ว่าในการทำสนธิสัญญาต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและต้องมีรูปแบบที่ถูกต้อง เช่นต้องมีการลงนามโดยผู้แทนรัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่ เช่น ประมุข หัวหน้ารัฐบาล กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ หรือบุคคลอื่นที่ได้รับมอบอำนาจเต็มด้วย

จากการใช้หลักกฎหมายข้างต้น ศาลจึงวินิจฉัยเป็นคุณแก่แผนที่ภาคผนวก 1 และเส้นในแผนที่ แต่ในขณะเดียวกัน ศาลก็พิพากษาอย่างชัดเจนว่าข้อที่ศาล

ประกาศสถานะของแผนที่นั้นเป็นไปเพื่อการแสดงผลเท่านั้น ศาลไม่ถือว่าข้อนี้เป็นข้อบทปฏิบัติการ (Operative Provision / Dispositive) ของคำพิพากษา

แต่อย่างไรก็ตาม โดยที่ประเด็นข้อพิพาทของคดีนี้เป็นเรื่องอธิปไตยเหนือปราสาท ศาลจึงวินิจฉัยแต่เพียงว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา โดยอาศัยการพิจารณาว่าไทยย่อมทราบอยู่แล้วว่าในแผนที่นั้นเครื่องหมายปราสาทพระวิหารอยู่ทางฝั่งกัมพูชา กับให้ไทยถอนทหารออกจากปราสาทและบริเวณใกล้เคียง และให้ไทยคืนโบราณวัตถุที่นำออกไปจากปราสาทแกกัมพูชา โดยไม่วินิจฉัยประเด็นสถานะของแผนที่กับเส้นในแผนที่และเรื่องเขตแดนระหว่างสองประเทศตามที่กัมพูชาร้องขอ

คำพิพากษาคำความในปี 2556 (ค.ศ. 2013)

อีกประมาณ 50 ปีต่อมา ได้เกิดข้อพิพาทสืบเนื่องมาจากกรณีที่กำลังพิพาทข้อขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ดังที่กล่าวแล้วในบทที่ 2 กรณีได้ลุกลามขึ้นจนเกิดการกระทบทั้งทางทหารที่บริเวณปราสาทพระวิหาร ในที่สุดกัมพูชาตัดสินใจนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอีกครั้งหนึ่ง

ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (คำพิพากษาคำความ) ในปี 2505 (ค.ศ. 1962) และ 2556 (ค.ศ. 2013) มีดังต่อไปนี้

จากการที่ “... กัมพูชาขอให้ศาลวินิจฉัยและประกาศว่า: พันธกรณีที่เป็นหน้าที่ของประเทศไทยในการ ‘ถอนกำลังทหารหรือตำรวจ ผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทพระวิหารหรือในบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนของกัมพูชา’ (วรรคที่สองของข้อความส่วนปฏิบัติการ) เป็นผลโดยเฉพาะของพันธกรณีที่มีลักษณะทั่วไปและต่อเนื่องในการเคารพต่อบูรณภาพแห่งดินแดนของกัมพูชา ซึ่งดินแดนนั้นได้มีการปักปันไปแล้วในบริเวณปราสาทและบริเวณใกล้เคียงของปราสาท ด้วยเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งศาลใช้เป็นพื้นฐานของคำพิพากษา ...”

คำขอของกัมพูชาเป็นการด่วนสรุปว่าสิ่งนี้เป็นผลของการที่ปราสาทตั้งอยู่บนฝั่งกัมพูชาของ “เขตแดน” ซึ่งได้รับการยอมรับโดยศาลแล้วในคำพิพากษา

ของศาล ดังนั้นเมื่อดูอย่างผิวเผิน กัมพูชาต้องการให้ศาลประกาศว่าประเทศไทย มีพันธกรณีในปัจจุบันโดยผลของข้อบทปฏิบัติการที่ 2 ของ ส่วนข้อบทปฏิบัติการ ในการถอนตัวออกจากพื้นที่ใด ๆ ในฝั่งกัมพูชาของเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 แต่ในความเป็นจริง สิ่งที่กัมพูชาต้องการให้ศาลทำ คือให้ตัดสินว่าเส้นบนแผนที่ ภาคผนวก 1 เป็นเขตแดนระหว่างกัมพูชากับประเทศไทย

กัมพูชานำเสนอแผนที่ภาคผนวก 1 อย่างเป็นเท็จในภาคผนวกที่เป็นแผนที่ ที่แนบคำขอตีความของตน กัมพูชาได้กล่าวในฐานะข้อเท็จจริงว่า แผนที่นี้ได้ผนวก ไว้กับคำพิพากษาของศาล ทั้งๆ ที่เป็นแผนที่ผนวกคำร้องคดีของกัมพูชาต่อศาล กัมพูชาเรียกชื่อภาพขยายของแผนที่ภาคผนวก 1 ว่า “รับเอาไว้โดยศาล” แต่ตาม ข้อเท็จจริงแล้ว คำพิพากษาของศาลไม่ได้รวมแผนที่ใดๆ ไว้เลย การบิดเบือน สถานะนี้ทำให้กัมพูชาสามารถบรรยายอย่างไม่ต้องสงสัย ในวรรค 5.2 ของคำขอ ของตนว่าแผนที่ภาคผนวก 1 ฉบับขยาย เป็น “แผนที่ของศาล” กัมพูชายังไปไกล ถึงขั้นที่บรรยายในภาคผนวกที่เป็นแผนที่ ว่า เส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 คือ “เขตแดนที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศรับรองเมื่อปี ค.ศ. 1962” ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ศาลมิได้รับรองเขตแดนใดๆ เลย ทั้งหมดนี้ไม่ใช่อะไรมากไปกว่า ความพยายามของกัมพูชาที่จะรวมแผนที่ภาคผนวก 1 ให้เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่ ได้รับการตัดสินไปแล้ว ในคำพิพากษาเมื่อปี ค.ศ. 1962

ในคดีตีความนี้ ศาลได้ใช้ภูมิประเทศมาร่วมในการวิเคราะห์ให้เกิดความ กระจ่างมากขึ้นว่าบริเวณปราสาทที่กว้างกว่าตัวอาคารปราสาทนั้นเป็นไปตาม สันฐานทางภูมิศาสตร์ แต่มีสิ่งหนึ่งที่ศาลไม่อาจวิเคราะห์ได้คือเส้นในแผนที่ ภาคผนวก 1 นั้นอยู่ที่ใด โดยศาลปล่อยให้ประเทศทั้งสองไปเจรจากันต่อไป เหตุที่ ศาลไม่อาจวิเคราะห์ได้นั้นก็เป็นเพราะเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 นั้นไม่เป็นความจริง จึงไม่อาจมีผู้ใด หรือวิธีการใดที่จะสามารถค้นหาโดยใช้หลักวิชาการได้ว่าเส้นใน แผนที่ภาคผนวก 1 ที่ศาลวินิจฉัยว่าไทยยอมรับแล้ว นั้น อยู่ ณ ที่ใด ศาลจึงจำเป็นต้องกำหนดว่าเส้นนั้นจะกำหนดฝ่ายเดียว (Unilateral) ไม่ได้ ซึ่งมีผลเป็นทั้งการ ปฏิเสธเส้นตามมติคณะรัฐมนตรีไทยในปี 2505 และปฏิเสธเส้นตามแผนที่ Schéma Directeur ของกัมพูชาไปในวาระเดียวกัน ทั้งนี้ การที่ศาลพิพากษาปฏิเสธการ กำหนดเส้นโดยฝ่ายเดียว (Unilateral) ย่อมหมายความว่าไทยกับกัมพูชาจะต้องมา เจรจากันในการค้นหาเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 นั้นว่าอยู่ ณ ที่แห่งใด

สำหรับในคดีตีความ กัมพูชาอาศัยอำนาจตามมาตรา 60 ของธรรมนูญ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในการขอให้ตีความคำพิพากษาในปี 2505 (ค.ศ. 1962) โดยอ้างว่ายังคงมีข้อพิพาทกันอยู่ว่าไทยไม่ยอมรับว่าเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับ กัมพูชาเป็นไปตามเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 และไทยมีหน้าที่ถอนทหารออกจาก พื้นที่บริเวณปราสาทบนดินแดนภายใต้อธิปไตยกัมพูชา (vicinity of the Temple on Cambodian Territory) สืบเนื่องจากการพิพาทเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียน ปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกซึ่งไทยได้เคลื่อนทหารจำนวนมากเข้าไปในบริเวณ วัดแก้วสิริสวัสดิรา เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2551 (ค.ศ. 2008) การฟ้องร้องคดี ตีความนี้มีเงื่อนไขข้อหนึ่งคือจะต้องมีข้อพิพาทเกี่ยวกับข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริง หรือความเห็นทางกฎหมายเกี่ยวกับคำพิพากษาซึ่งหมายความว่าต้องมีข้อพิพาท เกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของคำพิพากษา (it must be a dispute as to the meaning or scope of the operative part of the judgment) (ไม่ใช่ ข้อพิพาทเกี่ยวกับการใช้กำลังทางทหารเพียงอย่างเดียว) และว่าการที่ไทยถือว่า คำพิพากษาในปี 2505 (ค.ศ. 1962) พิพากษาให้เฉพาะตัวปราสาทเป็นของกัมพูชา กับทั้งปฏิเสธสิทธิของกัมพูชาในดินแดนบริเวณปราสาท (Vicinity) นั้นเป็นสิ่งที่ ไม่ถูกต้อง และขอให้ศาลพิพากษาให้ไทยถอนทหารออกจากดินแดนกัมพูชา ซึ่งเป็น ดินแดนที่ได้ถูกกำหนดไว้โดยเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งคำพิพากษาในปี 2505 (ค.ศ. 1962) ได้ใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสิน

ในคำพิพากษาคดีตีความ ตามความในวรรคที่ 98 ของคำพิพากษา ศาลได้ ให้ความกระจ่างเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับคำว่าบริเวณปราสาท (Vicinity) ว่าหมายถึงยอดเขา (Promontory) และอธิบายคำว่ายอดเขาว่าทางทิศตะวันออก ทิศใต้ และตะวันตกเฉียงใต้หมายถึงบริเวณที่เป็นหน้าผา ส่วนทางทิศตะวันตกกับตะวันตกเฉียงเหนือ หมายถึงจุดที่พื้นที่ยกตัวขึ้นเป็นภูเขาหรือหมายถึงจุดต่ำสุดระหว่างเขาพระวิหาร กับภูเขาและหมายความว่าไม่รวมภูเขาตามที่ฝ่ายกัมพูชาร้องขอ ส่วนขอบเขต ของยอดเขาทางทิศเหนือนั้นหมายถึงเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งคู่กรณีจะตัดสิน แต่ฝ่ายเดียวไม่ได้ ซึ่งหมายความว่าไทยกับกัมพูชาจะต้องเจรจากันต่อไป

การได้มาซึ่งข้อสรุปเช่นนี้ ศาลได้ใช้เหตุผลที่แสดงอยู่ในคำพิพากษาปี 2505 (ค.ศ. 1962) เป็นเครื่องมือในการตีความ ได้แก่ ความในวรรค 85 – 87 ที่ระบุว่า ในคำพิพากษาที่พิพากษาให้ไทยถอนทหารหรือตำรวจหรือผู้รักษาปราสาทออกจาก

ปราสาทหรือบริเวณปราสาทบนดินแดนกัมพูชาขึ้น ศาลจะต้องตรวจสอบว่าตามหลักฐานที่ยื่นต่อศาลในปี 2505 (ค.ศ. 1962) ทหารไทยนั้น ตั้งอยู่ ณ ที่ใด ซึ่งศาลพบว่าหลักฐานขึ้นเดียวที่ระบุถึงที่ตั้งของทหารไทยคือคำให้การของศาสตราจารย์ Ackermann ผู้เชี่ยวชาญฝ่ายไทยซึ่งไปตรวจพื้นที่บริเวณปราสาทด้วยตนเองเมื่อปี 2505 (ค.ศ. 1962) ซึ่งให้การในระหว่างการซักค้านว่า เห็นที่ตั้งของตำรวจตระเวนชายแดนอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของปราสาท และมียามอีกหนึ่งคนอยู่ที่บ้านใกล้ๆ ไปทางทิศตะวันตกของค่ายของตำรวจ ซึ่งต่อมาทนายความฝ่ายไทยให้การว่าค่ายของตำรวจอยู่ทางทิศใต้ของเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 แต่อยู่ทางทิศเหนือของเส้นที่กัมพูชายืนยันว่าเป็นสันปันน้ำจริง ซึ่งศาลพบว่าเส้นมติดคณะรัฐมนตรีในปี 2505 มีตำแหน่งใกล้เคียงกับเส้นสันปันน้ำที่ฝ่ายกัมพูชาอ้างเป็นทางเลือก ดังนั้นศาลจึงสรุปได้ว่าที่ตั้งของค่ายของตำรวจอยู่ทางทิศเหนือของเส้นมติดคณะรัฐมนตรีปี 2505 จึงอยู่นอกขอบเขตของบริเวณปราสาทตามมติดคณะรัฐมนตรี เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจึงไม่อาจถือได้ว่าเส้นมติดคณะรัฐมนตรีปี 2505 เป็นการตีความที่ถูกต้องของขอบเขตทางดินแดน

ศาลยืนยันด้วยว่าเหตุผลนี้ได้รับการสนับสนุนโดยข้อความอื่นในคำพิพากษาได้แก่บริเวณปราสาทเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ (Geographical Feature) ศาลตีความว่าลักษณะทางภูมิศาสตร์ (Geographical Feature) นี้คือยอดเขา (Promontory) ซึ่งศาลอธิบายว่ายอดเขานี้คือบริเวณที่ทางทิศตะวันออกทิศใต้ และตะวันตกเฉียงใต้ คือหน้าผา ส่วนทิศตะวันตก และตะวันตกเฉียงเหนือคือบริเวณที่ศาสตราจารย์ Ackermann อธิบายว่าคือหุบเขา (Valley) ระหว่างเขาพนมดรีบกับเขาพระวิหาร และศาลเห็นว่าแนวคิดเรื่องบริเวณปราสาท (Vicinity) นี้คือยอดเขาพระวิหาร (Preah Vihear promontory)

สำหรับเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 นั้น ศาลเห็นว่าดินแดนของกัมพูชาขยายไปทางทิศเหนือจนถึงแต่ไม่เกินเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 (ศาลวินิจฉัยเรื่องดินแดน (Territory) ซึ่งไม่ใช่เขตแดน (Boundary) แต่อย่างไรก็ตาม ศาลไม่สามารถบอกได้ว่าเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 นั้นอยู่ ณ ที่ใด

แต่ในเวลาเดียวกัน ศาลก็ปฏิเสธข้ออ้างของกัมพูชาที่ว่าพนมดรีบ (ภูมะเขือ) เป็นส่วนหนึ่งของบริเวณปราสาท เพราะพนมดรีบเป็นลักษณะทาง

ภูมิศาสตร์ (Geographical Feature) ที่แยกจากเขาพระวิหาร และศาลอ้างคำให้การของเจ้าหน้าที่กัมพูชาที่เคยให้การว่ากัมพูชาถือว่าพนมตรับเป็นพื้นที่ของอีกจังหวัดหนึ่ง นอกจากนั้น ก็ไม่มีหลักฐานใดๆ ว่าในปีนั้นมีที่ตั้งของทหาร หรือตำรวจไทยอยู่ที่พนมตรับ

อีกประการหนึ่ง เมื่อศาลพิพากษาเมื่อปี 2505 (ค.ศ. 1962) ศาลไม่พิจารณาว่าเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 มีความสัมพันธ์กับสันปันน้ำหรือไม่

ด้วยเหตุผลข้างต้น ศาลจึงตีความว่าไทยมีหน้าที่ถอนทหารที่ตั้งอยู่บนยอดเขาพระวิหาร (Promontory) กลับไปในดินแดนไทย

บทนี้ได้กล่าวถึงข้อกฎหมาย ข้อเท็จจริง และการใช้เหตุผลของคู่ความ และการใช้เหตุผลของศาล ซึ่งคู่ความทั้งสองต่างอ้างถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ทั้งทางกฎหมายทางวัฒนธรรม และทางประวัติศาสตร์ ซึ่งศาลตัดสินไม่พิจารณาประเด็นทางด้านวัฒนธรรม กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นก่อนปีที่มีการทำสนธิสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในปี 2447 (ค.ศ. 1904) แต่ศาลพิจารณาข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ปีนั้นเป็นต้นมา จนถึงปี 2505 (ค.ศ. 1962) ซึ่งเป็นปีที่ศาลมีคำพิพากษา ทั้งนี้ ในคำพิพากษาคำพิพากษา ศาลได้ตัดสินไม่พิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหลังจากวันที่ศาลมีคำพิพากษาเพราะเป็นการพิพากษาคำพิพากษาคำพิพากษาเดิม จึงไม่พิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นภายหลังการมีคำพิพากษาในปี 2505 (ค.ศ. 1962) โดยสรุป หลักกฎหมายที่ถูกใช้เป็นข้อสำคัญในคดีคือ acquiescence ซึ่งนำมาสู่การใช้หลักกฎหมายปิดปาก (estoppel) ต่อฝ่ายไทย ไม่ให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ว่าแผนที่ภาคผนวก 1 ไม่มีผลผูกพันในคดีนี้ ทั้งๆ ที่ศาลวินิจฉัยว่าแผนที่ภาคผนวก 1 ไม่มีสถานะใดๆ เมื่อเกิดแผนที่ได้ถูกสร้างขึ้นสำหรับคำพิพากษาคำพิพากษา ศาลได้ใช้ข้อเท็จจริงและคำฟ้องคำให้การ และการให้การของพยานผู้เชี่ยวชาญกับคำแถลงของทนายความในคดีเดิมเป็นเครื่องวินิจฉัยคดีความ ซึ่งศาลได้ใช้ภูมิประเทศและแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเครื่องตีความ แต่ยังไม่ได้อาศัยข้อยุติที่กระจางชัด ศาลได้พิพากษาให้ทั้งสองฝ่ายเจรจากันต่อไป

บทที่ 3

การเตรียมความพร้อม
สำหรับการดำเนินการต่อไปในอนาคต

บทที่ผ่านมาได้กล่าวถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และการใช้เหตุผลทางกฎหมายซึ่งเป็นการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ข้อแรกของการวิจัย ต่อไปในบทนี้จะพิจารณาถึงการเตรียมความพร้อมสำหรับการดำเนินการต่อไปในอนาคต หากจะต้องมีการฟ้องร้องต่อสู้คดีกันหรือการดำเนินการอย่างอื่นต่อไปอีก ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ข้อที่สองของการวิจัย

คดีนี้ศาลได้ตัดสินเมื่อปี 2505 (ค.ศ. 1962) ว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา และให้ไทยมีหน้าที่ถอนทหารออกจากบริเวณปราสาท (Vicinity) ต่อมาเมื่อปี 2556 (ค.ศ. 2013) ศาลได้ตีความว่าบริเวณปราสาทคือยอดเขาพระวิหารทั้งหมด (the whole territory of the promontory) และได้อธิบายขอบเขตของยอดเขาพระวิหารว่าทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ คือขอบหน้าผา ทิศตะวันตก และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ คือจุดที่พื้นที่ยกตัวขึ้นไปทางภูมูเขือ ส่วนทิศเหนือคือ เส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 โดยศาลพิพากษาว่า เส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 นั้น ศาลรับทราบข้อต่อสู้ของไทยว่าไม่สามารถถ่ายทอดลงในภูมิประเทศได้โดยง่าย ทั้งนี้ ศาลพิพากษาด้วยว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะทำโดยฝ่ายเดียว (Unilateral) ไม่ได้ แต่ศาลก็ไม่ได้เฉลยหรือให้แนวทาง

ว่าเส้นในแผนที่ภาคผนวกนั้นอยู่ ณ ที่ใด นอกจากที่ไทยกับกัมพูชาจะเจรจากันเองต่อไป

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมสำหรับดำเนินการต่อไปประการแรก คือ การเตรียมการปฏิบัติตามคำพิพากษา หมายถึงไทยกับกัมพูชาจะต้องร่วมกันค้นหาว่าขอบหน้าผาทางทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ขึ้นอยู่กับที่ใด ซึ่งทางสามด้านนี้มีภาพภูมิประเทศที่ค่อนข้างเด่นชัดว่าเป็นหน้าผาสูงชันมีระดับสูงกว่าที่ราบกัมพูชาประมาณ 440 เมตรเศษ จึงน่าจะสามารถมีความเห็นร่วมกันได้ในทางใดทางหนึ่ง

ทางทิศตะวันตก และตะวันตกเฉียงเหนือ เขตแดนสิ้นสุดลงที่ตีนเขาพนมตรับ (ภูมะเขือ) หรืออีกนัยหนึ่งคือจุดที่แผ่นดินยกตัวขึ้นที่ตีนเขาพนมตรับ (ภูมะเขือ) พื้นที่บริเวณนี้มีความเด่นชัดทางภูมิประเทศ ซึ่งก็น่าจะสามารถค้นหาร่วมกันได้โดยวิธีการทางการสำรวจโดยอาศัยหลักวิชาทางการสำรวจและภูมิศาสตร์

แต่ส่วนที่ไม่ได้เป็นสภาพภูมิศาสตร์ และไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับสภาพทางภูมิศาสตร์กล่าวคือสันปันน้ำ ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องร่วมกันค้นหาต่อไปคือขอบเขตของยอดเขาทางทิศเหนือ หรือคือเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 นับจากจุดที่เส้นตัดกับขอบหน้าผาทางทิศตะวันออก มาบรรจบกับจุดที่พื้นดินยกตัวขึ้นเป็นพนมตรับ จุดนี้เป็นจุดที่น่าจะหาไม่ได้ง่ายนักเพราะเป็นจุดที่ไม่มีตัวตนจริงในภูมิประเทศ การจะค้นหาจุดๆ นี้ ย่อมเป็นไปได้ยากหากจะอาศัยข้อกฎหมาย หรือวิชาการสำรวจทางภูมิศาสตร์โดยแท้ ดังนั้น หนทางเดียวที่จะทำได้คือความจำเป็นที่จะต้องใช้เจตนารมณ์ทางการเมืองมาสนับสนุนในการดำเนินการเรื่องนี้ ทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคประชาชนด้วย เพราะสถานการณ์ในช่วงที่ผ่านมาทั้งสองสมัยแสดงให้เห็นประจักษ์แล้วว่าประชาชนของทั้งสองฝ่ายต้องการและสามารถมีส่วนร่วมกับการตัดสินใจในเรื่องนี้

การดำเนินการต่อไป ก่อนที่จะมีการเจรจาร่วมกันนั้น หากเป็นไปได้ รัฐบาลก็ควรที่จะมีการเตรียมการที่ดี โดยเฉพาะในส่วนของ การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน ซึ่งอาจทำได้หลายรูปแบบ ในช่วงหลังจากคดีใหม่ๆ รัฐบาลได้ทำเอกสารเผยแพร่ในรูปแบบที่ง่ายต่อการเข้าใจ เช่น เอกสารเป็นรูปการ์ตูน เป็นต้น นอกจากนั้น ยังสามารถทำได้ในลักษณะการสัมมนาทางวิชาการ

ในสถาบันการศึกษา ตลอดจนการให้ความรู้แก่นักเรียนในระดับประถมและมัธยม ประกอบกับการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เพื่อถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษา ทั้งนี้ จะต้องทำการเรียนการสอนในเรื่องนี้ให้เป็นลักษณะของวิชาการทางประวัติศาสตร์โดยแท้ โดยปราศจากความรู้สึกชาตินิยม หรือความรู้สึกเกลียดชังประเทศอื่นๆ

สำหรับการเตรียมความพร้อมนอกจากเรื่องการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดในทางสารัตถะคือ การเตรียมความพร้อมในเรื่องทางเทคนิคด้านการสำรวจและด้านกฎหมาย

ในการกำหนดพื้นที่เพื่อทำตามคำพิพากษานั้น จะต้องมอบหมายให้ผู้เชี่ยวชาญทางแผนที่และการสำรวจเป็นผู้ดำเนินการค้นหาขอบเขตเขา (Promontory) ตามคำอธิบายของศาล ดังนั้น คณะเจ้าหน้าที่ที่จะทำการสำรวจค้นหาขอบเขตของยอดเขา (Promontory) นั้น จะต้องมีความเข้าใจในคำพิพากษาและเหตุผลที่ศาลใช้เป็นข้ออ้าง จึงจะสามารถสำรวจค้นหาลักษณะทางภูมิศาสตร์ (Geographical Feature) ที่ศาลอธิบายได้ จึงควรที่จะจัดการฝึกอบรมและทดลองค้นหาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ต่างๆ ไว้ให้ครบถ้วนเพื่อสนับสนุนการทำงานของคณะเจ้าหน้าที่

ในเวลาเดียวกัน เจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายก็ต้องศึกษาคำพิพากษาทั้งสองฉบับทั้งเหตุผลและข้อกฎหมายให้กระจ่างแจ้ง เพื่อที่จะสามารถอธิบายและให้การสนับสนุนกับเจ้าหน้าที่ชุดสำรวจ และเจรจากับฝ่ายกัมพูชาเพื่อดำเนินการร่วมกันในการค้นหายอดเขาพระวิหาร ในการนี้น่าจะเป็นการจำเป็นที่ต้องมีผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในด้านเขตแดนระหว่างประเทศร่วมในการศึกษา และให้ข้อคิดเห็น

ทั้งนี้ จากเหตุที่ศาลไม่สามารถชี้ได้ว่าเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 อยู่ ณ ที่ใด นั้น ทำให้สามารถคาดการณ์ได้ว่าการเจรจาจะยังคงความซับซ้อนเพราะแต่ละฝ่ายต่างก็มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง และต่างฝ่ายต่างมีรากฐานของความคิดที่แตกต่างกันมากมานานแล้ว ดังนั้น ไม่ว่าเจตนารมณ์ทางการเมืองที่จะให้มีความร่วมมือระหว่างกันจะแน่นแฟ้นเพียงใด ข้อคิดเห็นและการมองภาพของแต่ละฝ่ายย่อมแตกต่างกัน การเตรียมความพร้อมเป็นเรื่องสำคัญ แต่การจะสามารถเจรจาได้สำเร็จเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ทางการเมืองที่จะยึดหยุ่นผ่อนปรนแก่กัน และ

ขึ้นอยู่กับความพร้อมของสังคมของทั้งสองฝ่ายที่จะยอมรับสิ่งที่แตกต่างจากความเข้าใจของแต่ละฝ่าย ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นได้ในคำพิพากษาทั้งสองครั้งว่า คำพิพากษามีความสมดุล

ไม่เพียงแต่การยืดหยุ่นผ่อนปรนเท่านั้นที่ทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องมีให้แกกัน แต่ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีวัตถุประสงค์ทางนโยบายที่จะให้เกิดผลที่เป็นที่ยอมรับได้แก่กันด้วย สิ่งนี้จำเป็นต้องยอมรับความจริงว่าจะไม่เกิดขึ้นได้โดยง่าย เพราะการวางนโยบายเช่นนี้รัฐบาลไม่อาจวางได้เองแต่จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชน หากประชาชนไม่เห็นด้วย หรือยังคงมีบรรยากาศทางความรู้สึกเช่นที่เคยเกิดขึ้นแล้วนั้นก็น่าจะยังไม่สามารถทำได้สำเร็จ

โดยที่เรื่องนี้มีความซับซ้อน เพราะเป็นเรื่องของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่มีจำนวนมาก ซึ่งไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่หรือประชาชนก็ไม่อาจเข้าใจหรือเข้าใจได้โดยง่าย จึงจำเป็นที่จะต้องหาหนทางที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจความจริงได้โดยง่าย ที่ผ่านๆ มาบุคคลฝ่ายต่างๆ วิพากษ์วิจารณ์เรื่องนี้บนพื้นฐานของความเชื่อแทนที่จะเป็นความจริง การนำเสนอข้อเท็จจริงเรื่องนี้ต่อไปในอนาคตต้องพยายามทำให้เข้าใจง่าย มิฉะนั้น แทนที่ประชาชนจะเข้าใจ ก็จะถูกกลับเป็นตรงกันข้าม คือไม่เข้าใจ ในช่วงที่เกิดมีความขัดแย้งเรื่องนี้ขึ้นในสังคมไทย มีหลายคนตั้งตนเป็นผู้รู้กล่าวถึงข้อเท็จจริงหลายๆ อย่างในคดีอย่างผิดๆ หลายคนก็มีสถานะและมีความน่าเชื่อถือในสังคม ในเวลาเดียวกัน ยังต้องคำนึงด้วยว่าความรู้สึกรักชาติกับความรู้สึกสูญเสียที่เกิดขึ้นใหม่ในคนรุ่นใหม่ในสังคมในช่วงที่ผ่านมา เป็นความรู้สึกที่แท้จริงหรือเป็นกระแสที่ถูกปลูกปั่นขึ้นมาโดยกลุ่มผู้นำมวลชนในช่วงเวลาหนึ่ง ปัญหาที่สำคัญคือ ในคนรุ่นใหม่ที่ไม่เคยทราบหรือไม่เคยใส่ใจในเรื่องนี้มาก่อน เมื่อมาได้รับฟังข้อมูลข้อสนเทศที่ผิดความจริงก็อาจจะเกิดความเข้าใจไขว้เขวไปอย่างมากมาย จึงจำเป็นต้องพิจารณาหาวิธีที่จะแก้ไขสถานการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาครั้งหนึ่งนี้ให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

บทเรียนที่สำคัญของประเทศไทยที่ได้รับจากเรื่องนี้คือ เมื่อใดที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดนำเรื่องการระหว่างประเทศมาเป็นการเมืองภายใน ไม่ว่าจะเป็นการนำใช้เชิงบวก เช่นเพื่อการสร้างความรู้สึกรักชาติ หรือการต่อสู้เพื่อเอกราชอธิปไตย หรือนำใช้ในทางตรงข้ามเพื่อประโยชน์ทางการเมืองภายใน แต่ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นไป

ในทางเดียวกัน คือ จะเกิดผลในทางลบ ผู้รับเคราะห์คือประชาชนที่ไม่รู้ความจริง

หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องที่สามารถให้ความจริงต่อสังคมได้นั้น เป็นไปได้หลายหน่วยงาน ตั้งแต่กระทรวงการต่างประเทศซึ่งรับผิดชอบการต่อสู้คดี กระทรวงมหาดไทยผู้รับผิดชอบทางการปกครองในพื้นที่ กระทรวงกลาโหมผู้รับผิดชอบด้านความมั่นคง กระทรวงศึกษาธิการผู้รับผิดชอบด้านการศึกษาของชาติทั้งนี้ การเผยแพร่ความจริงในเรื่องนี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อน และน่าจะเป็นไปในทางที่แตกต่างจากสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมในช่วงที่ผ่านมา ดังนั้น การเผยแพร่ข้อเท็จจริงจึงเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการอย่างรอบคอบถูกต้องเที่ยงตรงและควรเป็นไปในเชิงวิชาการ

บทนี้ได้กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมสำหรับการดำเนินการต่อไปในอนาคต ซึ่งสามารถแบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่ การเตรียมการเพื่อปฏิบัติตามคำพิพากษาไปพร้อมๆ การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ภาคประชาสังคมด้วย

บทที่ 4

เราจะจัดการเรื่องนี้ต่อไปอย่างไร

คดีนี้เป็นการระงับข้อพิพาทโดยสันติตามกฎหมายประเทศไทย โดยการ
ใช้กลไกศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ กลไกนี้เป็นกลไกที่ป้องกันและแก้ไขการ
กระทบกระทั่งอันเกิดจากการใช้กำลังทหารระหว่างกันได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งหมายถึง
การใช้กำลังทหารเข้ารักษาปราสาทพระวิหารของไทยในช่วงก่อนและระหว่าง
สงครามโลกครั้งที่สอง และป้องกันไม่ให้เกิดการสู้รบระหว่างกันได้ ซึ่งในความเห็น
ของฝ่ายหนึ่งคือการรักษาอธิปไตย ในทางตรงกันข้าม อีกฝ่ายหนึ่งมักจะถือว่า
เป็นการรุกราน อย่างไรก็ตาม นิยามของการรักษาอธิปไตยกับการรุกรานนั้นมีนัย
ที่แตกต่างซึ่งผู้สนใจอาจศึกษาได้ในโอกาสต่อไป แต่สำหรับกรณีพิพาทเกี่ยวกับ
ปราสาทพระวิหารนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่ากลไกการระงับข้อพิพาทโดยศาลยุติธรรม
ระหว่างประเทศนี้จะสามารถระงับได้อย่างถาวร กล่าวคือจากหลักฐานทาง
ประวัติศาสตร์ หลังจากศาลมีคำพิพากษาในคดีนี้ได้ไม่นานก็เกิดการกระทบกระทั่ง
ตามแนวชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาขึ้นอีกและขยายออกไปตลอดแนวชายแดน
จนกระทั่งเลขาธิการสหประชาชาติได้ส่งผู้แทนมาสังเกตการณ์ เหตุการณ์มีที่เท่าที่
ที่อาจกลับกลายเป็นข้อพิพาทได้อีก แต่ต่อจากนั้น ก็เกิดสงครามเวียดนาม และ
สงครามในกัมพูชาขึ้นเสียก่อน การพิพาทกันเรื่องปราสาทพระวิหารระหว่างกัมพูชา

กับไทยจึงสงบอยู่หลายทศวรรษ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการเกิดสันติภาพในกัมพูชาเมื่อปี 2543 (ค.ศ. 2000) ประชาชนกัมพูชากลับมาทำมาหากินได้ตามแนวชายแดนและเกิดเสถียรภาพในรัฐบาลกัมพูชา ประเด็นเรื่องปราสาทพระวิหารก็กลับมามีความสำคัญอีกครั้งหนึ่ง สาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ คำพิพากษาไม่สามารถชี้ขาดข้อพิพาทได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ การที่ศาลพิพากษาว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยกัมพูชา โดยมีการกล่าวถึงคุณค่าของแผนที่ภาคผนวก 1 กับเส้นในแผนที่นั้น ศาลได้พิพากษาในลักษณะสมดุลโดยพิพากษาว่าคุณค่าของแผนที่ ซึ่งศาลได้วินิจฉัยไว้ นั้น เป็นไปในฐานะที่เป็นเหตุผล แต่ไม่ใช่ส่วนปฏิบัติการ ทั้งนี้ ส่วนข้อบทปฏิบัติการมีเพียงตัวปราสาท และการให้ไทยถอนทหารออกจากพื้นที่บริเวณปราสาท และศาลไม่วินิจฉัยเรื่องเขตแดนในฐานะที่เป็นข้อบทปฏิบัติการ ซึ่งทำให้ไทยตีความโดยอาศัยมติคณะรัฐมนตรีปี 2505 คั้นเฉพาะตัวปราสาทโดยกำหนดพื้นที่อย่างจำกัดให้แก่กัมพูชาภายหลังมีคำพิพากษาในปี 2505

อย่างไรก็ตาม ศาลในปี 2554 (ค.ศ. 2011) ได้สร้างความกระจ่างเพิ่มขึ้นได้เพียงบางส่วน อันได้แก่การใช้สภาพภูมิประเทศเข้ามาร่วมในการวินิจฉัย ได้แก่การวินิจฉัยว่าพื้นที่บริเวณปราสาทที่ไทยต้องถอนทหารนั้นเป็นไปตามสภาพภูมิประเทศ ได้แก่อยอดเขาพระวิหาร (Promontory) ซึ่งทางทิศตะวันออก ทิศใต้ และทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นไปตามขอบหน้าผา ส่วนทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือคือจุดที่แบ่งแยกเขาพระวิหารออกจากภูเขาเขือ คือจุดที่แผ่นดินยกตัวขึ้นเป็นภูเขาเขือ หรืออีกนัยหนึ่งคือจุดต่ำสุดระหว่างเขาพระวิหารกับภูเขาเขือ ส่วนที่เป็นปัญหาลดลง และคำพิพากษาในปี 2505 (ค.ศ. 1962) กับคำพิพากษาศีความในปี 2554 (ค.ศ. 2011) ยังไม่สามารถให้ความกระจ่างได้คือบริเวณทิศเหนือของปราสาทพระวิหาร ศาลในคำพิพากษาศีความวินิจฉัยไว้ว่าขอบเขตของยอดเขาพระวิหารคือเส้นในแผนที่ภาคผนวก 1 แต่ศาลไม่ได้ชี้ให้เห็นว่าเส้นนั้นอยู่ ณ ที่ใด เพราะเส้นในแผนที่นั้นไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงและไม่สามารถค้นหาได้ไม่ว่าในกรณีใด สำหรับคดีนี้ ซึ่งเป็นคดีตีความ ศาลจึงไม่อาจพิพากษาเกินกว่าคำพิพากษาในปี 2505 ได้ ศาลจึงกำหนดทางออกให้กับคู่ความโดยพิพากษาว่าเส้นทางทิศเหนือจะเกิดขึ้นโดยการกำหนดฝ่ายเดียว (Unilateral) ไม่ได้ ซึ่งหมายความว่าไทยกับกัมพูชาจะต้องเจรจากันต่อไป

จึงไทยควรพิจารณาให้ถ่องแท้ว่าประโยชน์ของชาติ (National Interest) ในเรื่องนี้อยู่ที่ใด และควรมุ่งไปในทางนั้น จริงอยู่ไทยถือว่าการแผ่อำนาจของเจ้าอาณานิคมทำให้ไทยเสียหายคือทำให้ไทยต้องสูญเสียดินแดนไปเป็นอันมาก การเสียดินแดนจึงเป็นเรื่องที่กระทบความรู้สึกของคนไทยอย่างกว้างขวางและรุนแรง ถึงแม้เวลาจะผ่านพ้นไปนานกว่า 50 ปีแล้ว ความรู้สึกสูญเสียดังกล่าวนั้นก็ยังไม่หมดไป ดังนั้น การแก้ไขปัญหานี้ ยังคงจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้สึกสูญเสียและความรู้สึกหวงแหนดินแดนไว้ด้วย รัฐบาลจะไม่สามารถละทิ้งความรู้สึกของประชาชนในชาติไปได้ แต่ในเวลาเดียวกันก็ควรพิจารณาถึงประโยชน์ของชาติที่จะมีมาในอนาคต เช่นการพัฒนาและการรวมตัวของชาติในอาเซียน หรือประโยชน์อันจะเกิดจากการมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยกับกัมพูชาซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านกัน

เรื่องนี้การที่สองประเทศจะตกลงกันได้ในความเห็นที่แตกต่างกันคงจะไม่เป็นเรื่องง่ายและไม่อาจจะเป็นเรื่องที่จะสามารถทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับได้ด้วยเหตุผลทางกฎหมายหรือทางเทคนิคใดๆ ไทยกับกัมพูชาอาจมีทางเลือกได้สามทางคือ ประการแรก พยายามเจรจาให้สำเร็จ ประการที่สองคือปล่อยเวลาให้จนกว่าจะถึงเวลาที่เหมาะสมในการตกลงใจ หรือประการที่สามหาหนทางเสนอระบอบบริหารพื้นที่ที่ไม่มีนัยด้านเขตแดน และที่จะสามารถยอมรับกันได้โดยทำให้ความขัดแย้งเรื่องเขตแดนลดความรุนแรงลงไปบ้าง เช่นการใช้การพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ข้อเสนอในการพัฒนาร่วมนี้ เคยพยายามใช้มาครั้งหนึ่งแล้วเมื่อครั้งที่ไทยเสนอให้กัมพูชาขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกร่วมกันกับไทย ซึ่งครั้งนั้น กัมพูชาปฏิเสธ ในเวลาเดียวกันสังคมไทยก็คัดค้าน แต่หากในอนาคตมีโอกาสที่เหมาะสมก็อาจใช้ความพยายามนี้เสนอแนวทางการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันอีกครั้งหนึ่งก็ได้ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะใช้ข้อเสนอหรือข้อพิจารณาใดๆ ก็ตาม จะต้องไม่ลืมการให้ความรู้ความเข้าใจและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั้งประเทศด้วยการให้ความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ประชาชนมีวิจารณญาณ ไม่ถูกชักจูงปลุกเร้าความรู้สึก อันจะทำให้เรื่องลุกลามขึ้นเป็นข้อพิพาทอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่อนุชนรุ่นหลังจะต้องพยายามหลีกเลี่ยง

เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงข้างต้นแล้ว ข้อเสนอแนะทางกฎหมายที่พิจารณาจากการวางแผนการพิจารณาของคำพิพากษาทั้งสองฉบับนี้ อาจพิจารณาได้ว่าการ

กระทำใดๆ ของรัฐไม่ว่าจะเป็นโดยหนังสือหรือโดยการปฏิบัติ จะถูกนำมาพิจารณาว่าเป็นการปฏิบัติต่อมา (Acquiescence) ได้เสมอ การปฏิบัติต่อมานี้อาจถูกถือว่าเป็นการตีความสนธิสัญญาที่มีอยู่ หรือถูกถือว่าเป็นการทำให้เอกสารบางอย่างที่มีอยู่กลายเป็นข้อตกลง และหากไม่เป็นเช่นนั้น การปฏิบัติต่อมา (Acquiescence) ก็สามารถทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่ากฎหมายปิดปาก (Estoppel) ที่ห้ามไม่ให้คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยกขึ้นเป็นข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ในทิศทางตรงกันข้ามกับการปฏิบัติต่อมา (Acquiescence) นั้น ดังนั้น ในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ในทุกระดับควรมีการศึกษาและตระหนักถึงผลที่อาจจะติดตามต่อมาในอนาคตได้ สำหรับส่วนนี้ ความสำคัญของการศึกษาและวิเคราะห์คำพิพากษาในคดีปราสาทพระวิหารจึงยังคงมีความสำคัญอยู่เสมอที่หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายปกครอง และฝ่ายทหารที่ยังควรให้ความสำคัญและถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากคดีนี้ต่อไปให้แก่อนุชนรุ่นหลัง เพื่อที่จะป้องกันประเด็นปัญหาในลักษณะเดียวกัน ไม่ให้เกิดขึ้นอีกในพื้นที่บริเวณอื่นๆ ต่อไปอีก

บรรณานุกรม

“ข้อสังเกตเป็นลายลักษณ์อักษรของไทย ฉบับลงวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011)” (อัครา, 2554).

“ข้อสังเกตเป็นลายลักษณ์อักษรเพิ่มเติมของไทย ฉบับลงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012)”. (อัครา, 2555).

“ความเห็นแย้งของผู้พิพากษา Quintana, Wellington Koo และ Sir Percy Spender”. (อัครา)

“คำพิพากษาตีความของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ฉบับลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2556 (ค.ศ. 2013)”. (อัครา, 2556).

“คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ฉบับลงวันที่ 15 มิถุนายน 2505 (ค.ศ. 1862)”. (อัครา, 2505).

“คำตอบของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 8 มีนาคม 2555 (ค.ศ. 2012)”. (อัครา). 2555.

- “คำฟ้องของกัมพูชาต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ฉบับลงวันที่ 6 ตุลาคม 2502 (ค.ศ. 1959)” (อัดสำเนา), 2502.
- “คำร้องขอให้ตีความคำพิพากษาของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 28 เมษายน 2554 (ค.ศ. 2011)” (อัดสำเนา), 2554.
- “บันทึกคำให้การของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 20 มกราคม 2503 (ค.ศ. 1960)”. (อัดสำเนา), 2503.
- “บันทึกคำให้การของไทย ฉบับลงวันที่ 29 กันยายน 2504 (ค.ศ. 1961)”. (อัดสำเนา), 2504
- “บันทึกคำให้การเพิ่มเติมของไทย ฉบับลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2505 (ค.ศ. 1962)”. (อัดสำเนา), 2505.
- “บันทึกคำให้การเพิ่มเติมของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2504 (ค.ศ. 1961)” (อัดสำเนา), 2504.

คดีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชาเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารเป็นคดีที่ได้รับ
ความสนใจมากในวงการกฎหมายระหว่างประเทศ และเป็นคดีที่ศาลได้วางหลักการ
หลายประการเกี่ยวกับสนธิสัญญาและเขตแดน เป็นคดีที่ได้รับการกล่าวถึงในการเรียน
การสอนวิชากฎหมายระหว่างประเทศอยู่เสมอ

คดีนี้ไม่เพียงแต่เป็นการต่อสู้ระหว่างไทยกับกัมพูชา แต่ยังเป็นการต่อสู้ระหว่างข้อกฎหมาย
กับข้อเท็จจริง และเป็นการต่อสู้ระหว่างการแสดงออกกับการนิ่ง ไม่เพียงแต่เท่านั้น
ยังเป็นการต่อสู้ที่หลักฐานฝ่ายตนถูกศาลนำมาตีความเป็นปฏิกิริยากับท่าทีของตนเอง
ทั้งฝ่ายไทยและกัมพูชา ผลของคดียังเป็นที่น่าฉงนใจ กล่าวคือต่างฝ่ายต่างไม่สามารถ
กล่าวได้ว่าตนชนะหรือแพ้คดีนับเป็นคำพิพากษาที่น่าศึกษาอย่างยิ่งคดีหนึ่ง

คดีนี้ วัตถุประสงค์พิพาทเกิดขึ้นมานานกว่า 10 ศตวรรษมาแล้ว เหตุแห่งข้อพิพาท
เกิดขึ้นนานกว่า 1 ศตวรรษ ศาลเคยพิพากษามาครั้งหนึ่งเมื่อครั้งศตวรรษที่ผ่านมา
และเพิ่งพิพากษาตีความไปอีกครั้งหนึ่งเมื่อไม่นานมานี้ แต่จนถึงปัจจุบัน คำพิพากษา
ไม่สามารถให้ความกระจ่างแก่คู่ความได้หมดสิ้น ดังนั้น ประเด็นนี้จึงน่าจะได้รับการศึกษา
วิเคราะห์จากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต่อไป

เชิดชู รักตะบุตร

เคยดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ
เอกอัครราชทูต ณ บันดาร์เสรีเบกาวัน และ เอกอัครราชทูต ณ กรุงโรม